

แบบเรียนศีลธรรม

170
๑๑๒๑๓ ประโยคประถมศึกษาตอนปลาย

กระทรวงศึกษาธิการ
อนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนได้

หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

ศีลธรรม

ประโยคประถมศึกษาตอนปลาย

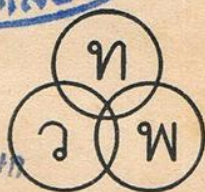
กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้

นายเอื้อ บุษปะเกษ หงสกุล ป.ม., เนติบัณฑิต

ตามหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย

พุทธศักราช ๒๕๐๓

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

พิมพ์ครั้งที่ห้า ๓๐,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๕๐๘

ราคาเล่มละ ๓.๕๐ บาท

พิมพ์จำหน่ายที่ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

ไทยวัฒนาพานิช

๕๕๕ ถนนไมตรีจิต พระนคร โทร. ๒๐๘๐๗, ๒๘๒๔๑

(สงวนลิขสิทธิ์)

RECEIVED

LIBRARY OF THE

ลงชื่อ ๑๗

ลงนาม 190
๑๑๒๙๗

ลงทะเบียน พ. ๑๑๖๗๕๖

คำนำ

หนังสือวิชาศีลธรรมสำหรับชั้นประถมปีที่ ๕-๖-๗ ฉบับนี้ ได้มอบให้ นายเอื้อ บุษปะเกษ หงสกุล เรียบเรียงขึ้นตามหลักสูตรฉบับใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งตามหลักสูตรนั้นมีได้แยกวิชาศีลธรรมออกเป็นชั้นๆ เพราะมีความมุ่งหมายให้ผู้สอนหยิบยกหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ในรายการของหลักสูตรชั้นสอนในชั้นต่างๆ ตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์ และมุ่งผลในทางปฏิบัติเป็นสำคัญ หัวข้อหนึ่งๆอาจต้องสอนซ้ำกันหลายๆ ครั้ง และในชั้นต่างๆ กัน เพราะฉะนั้นผู้เรียบเรียงจึงได้อนุโลมตามความมุ่งหมายของหลักสูตร โดยเรียบเรียงเล่มเดียวให้ใช้ได้ทั้งสามชั้น คือ ชั้นประถมปีที่ ๕-๖ และ ๗

ความมุ่งหมายของหนังสือมีไว้ให้นักเรียนนำมาใช้ท่องจำ แต่เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักวิชา ซึ่งผู้สอนควรจะได้นำไปใช้สอนด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามความเหมาะสม แก่นักเรียนในแต่ละชั้น และแต่ละท้องถิ่น ข้อความในหนังสือเป็นเนื้อหาของวิชาศีลธรรมตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ จึงหวังว่า ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะได้ใช้หนังสือให้เป็นประโยชน์ตามความสมควร

ไทยวัฒนาพานิช

สารบาญ

หมวดพระพุทธศาสนา

	หน้า
ศาสนาเป็นที่พึ่งของคน	๑
ประวัติของพระพุทธเจ้า	๔
พระรัตนตรัย	๑๕
เบญจศีล	๒๒
เบญจธรรม	๓๘
อุโบสถศีล	๔๕
วิธีปฏิบัติที่พุทธมามกพึงกระทำ	๕๐

หมวดธรรมจรรยา

ธรรมจรรยาที่ควรปฏิบัติ	๕๕
ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม	๘๓
คุณสมบัติของผู้ดีและมรรยาทในสังคม	๘๕

หมวดพระพุทธศาสนา

ศาสนาเป็นที่พึ่งของคน

เด็กเล็ก ๆ เมื่อเห็นอะไร ตกใจกลัวก็ร้องไห้ และรีบหนีไปหา พ่อแม่หรือพี่เลี้ยงทันที เพราะเชื่อว่าพ่อแม่และพี่เลี้ยงช่วยเหลือเขาได้

เด็ก ๆ เมื่อไม่มีพ่อแม่ไม่มีแม่อยู่ด้วยก็รู้สึกว้าเหว แต่เวลามีพ่อแม่มีแม่อยู่ด้วยก็รู้สึกอบอุ่นสบายใจ

เมื่อเด็กเติบโตขึ้นแล้วก็ยังอยากอยู่กับพ่อแม่ต่อไป เวลาอยากได้อะไรก็ไปขอจากพ่อแม่ ต้องการให้พ่อแม่รักตนและตนก็รักพ่อแม่ พ่อแม่และพี่เลี้ยงจึงเป็นที่พึ่งของคุณ

แต่ที่พึ่งของคนมีหลายอย่าง พ่อแม่เป็นที่พึ่งของคุณในทางให้การเลี้ยงดู ครูเป็นที่พึ่งของนักเรียนในทางให้การสั่งสอนอบรม วิชาความรู้ ศาสนาเป็นที่พึ่งของคนในทางช่วยให้พ้นทุกข์และมีความสุข

ในสมัยที่คนยังไม่เจริญ เมื่อพบแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด น้ำท่วม ฝนแล้ง และเกิดโรคระบาด ซึ่งเป็นภัยธรรมชาติที่คนกลัวมาก ไม่รู้จะป้องกันและแก้ไขอย่างไร ก็นึกว่าคงจะมีผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เกิดมีภัยธรรมชาติต่าง ๆ ขึ้นได้ จึงไปกราบไหว้บูชาต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ หรือดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ที่เขานึกเข้าใจเอาเองว่า คงจะเป็นผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งของเขาได้ และคงจะช่วยให้พ้นจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ ได้

ต่อมาเมื่อคนเรามีความฉลาดมากขึ้นก็เกิดมีคนที่ฉลาดกว่าคนอื่นทั้งหลาย และมีใจเมตตากรุณาต่อประชาชนตั้งตนเป็นศาสดาสอน

คนให้รู้จักการบูชาสิ่งที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ และรู้จักประพัตติตัวอยู่ในระเบียบที่จะทำให้ผู้ประพัตติพ้นทุกข์ และมีความสุขได้ คำสั่งสอนของคนทั้งหลายและมีเมตตากรุณาต่อประชาชนเหล่านั้น เมื่อมีคนเชื่อถือนับมากขึ้น ๆ ก็กลายเป็นศาสนาไป

ในโลกนี้มีศาสนาอยู่หลายศาสนา ศาสนาใดมีคนนิยมนับถือมาก ก็เป็นศาสนาใหญ่และมีอายุอยู่นาน ศาสนาใดมีคนนิยมนับถือน้อย ก็เป็นศาสนาเล็ก และมีอายุอยู่ไม่นาน เวลานี้มีศาสนาใหญ่ ๆ มีคนนับถือมาก นับเป็นจำนวนหลายล้านคนก็มีอยู่ ๖ ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาขงจื้อ และศาสนาชินโต

ศาสนาพุทธ เกิดในประเทศอินเดีย มีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา คนที่นับถือศาสนาพุทธส่วนมากเป็นชนชาติผิวเหลืองที่เรียกว่า มองโกลเลียน ได้แก่ ไทย พม่า มอญ ลาว เขมร ญวน จีน ญี่ปุ่น ลังกา อินเดีย และเนปาล

ศาสนาคริสต์ เกิดในประเทศอิสราเอล มีพระเยซูเป็นศาสดา คนที่นับถือศาสนาคริสต์ส่วนมาก เป็นชนชาติผิวขาวที่เราเรียกว่า ฝรั่ง หรือคอคาเซียน ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส สเปน อิตาลี สวิส เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม เดนมาร์ก นอร์เวย์ สวีเดน กรีซ อเมริกัน แคนาเดียน ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ และอเมริกาใต้ หรือลาตินอเมริกัน เป็นต้น

ศาสนาอิสลาม เกิดในประเทศซาอุดีอาระเบีย มีพระมหะหมัดเป็นศาสดา คนที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนมากเป็นชนชาติผิวคล้ำ ซึ่งเรียกว่าแขก เช่นแขกอาหรับ แขกชวา แขกมลายู แขกตุรกี

แอฟริกา แอฟริกัน แอฟริกัน แอฟริกัน และ
แอฟริกัน เป็นต้น

ส่วนศาสนาพราหมณ์ไม่ปรากฏว่ามีศาสนา แต่มีคนนับถือ
ติดต่อกันมานานกว่าศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม
เกิดขึ้นในประเทศอินเดีย มีชาวอินเดียนับถือมากที่สุด ชาติอื่นที่
นับถือก็มีอีกหลายชาติ เช่น ไทย เขมร พม่า มอญ ลาว เป็นต้น

ศาสนาขงจื้อ เกิดขึ้นในประเทศจีน มีขงจื้อเป็นศาสดา มี
คนนับถือมากเฉพาะชาวจีน

ศาสนาซินโต เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็น
ศาสดา มีคนนับถือมากเฉพาะชาวญี่ปุ่น

สำหรับคนไทยส่วนมากที่ศรัทธาพุทธศาสนา นอกนั้นก็
นับถือศาสนาพราหมณ์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ซึ่งมีเป็น
ส่วนน้อย เพราะศาสนาพุทธเข้ามาในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า ๑๐๐๐ ปี
คนไทยนับถือมาตั้งแต่สมัยโบราณ ส่วนศาสนาอื่นเข้ามาภายหลัง
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้เสรีภาพในทางศาสนา ผู้ใดจะ
นับถือศาสนาใดก็ไม่ห้าม แต่พระมหากษัตริย์ต้องนับถือพุทธศาสนา
ทางราชการถือว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

จงเติมข้อความในช่องว่างให้ถูกต้อง

๑. พ่อแม่เป็นที่พึ่งของลูก เพราะพ่อแม่เป็นผู้.....
๒. ครูเป็นที่พึ่งของนักเรียน เพราะครูเป็นผู้.....
๓. ศาสนาเป็นที่พึ่งของคน เพราะศาสนา.....
๔. ศาสนาพุทธเกิดในประเทศ.....มี.....เป็นศาสดา
๕. ศาสนาคริสต์เกิดในประเทศ.....มี.....เป็นศาสดา

๖. ศาสนาอิสลามเกิดในประเทศ.....มี..... เป็นศาสนา
สิ่งที่ควรทำ

๑. นักเรียนควรไปวัดพระพุทธรศาสนา วัดคริสต์ศาสนา
หรือวัดในศาสนาอิสลามตามที่ตนนับถือแล้วมาเล่าสู่กันฟัง

๒. ฟังผู้มีความรู้เล่าประวัติของศาสนาต่าง ๆ

๓. นำแผนที่ประเทศต่าง ๆ ทั้งโลกมาดู แล้วให้ชี้กันดูว่า
พลเมืองประเทศไหนนับถือศาสนาอะไรมาก

สิ่งที่ควรจำ

ศาสนาเป็นที่พึ่งของคน เพราะศาสนาสอนคนให้ประพฤติดี
มีความสุข

ประวัติของพระพุทธเจ้า

ทางทิศตะวันตกของประเทศไทยเวลานี้มีประเทศพม่า ถัด
ประเทศพม่าไปก็ถึงประเทศอินเดีย ประเทศปากีสถาน และประ-
เทศเนปาล ประเทศทั้งสามนี้เมื่อสมัย ๒๕๐๐ ปีกว่ายังไม่แยกเป็น
ประเทศๆ อย่างเวลานี้ แต่เป็นประเทศเดียวกัน เรียกว่า ชมพูทวีป

ในชมพูทวีปแต่ดั้งเดิมมีชนชาติป่าเถื่อนอาศัยอยู่ ต่อมา
ชาติที่มีความเจริญกว่าอพยพเข้ามาจากทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ
เข้ามาตั้งบ้านสร้างเมืองอยู่ในชมพูทวีปบ้าง และขับไล่ชนชาติ
ป่าเถื่อนให้ถอยออกไปจากตอนกลางและตอนเหนือของชมพูทวีป
ซึ่งเป็นที่อุดมสมบูรณ์ คนชาติที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่นี้ เรียกว่า
ชาติอริยกะ ชาวอินเดียในเวลานี้ก็เป็นพวกที่สืบเชื้อสายมาจากชาติ
อริยกะก็มีอยู่บ้าง

พระพุทธเจ้าเป็นชนชาติอริยกะที่กล่าวนี้

ในสมัยโบราณนั้นชมพูทวีปมีการปกครองแบ่งกันออกเป็น
แคว้น ๆ มีตั้ง ๒๑ แคว้นด้วยกัน แต่ละแคว้นต่างก็มีพระเจ้าแผ่นดิน
ปกครองบ้าง มีคนที่ป็นหัวหน้าประชาชนหลาย ๆ คนตั้งเป็นคณะ
กรรมการปกครองบ้าง ในสมัยนั้นมีแคว้นหนึ่ง ชื่อ แคว้นสักกะ
ตั้งอยู่ตอนเหนือใกล้กับภูเขาคิมาลัย ในแคว้นสักกะนี้มีเมืองสำคัญ
ตั้งอยู่สองเมือง เมืองหนึ่งชื่อ กรุงกบิลพัสดุ์ อีกเมืองหนึ่งชื่อ
กรุงเทวทหะ

กรุงกบิลพัสดุ์มีพระเจ้าแผ่นดินปกครอง ชื่อ พระเจ้าสุทโธทนะ
พระราชินีของพระเจ้าสุทโธทนะ ชื่อ พระนางมายา เป็นพระราช
ธิดาของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งครองกรุงเทวทหะ พวกเจ้านายที่เป็น
ญาติของพระเจ้าสุทโธทนะ เป็นพวกสกุล สากยะ

เมื่อพระพุทธเจ้าจะเกิดนั้น พระนางมายามีครรภ์แก่ใกล้
กำหนดจะคลอด จึงเดินทางจะไปคลอดบุตรที่กรุงเทวทหะ แต่ไป
ถึงเพียงสวนลุมพินี ซึ่งอยู่ตรงเขตแดนของกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุง
เทวทหะติดต่อกัน พระนางมายาก็คลอดบุตร (ซึ่งต่อมาได้เป็น
พระพุทธเจ้า) เมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอ ก่อนพระ-
พุทธศักราช ๔๐ ปี มีผู้ไปส่งข่าวให้พระเจ้าสุทโธทนะได้ทรงทราบ
จึงให้เชิญพระนางมายากลับกรุงกบิลพัสดุ์

เมื่อพระนางมายาพาพระราชบุตรมาถึงกรุงกบิลพัสดุ์แล้ว ฤๅ
รูปหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ ชื่อ อสิตดาบส ได้เข้ามาเยี่ยมเห็น
พระราชบุตรมีลักษณะดีถูกต้องตามตำรา จึงทำนายพระราชบุตรว่า
พระราชบุตรนี้ต่อไปภายหน้าถ้าไม่บวชเป็นพระก็จะเป็นพระเจ้าจักร-
พรรดิ แต่ถ้าบวชเป็นพระก็จะเป็นศาสดาเอกในโลก

ครั้นพระราชบุตรมีอายุได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะจึงทำพิธีตั้งชื่อพระราชบุตรว่า สิทัตถะ ครั้นเจ้าชายสิทัตถะมีอายุได้ ๗ วัน พระราชมารดาก็สิ้นพระชนม์ พระเจ้าสุทโธทนะจึงมอบเจ้าชายสิทัตถะให้พระนางปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นน้ำของเจ้าชายสิทัตถะเป็นผู้เลี้ยงดูเจ้าชายสิทัตถะต่อไป

พระเจ้าสุทโธทนะต้องการให้เจ้าชายสิทัตถะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ จึงพยายามอบรมให้เจ้าชายสิทัตถะมีความสุขเพลิดเพลินไปในการเล่นที่สนุกสนานต่างๆ พอเจ้าชายอายุได้ ๗ ขวบ พระเจ้าสุทโธทนะก็ให้ชุดสระในวังขึ้น ๓ สระแล้วตกแต่ง สำหรับให้เจ้าชายสิทัตถะใช้เป็นที่เล่นสำราญ ครั้นเจ้าชายสิทัตถะเติบโตพอที่จะเล่าเรียนได้ พระเจ้าสุทโธทนะก็นำเจ้าชายสิทัตถะไปมอบให้เล่าเรียนอยู่กับครูชื่อ วิศวามิตร

เจ้าชายสิทัตถะเป็นเด็กฉลาด ก็เรียนวิชาต่างๆ จบได้อย่างรวดเร็ว พอมีอายุได้ ๑๖ ปี พระเจ้าสุทโธทนะก็ให้สร้างปราสาทขึ้น ๓ หลัง สำหรับให้เจ้าชายสิทัตถะอยู่ฤดูละหลัง และไปสู่ขอพระนางพิมพา ราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะ ผู้ครองกรุงเทวทหะ มาอภิเษกเป็นพระชายา (เมีย) ของเจ้าชายสิทัตถะ

เจ้าชายสิทัตถะอยู่กับพระนางพิมพาในปราสาทสามหลัง มีสตรีห้อมล้อมคอยปรนนิบัติให้มีความสุขเบิกบานสำราญใจอยู่เป็นเวลา ๑๓ ปี พอเจ้าชายมีพระชนม์ได้ ๒๕ ปี ก็มีความรู้ขึ้นว่า คนเรานี้เกิดมาก็มีความแก่เจ็บตายเป็นทุกข์ใหญ่อยู่ทุกคน ถึงแม้พระองค์เอง ก็จะต้องแก่เจ็บตาย อย่างคนทั้งหลายเหมือนกัน ความสุขสำราญที่พระองค์ได้รับอยู่นั้นก็มีใช้ความสุขที่แท้จริง เป็นความสุข

ชั่วคราว ซึ่งในไม่ช้าก็ต้องกลายเป็นทุกข์ไป พระองค์ก็คิดต่อไปว่า เมื่อคนทั้งหลายตกอยู่ในความทุกข์เช่นนี้ พระองค์จะมหาความสุขอยู่เช่นนั้นไม่เป็นการสมควร พระองค์ มีความ เมตตา กรุณา ต่อประชาชน จึงคิดจะไปแสวงหาทางที่จะมาแก้ความทุกข์ของคนให้ได้ แต่ถ้าพระองค์ยังอยู่กับหมู่ผู้หญิงที่ในวังในวังอย่างนั้นก็ไม่มีทางจะค้นพบวิธีที่จะแก้ทุกข์ของคนทั่วไปได้ ดังนั้นพระองค์จึงดำริจะออกบวช แต่ทราบว่าเป็นพระเจ้าสุทโธทนะ ต้องการจะให้พระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แม้จะขออนุญาตพระราชบิดาก็คงไม่อนุญาต พระองค์จึงคิดว่าจะต้องหนีไป

ในวันที่เจ้าชายสิทธัตถะจะหนีนั้น พระนางพิมพาซึ่งมีครรภ์แก่ได้คลอดพระโอรสออกมา เจ้าชายสิทธัตถะตั้งชื่อให้ว่า ราหุล ครั้นตอนกลางคืน คนทั้งหลายหลับสนิทหมดแล้ว เจ้าชายสิทธัตถะจึงให้นายฉันทะ มหาเถรเล็กไปผูกม้าช้อกัณฐกะ แล้วพากันหนีออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ไป พอถึงฝั่งแม่น้ำอโนมา ก็ลงจากม้า ถอดเครื่องแต่งกายของพระองค์ส่งให้นายฉันทะนำกลับไปถวายพระราชบิดา พร้อมกับม้ากัณฐกะด้วย ส่วนพระองค์ก็ใช้พระขรรค์ตัดผมซึ่งเกล้าเป็นมวยนั้นออกให้เหลือสั้น ๆ แล้วตั้งใจมั่นกล่าวคำอธิษฐานบวช พระองค์เองเป็นพระ

ต่อจากนั้นพระสิทธัตถะก็เดินทางไปแสวงหาความรู้ที่จะนำมาใช้แก้ทุกข์ของประชาชน พระองค์เดินทางผ่านเข้าไปในแคว้นมคธ ได้พบพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าแผ่นดินของแคว้นมคธเข้า เมื่อทรงได้ถามทราบความว่าพระสิทธัตถะเป็นผู้ใดแล้ว พระเจ้าพิมพิสารก็ชวนให้พระสิทธัตถะอยู่เสวยกับพระองค์ จะทรงแต่งตั้งให้มี

ยศศักดิ์อย่างสมเกียรติ แต่พระสีหัตถ์ตะปฏีเสธ บอกว่าพระองค์ต้องการจะไปแสวงหาความรู้มาแก้ทุกข์ของประชาชน พระเจ้าพิมพิสารจึงขอร้องว่า ถ้าพระองค์ค้นพบความรู้ที่ต้องการแล้ว ขอให้มาเทศนาสั่งสอนพระเจ้าพิมพิสารทราบด้วย

พระสีหัตถ์ตะเดินทางแต่พระองค์เดียวต่อไป ตอนนั้นพระองค์ทราบว่ามีอาจารย์สองคนมีชื่อเสียงว่ามีความรู้ดี มีศิษย์มากมาย อาจารย์คนหนึ่งชื่อ อาพาธดาบส กาลามโคตร อีกคนหนึ่งชื่อ อุทกดาบส รามบุตร พระสีหัตถ์ตะจึงไปขอฝากพระองค์เรียนอยู่กับอาจารย์ทั้งสองคนนั้น จนกระทั่งอาจารย์ทั้งสองคนออกปากชมว่า พระสีหัตถ์ตะมีความรู้เท่ากับอาจารย์แล้ว จึงชวนให้อยู่เป็นครูช่วยสั่งสอนศิษย์ด้วยกันต่อไป แต่พระสีหัตถ์ตะเห็นว่าความรู้ที่พระองค์ได้รับนั้นยังไม่ใช่สิ่งที่จะแก้ทุกข์ได้ จึงปฏิเสธ แล้วลาออกจากสำนักของอาจารย์ทั้งสองนั้นไป

พระสีหัตถ์ตะเดินทางไปถึงตำบลหนึ่งชื่อ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เป็นที่เงียบสงัด มีลำน้ำไหลผ่าน มีแนวป่าเขียวสด มีหมู่บ้านตั้งอยู่ไม่ไกล พระองค์จึงเลือกนั่งลงที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่ง แล้วตั้งต้นทรมานกายให้ลำบาก ตามวิธีที่พระองค์เรียนมาโดยหวังว่าการทรมานกายเช่นนั้นจะเป็นทางให้พระองค์รู้ถึงการที่จะดับทุกข์ได้ วิธีทรมานกายที่พระสีหัตถ์ตะทรงปฏิบัตินั้นคือ วิธีแรกเอาพินด่างขบกับพื้นบน และใช้ลิ้นกดแน่นกับเพดานปาก ทำอย่างนั้นจนกระทั่งมีเหงื่อไหลออกมาจากรักแร้ แต่พระองค์ก็ไม่พบสิ่งที่พระองค์ต้องการ จึงเปลี่ยนเป็นวิธีที่ ๒ กด้นลมหายใจมิให้เข้าออก กด้นดั่งนั้นนานเข้าจนเป็นเหตุให้หุ้อ ปวดศีรษะ เสียตท้องและตัว

ก็ร้อนมาก แต่พระองค์ก็ไม่พบสิ่งที่พระองค์ต้องการ จึงเปลี่ยนเป็นวิธีที่ ๓ คือกินอาหารให้ลดจำนวนน้อยลงไปเป็นลำดับ จนกระทั่งไม่กินเลย เป็นเหตุให้ร่างกายเหี่ยวแห้ง แลเห็นกระดูกชั้นนูนทั้งพระองค์ เส้นขนก็หลุดร่วงและมีกลิ่นเน่า เวลาลุกขึ้นก็ชวนเข้ล้มสลดลงเพราะไม่มีแรง พระสีหัตถ์ทะลุพื้นขึ้นมา ทรงคิดว่าการทรมานร่างกายให้ลำบากต่าง ๆ นั้น ที่พระองค์ทรงทำนั้นก็เป็นอย่างมากที่สุดแล้ว ยังไม่เห็นเกิดผลทำให้ค้นพบความจริงที่ต้องการได้ ขึ้นทรมานร่างกายต่อไปก็คงจะตาย แต่ถ้าทรมานทางใจบ้าง บางทีจะพบความจริงที่ต้องการรู้นั้นได้ จึงกลับรับประทานอาหารตามปกติใหม่ เมื่อร่างกายมีกำลังขึ้นแล้ว จึงจะเพียรทำทางใจต่อไป

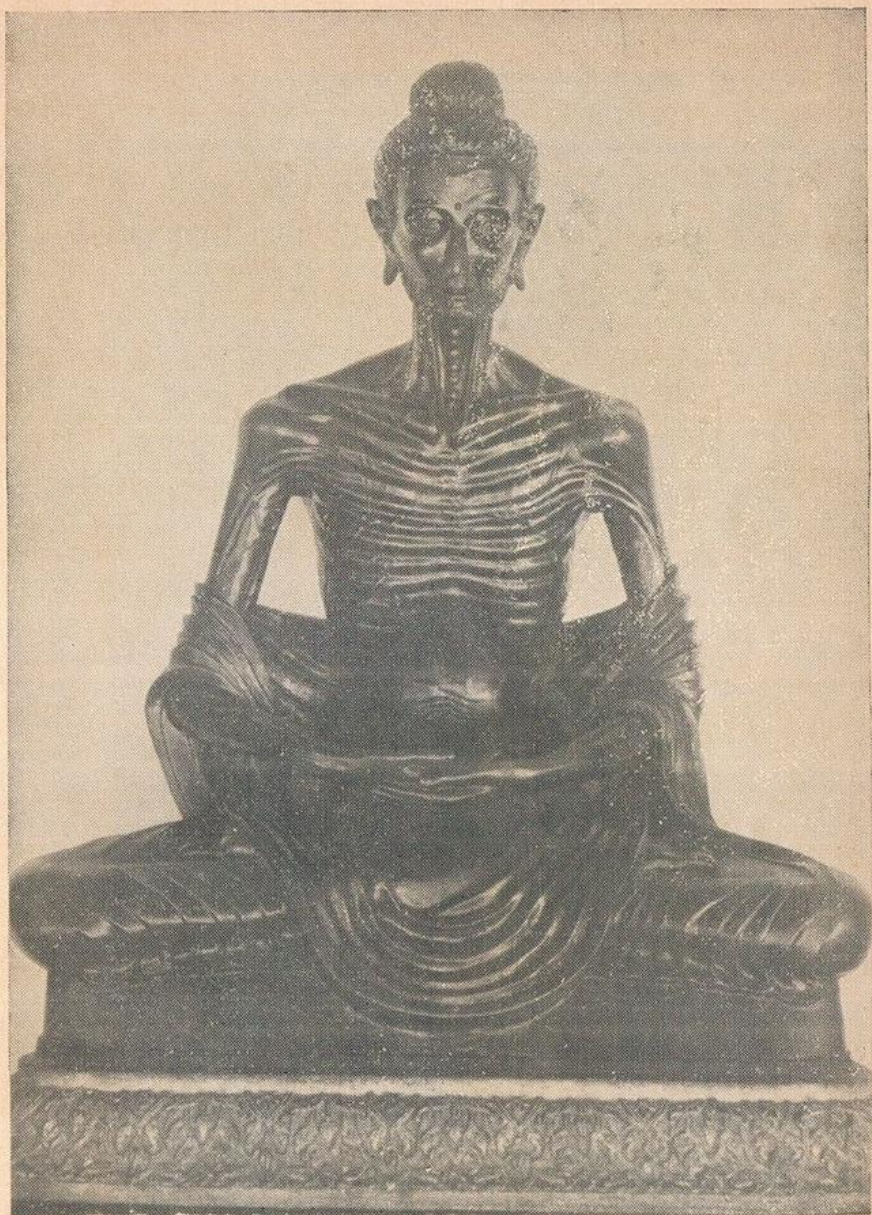
ในระหว่างที่พระสีหัตถ์ทะลุกำแพงเพื่อบุทธกิริยาอยู่นั้น พระองค์มิได้อายุแต่ลำพังพระองค์เดียว มีนักบวชอีกห้ารูปเรียกว่า บัณเฑาะว์ก็ได้คอยปรนนิบัติรับใช้พระองค์อยู่ด้วย เพราะพระบัณเฑาะว์เหล่านี้ได้ทราบจากคำทำนายของอัสติดาบสว่า ถ้าพระสีหัตถ์ทะลุออกบวชก็จะได้เป็นพระศาสดาเอกในโลก พวกบัณเฑาะว์จึงติดตามมา เพราะหวังว่าถ้าพระสีหัตถ์ทะลุค้นพบความจริงแล้ว พวกตนก็จะได้ฟังคำสั่งสอนจากพระองค์ก่อนคนอื่น ๆ

ครั้นแลเห็นพระสีหัตถ์ทะลุเลิกการทรมานพระองค์ กลับรับประทานอีก ก็คิดว่าพระสีหัตถ์ทะลุไม่สามารถจะค้นพบความจริงที่ต้องการรู้เสียแล้ว จึงพากันทั้งพระองค์ไปอาศัยอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงกรุงพาราณสี

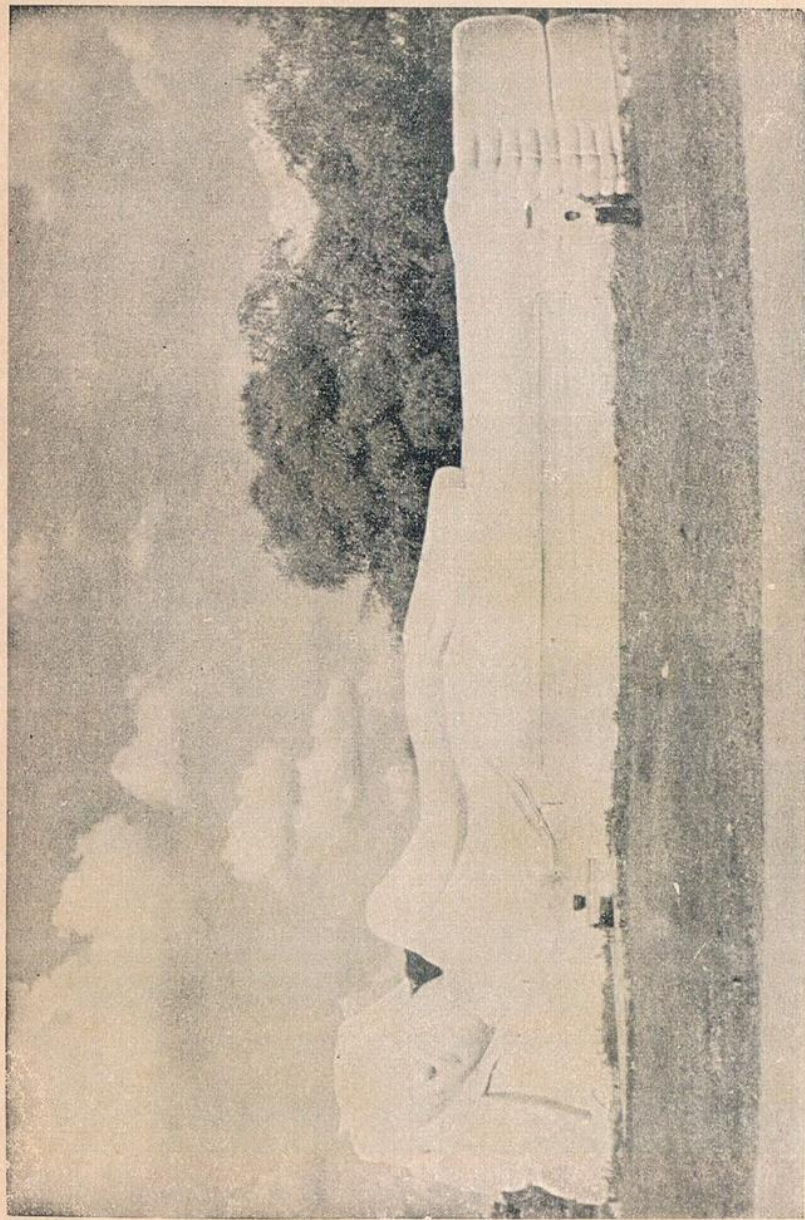
ฝ่ายพระสีหัตถ์ทะลุ เมื่อบำรุงร่างกายจนมีกำลังเป็นปกติดี

แล้ว จึงเอาหญ้าแห้งปลงที่โคนต้นโพธิ์ นั่งขัดสมาธิลงบนหญ้าแห้ง
 นั้นหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ตั้งใจว่าคราวนี้ถ้ายังไม่พบความ
 จริงที่ต้องการรู้ก็จะไม่ลุกขึ้นจากที่นั่งนั้นเลย แล้วพระองค์ก็ทำใจ
 สงบนิ่ง พึ่งความคิดอยู่แต่ความจริงที่ต้องการรู้เพียงเรื่องเดียว ใน
 ที่สุดด้วยอำนาจของใจที่เป็นสมาธิ พระสติหัตถะก็บังเกิดความรู้แจ้ง
 ถึงความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ เรียกว่า อริยสัจ ๔ และพบ
 ความดับทุกข์อันแท้จริงเป็นผลสำเร็จได้ กล่าวคือ ทรงตรัสรู้เป็น
 พระพุทธเจ้า ตั้งแต่เวลารุ่งอรุณของวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖
 ปีระกา เมื่อก่อนมีพุทธศักราช ๔๕ ปี รวมเวลาตั้งแต่พระสติหัตถะ
 หนีออกบวชจนกระทั่งตรัสรู้เป็นเวลา ๖ ปีเต็ม ขณะนั้นพระองค์มี
 อายุ ๓๕ ปีพอดี และวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ก็เป็นวันตรงกับวันที่
 พระองค์เกิดด้วย

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ถึงความจริงอันประเสริฐ ซึ่งเป็นทาง
 ทำให้สิ้นทุกข์ได้แล้ว พระองค์ก็พักอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่ตรัสรู้
 นั้น ๔๘ วัน ระหว่างนั้นพระองค์ก็ทรงคิดวิธีที่จะนำความรู้ซึ่งเป็น
 พระธรรมวิเศษนั้นไปเผยแผ่ให้ประชาชนรู้ต่อไป ที่แรกพระองค์
 คิดจะไปสอนอาจารย์ทั้งสองของพระองค์ก่อน แต่ก็ทรงทราบว่า
 อาจารย์ของพระองค์นั้นตายเสียแล้ว จึงคิดถึงพวกปัญจวัคคีย์ที่เคย
 มาปรนนิบัติรับใช้พระองค์อยู่ ทรงทราบด้วยญาณว่า เวลานี้พวก
 ปัญจวัคคีย์นั้นไปอาศัยอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระองค์จึงเสด็จ
 ไปยังที่นั่น และเทศนาสั่งสอนปัญจวัคคีย์ให้มีความรู้สำเร็จเป็น
 พระอรหันต์ได้ทั้ง ๕ องค์ ต่อจากนั้นก็มีคนมาฟังคำสั่งสอนอีกหลาย
 คน และได้รู้สำเร็จเป็นอรหันต์ไป จนมีพระอรหันต์ถึง ๖๑ องค์

พระพุทธรูปปางบำเพ็ญทุกรกิริยา
ประดิษฐานอยู่ในระเบียงโบสถ์วัดเบญจมบพิตร แสดงถึงการ
ทดลองทรมานพระองค์ของพระพุทธเจ้าก่อนจะตรัสรู้

พระพุทธรูปไสยาสน์

ประดิษฐานอยู่ ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การอนตะแคงข้างขวา เรียกว่า สันไสยา เป็นท่าที่พระพุทธเจ้าใช้บรรทม

รวมทั้งพระองค์เองด้วย เมื่อมีพระอรหันต์ถึง ๖๑ องค์แล้ว พระองค์
จึงให้พระอรหันต์เหล่านั้น เดินทางแยกกันออกไปเที่ยวสั่งสอน
ประชาชน จนกระทั่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นแพร่หลาย
ไปเกือบทั่วชมพูทวีป เกิดมีพระอรหันต์และคณนัถิอพุทธศาสนา
ขึ้นมากมาย

พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปเที่ยวเทศนาสั่งสอนประชาชนในที่
ต่าง ๆ ๔๕ ปี จนมีอายุย่างเข้าปีที่ ๘๐ แล้ว ทรงรู้สึกว่าร่างกายของ
พระองค์แก่มาก เหมือนเกวียนเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมใกล้จะพัง และ
ในระหว่างที่พระพุทธเจ้ามีอายุ ๘๐ ปีนั้นเอง ขณะที่พระองค์พักอยู่
ที่หมู่บ้าน เวพฐคาม แขวงเมืองเวสาลี พระองค์ป่วยหนักจนแทบ
จะสิ้นชีวิต แต่พระองค์อดกลั้นความเจ็บปวดไว้ และสามารถรักษา
พระองค์ให้หายป่วยได้ ครั้นหายป่วยแล้วพระพุทธเจ้าจึงแจ้งให้คน
ทั้งหลายทราบว่า นับจากวันที่กล่าวนั้นไปอีกสามเดือนพระองค์จะ
ปรินิพพาน (ตาย)

ต่อจากนั้น พระพุทธเจ้าก็นำพระสาวกทั้งปวงออกจากเมือง
เวสาลี ผ่านไปหลายตำบลจนถึงเมืองปาวนคร เสด็จเข้าไปพักใน
ป่าไม้มะม่วงของนายจุนทะผู้เป็นบุตรของนายช่างทอง นายจุนทะ
จึงมาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสั่งสอน นายจุนทะ
ฟังคำสั่งสอนแล้ว จึงนิมนต์พระพุทธเจ้ากับภิกษุทั้งหลายไปฉัน
อาหาร ซึ่งนายจุนทะเป็นผู้จัดการเลี้ยงพระในวันรุ่งขึ้น

ครั้นวันรุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกอีกเป็นจำนวน
มากก็ไปยังบ้านนายจุนทะ พระพุทธเจ้าเห็นว่าอาหารที่นายจุนทะ
จัดทำไว้เลี้ยงพระนั้นเป็นอาหารที่จัดทำไว้อย่างดี มีเนื้อหมูอ่อน

เป็นส่วนมาก (ในบางแห่งว่าไม่ใช่เนื้อหมูอ่อน แต่เป็นเห็ดชนิดหนึ่ง) ซึ่งถ้าฉันเข้าไปจะย่อยไม่ได้ เป็นอันตรายแก่กระเพาะและลำไส้ พระพุทธเจ้าจึงให้นายจุนทะนำอาหารเฉพาะที่มีเนื้อหมูอ่อนทั้งหมดมาถวายพระองค์ เมื่อพระองค์ฉันอาหารที่มีเนื้อหมูอ่อนนั้นแล้ว ก็ให้นายจุนทะนำอาหารที่เหลือฉันไปฝังเสียให้หมด เพื่อมิให้ผู้ได้รับประทานอีก ครั้นฉันอาหารเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าก็กล่าวถ้อยคำให้นายจุนทะชื่นชมในการทำบุญเลี้ยงพระนั้น แล้วพระพุทธเจ้ากับพระภิกษุทั้งหลายก็ออกเดินทางต่อไป

แต่สำหรับพระพุทธเจ้านั้น เมื่อฉันอาหารของนายจุนทะแล้ว ก็ป่วยหนัก เพราะอาหารเป็นพิษ แต่พระองค์อดกลั้นความเจ็บปวดไว้ได้เป็นอย่างดี และเดินทางต่อไป ในระหว่างทางก็หยุดพักบ้าง พระองค์เดินทางผ่านไปอีกหลายตำบล จนถึงเมืองกุสินารา เป็นเมืองเล็กๆ ซึ่งพระองค์กำหนดไว้แล้วว่า จะปรินิพพานที่เมืองนั้น

เมื่อถึงเมืองกุสินาราแล้ว พระพุทธเจ้าได้จัดเตียงตั้งในระหว่างต้นรังสองต้น แล้วพระองค์นอนลงบนเตียงที่จัดไว้นั้น และได้สั่งสอนพระภิกษุทั้งหลายเป็นครั้งสุดท้ายอีกหลายข้อ แล้วจึงทำให้สงบเป็นสมาธิ และปรินิพพานในวันที่ไปถึงนั้น วันที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานนั้น คือวันอังคาร ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง ก่อนมีพุทธศักราช ๑ ปี พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ตรงกันทั้งสามวัน ผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหมดในประเทศต่างๆ จึงทำการสักการบูชาพระพุทธเจ้าในวันตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานนี้ทุกปีจนทุกวันนี้ เรียกวันสำคัญนี้ว่า วันวิสาขบูชา

ข้อความต่อไปนี้มีทั้งถูกและผิด จงขีดเครื่องหมาย (✓) ลงเฉพาะหน้าข้อที่เห็นว่าถูกเท่านั้น

๑. พระพุทธเจ้ามีชื่อเดิมว่า สิทธัตถะ เกิดในประเทศเนปาล เมื่อ ๒๕๐๐ ปีที่แล้วมาแล้ว
๒. พระบิดาของพระพุทธเจ้าชื่อพระเจ้าสุทโธทนะ พระมารดาชื่อพระนางมายา ครูช่อวิศวามิตร
๓. ฤๅษีอัสติดาบสทำนายว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
๔. เจ้าชายสิทธัตถะหนีออกบวชเพราะไม่ชอบพระนางพิมพาและเจ้าชายราहुล
๕. พระสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ เพราะการทรมานร่างกายของพระองค์เอง
๖. พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้ไปสอนอาจารย์สองคนของพระองค์ก่อนคนอื่น ๆ
๗. พระพุทธเจ้าเรียนจบและแต่งงานเมื่ออายุ ๑๖ ปี ออกบวชเมื่ออายุ ๒๕ ปี ตรัสรู้เมื่ออายุ ๓๕ ปี และตายเมื่ออายุ ๘๐ ปี
๘. พระพุทธเจ้าให้นายจุนทะนำเอาอาหารที่มีเนื้อหมูอ่อนทั้งหมดมาฉันเสียพระองค์เดียว เพื่อช่วยมิให้พระแก่ ๆ ทั้งหลายต้องตายเพราะฉันอาหารที่มีเนื้อหมูอ่อนนั้น
๙. พระพุทธเจ้าฉันอาหารที่ทำด้วยเนื้อหมูอ่อน เพราะต้องการจะตาย
๑๐. พระพุทธเจ้าต้องการจะตายที่เมืองเล็ก ๆ จึงเดินทางไปปรินิพพานที่เมืองกุสินารา

สิ่งที่ควรทำ

๑. รวบรวมรูปภาพที่เกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้า มาปิดไว้ในสมุดภาพพุทธประวัติ และเขียนคำบรรยายเรื่องราวในภาพนั้นไว้ใกล้ ๆ กับภาพ โดยเรียงเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนจบ
๒. ให้อภิปรายกันตามหัวข้อต่อไปนี้ (ก) ทำไมพระเจ้าสุทโธทนะจึงไม่ยอมให้เจ้าชายสิทธัตถะเป็นศาสดาเอกของโลก (ข) เจ้าชายสิทธัตถะทรงคิดเห็นอย่างไรจึงตัดสินใจออกบวช (ค) เหตุใดเมื่อพระเจ้าพิมพิสารชวนให้อยู่ด้วยจะแต่งตั้งให้มียศศักดิ์เหมือนเดิม เจ้าชายสิทธัตถะจึงปฏิเสธเสีย (ง) เหตุใดพระสิทธัตถะจึงเลิกการทรงมานร่างกายเสีย (จ) เมื่อพระพุทธเจ้าทราบแล้วว่าอาหารมีเนื้อหมู่อนั้นเมื่อฉันเข้าไปแล้วจะเป็นอันตรายถึงตาย เหตุใดพระองค์จึงไม่ห้ามนายจุนทะมิให้นำมาถวาย
๓. ไปทำบุญและเวียนเทียนในวันวิสาขบูชา
๔. ไปฟังพระเทศนาเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้า
๕. เมื่อมีโอกาสควรไปสักการบูชาเจดีย์ที่มีพระธาตุ (กระดูก) ของพระพุทธเจ้าบรรจุอยู่ เช่น พระปฐมเจดีย์ พระเจดีย์วัดพระศรีมหาธาตุ พระเจดีย์ที่ยอดบรมบรรพตวัดสระเกศ พระเจดีย์ที่บนดอยสุเทพ ฯลฯ

สิ่งที่ควรจำ

พระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่าสิทธัตถะ เป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางมายากษัตริย์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ ในแคว้นสักกะ พระองค์เป็นชาวอริยกะ สกุลของพระองค์คือสกุลยวงค์

โคตมโคตร ประสูติที่สวนลุมพินี เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อน
พุทธศักราช ๔๐ ปี ตรัสรู้ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เมื่อวันขึ้น ๑๕
ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี ประดิพัทธที่ป่ารังนอกเมือง
กุสินารา เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๑ ปี

พระรัตนตรัย

ประชาชนที่นับถือพุทธศาสนา ย่อมถือว่าพระรัตนตรัยเป็น
ของสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา จึงต่างเคารพบูชาคุณของพระ-
รัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เวลาให้ศีลให้พรกันเพื่อให้มีความสุข ก็อ้างถึง
คุณพระรัตนตรัยให้บันดาลความสุขให้กัน ดังนี้พระรัตนตรัยจึงเป็น
สิ่งที่เราควรจะรู้และเข้าใจว่าคืออะไร และมีคุณค่าต่อคนที่นับถือบูชา
จริงหรือไม่

ในเบื้องต้น เราควรรู้เสียก่อนว่า คำที่ว่าพระรัตนตรัยนี้แปล
ว่าอะไรเสียก่อน แล้วจึงค่อยรู้ต่อไปว่าหมายความว่าอย่างไร และ
ทำไมจึงหมายความว่าดังนั้น คำว่าพระรัตนตรัยประกอบขึ้นด้วยคำ
สามคำคือ พระ รัตนะ และ ตรัย ทั้งสามคำนี้เป็นคำที่มาจากภาษา
บาลี ซึ่งเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนใน
ประเทศอินเดียสมัยนั้น เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาถึงในประเทศไทย
คนไทยก็รับเอาภาษาบาลีนี้มาใช้โดยดัดแปลงเป็นภาษาไทยขึ้น

คำว่า รัตน หรือ รัตนะ เป็นคำเดียวกัน แปลว่า แกว้ว แต่ไม่
ใช่แก้วธรรมดา หมายถึงแก้วที่หายากมีราคามาก เช่น เพชร ทับทิม
มรกต บุษราคัม โกเมน นิล มุกดา เพทาย ไพฑูรย์ ซึ่งเรียกว่า
นพรัตน์ หรือนวรัตน์ (แปลว่าแก้วเก้าอย่าง) ซึ่งคนนำเอามาใช้

เป็นเครื่องประดับของสูง เช่น ฟังในพระมหามงกุฎของพระเจ้าแผ่นดิน และในกรอบพัทตร์ของพระราชินี นอกจากนี้ก็ทำเป็นเครื่องประดับอื่นๆ เช่น ตุ่มหู สายสร้อย แหวน และเหรียญตรา เป็นต้น นอกจากนี้ รัตนยังแปลว่า ของวิเศษ หรือของมีค่ามากตลอดจนคนและสัตว์ ซึ่งเรามักเรียกรวมๆ ว่า “แก้วแหวนเงินทอง” เช่น ข้างแก้ว ม้าแก้ว นางแก้ว ขุนพลแก้ว เป็นต้น ก็เรียกว่า กษรรัตน์ อัสวรรัตน์ นารีรัตน์ บุรุษรัตน์

อีกอย่างหนึ่ง คำว่า รัตน์ หรือ รัตนะ นี้ยังหมายถึงของประเสริฐสุด และของยอดเยี่ยมด้วย

คำว่า ตรัย หรือ ไตร หรือ ตรี เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต แปลว่า สาม เช่น ไตรรงค์ แปลว่า สามสี ไตรรัตน์ หรือ รัตนตรัย แปลว่า แก้วสามประการ

คำว่า พระ เป็นคำที่แผลงมาจากคำ วร (อ่านว่าวะระ) ในภาษาบาลีและสันสกฤต ซึ่งแปลว่าสิ่งที่เลือกเฟ้นแล้ว สิ่งที่ปรารถนา, ผลดี, ดี, วิเศษ, ยอดเยี่ยม และ ประเสริฐ ไทยเราเอามาแปลงใช้เป็น พระ และ พร คำว่า พระ ไทยใช้เรียกผู้ถือบวชในศาสนาพุทธและศาสนาอื่นด้วย เช่น เรียกพระจีน พระไทย พระแขก พระฝรั่ง เป็นต้น และเอามาใช้เรียกของที่ดีว่าเป็นของสูง ของศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ต้องการยกย่องให้เป็นของศักดิ์สิทธิ์ควรเคารพบูชา โดยเอาคำพระใส่ไว้ข้างหน้าสิ่งที่ต้องการยกย่องนั้น เช่น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระเป็นเจ้า พระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าอยู่หัว พระเศียร พระเนตร พระเดชพระคุณ พระอิสริยยศ พระนารายณ์

พระพรหม พระเชษฐ พระมะหะหมัด ฯลฯ รวมความว่าคำพระใช้ประกอบเข้ากับของดี ๆ และของสูงของศักดิ์สิทธิ์ทั้งนั้น

เมื่อเอาคำทั้งสาม คือ พระ รัตนนะ ตรัย มารวมกันเป็นพระรัตนตรัย จึงแปลตามคำศัพท์ว่า ของประเสริฐยอดเยี่ยมที่สุดตามอย่างอันเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ควรเคารพบูชา

เมื่อรู้ว่าพระรัตนตรัยแปลว่าอะไรแล้ว ต่อไปจึงควรรู้ว่าหมายความว่าอย่างไร

เมื่อกล่าวว่า พระรัตนตรัยย่อหมายถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเรียกกันสั้น ๆ ว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การที่เรียกพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ว่าพระรัตนตรัย หรือพระไตรรัตน์นั้น ก็เพราะพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามอย่างนี้เป็นของประเสริฐยอดเยี่ยมที่สุด เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของคนที่นับถือพระพุทธศาสนา เป็นแก่นและหลักสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา ถ้าขาดไปเสียอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวก็น่าจะไม่เป็นพระพุทธศาสนา เปรียบเหมือนไม้สามอันตั้งพิงกันอยู่ ถ้าเอาออกเสียอันหนึ่งก็จะให้ตั้งอยู่ไม่ได้ หรือเปรียบเหมือนเส้นตรงสามเส้นก็จะล้อมที่ว่างให้มัดได้ ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่า ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้น พระธรรมซึ่งเป็นของจริงมีอยู่ก็ย่อมไม่มีผู้นำเอาออกมาสั่งสอน พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบพระธรรม และนำพระธรรมมาแสดงให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย จึงทำให้มีพระธรรมและพระสงฆ์ขึ้นมา

และถ้าไม่มีพระธรรม ก็ย่อมไม่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้

เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา และจะไม่มีพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้รับเอาพระธรรมไปปฏิบัติและสั่งสอนต่อไป

และถ้าไม่มีพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรม รักษาพระธรรมไว้และถ่ายทอดความรู้ในพระธรรมนั้นให้คนอื่น ๆ รับปฏิบัติต่อ ๆ กันมา พระพุทธศาสนาก็จะสูญสิ้นไป หามีอายุยืนนานมาจนถึงทุกวันนี้ไม่ การที่เราได้รู้จักพระพุทธศาสนาก็เพราะพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดอายุศาสนาไว้ และถ่ายทอดมาให้ ทำให้รู้จักพระพุทธและพระธรรม

เพราะฉะนั้น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งเรียกรวมกันว่า พระรัตนตรัยนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา ดังกล่าวแล้ว

เมื่อรู้ว่าพระรัตนตรัยหมายความว่าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้ว ต่อไปก็ควรรู้ว่า ทำไมจึงว่าพระรัตนตรัยเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประเสริฐยอดเยี่ยมที่สุด ซึ่งผู้นับถือพระพุทธศาสนาต้องการบูชา การที่เราจะทราบว่าเป็นสิ่งใดดีหรือไม่ดีมากนักน้อยเพียงใดนั้น เราก็ต้องกันดูให้พบว่าสิ่งนั้นมีคุณประโยชน์หรือไม่มีคุณประโยชน์ต่อคนเรามากน้อยเพียงใด และสิ่งนั้นโดยสภาพมีลักษณะดีหรือไม่ดีอย่างไร เช่น เพชร เราว่าเป็นของดีก็เพราะตัวเพชรนั้นเองมีลักษณะสะอาดบริสุทธิ์แข็งแกร่งทนทานสวยงามมีคุณประโยชน์ต่อคนในการนำมาใช้เป็นเครื่องประดับ และเป็นทรัพย์สินสมบัติที่จะทำให้เกิดประโยชน์เป็นทรัพย์สินอย่างอื่น ๆ ขึ้นมาได้อีกมากมาย เช่น ไปขายเอาเงินมาสร้างบ้านก็ได้ เป็นต้น

พระรัตนตรัยนั้นดี และมีคุณต่อกันทั่วไปโดยไม่เลือกชาติ ชั้น
เพศ และอายุ แยกออกกล่าวทีละอย่างได้ดังนี้

พระพุทธเจ้า มีคุณลักษณะอันประเสริฐในส่วนพระองค์เอง
คือ

๑. มีชาติสกุลอันสูงศักดิ์ โดยเป็นลูกของพระเจ้าแผ่นดิน
ในเมืองที่มีอิสรภาพ พระมารดาก็เป็นราชิดาของกษัตริย์ พระ-
ญาติวงศ์ของพระองค์ก็เป็นคนดี ไม่มีคนใดมีความประพฤติเสียหาย
หรือไม่ดีอย่างไร

๒. จิตใจของพระองค์บริสุทธิ์ มีแต่ความเมตตากรุณาต่อ
มนุษย์และสัตว์ทั่วไป ไม่เคยมีจิตคิดประทุษร้ายหรือคิดทำอันตราย
ให้ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนเสียหายเลย

๓. ความประพฤติ และการปฏิบัติของพระองค์มีแต่การทำ
ความดีตั้งแต่เกิดจนตาย พระองค์ดีต่อพ่อ ดีต่อแม่ ดีต่อผู้เลี้ยงดู
ดีต่อครู ดีต่อญาติ ดีต่อลูก ดีต่อเมีย ดีต่อมิตรสหาย ดีต่อศิษย์
และดีต่อทุกคนที่เข้ามาติดต่อกับ แม้แต่คนที่มีความอิจฉาริษยา ทำ
การหมิ่นประมาทว่าพระองค์ ทำร้ายหรือพยายามทำร้ายต่อ
พระองค์ พระพุทธเจ้าก็ไม่โกรธไม่เกลียดและไม่คิดร้ายต่อคนที่
ประทุษร้ายต่อพระองค์เลย ปล่อยให้คนผิดได้รับผลแห่งการกระทำ
ผิดของเขาเอง

๔. พระองค์เป็นผู้มีสติปัญญาฉลาดเลิศ มีความรู้สูงสุด มี
ความรู้ทุกอย่างในโลกก่อนนั้นและในสมัยนั้น และมีความสามารถ
ในการทำหน้าที่ครูอย่างดีเลิศ เป็นผู้ฝึกสอนอบรมคนได้อย่างดีไม่มี
ใครเทียมเท่า

๕. เป็นผู้ที่ตรัสรู้ขึ้นได้เอง รู้ดีรู้ชอบด้วยพระองค์เองหลายประการ และสามารถนำสิ่งที่รู้มาปรับปรุงใช้สอนคนได้อย่างเหมาะสม

๖. เป็นผู้ท้าวพระองค์ อยู่ในที่อันเหมาะสมแก่กาลเทศะ อยู่ในระเบียบวินัยที่ดี มีศีลบริสุทธิ สมควรแก่การที่จะเคารพบูชาได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดก็ตาม

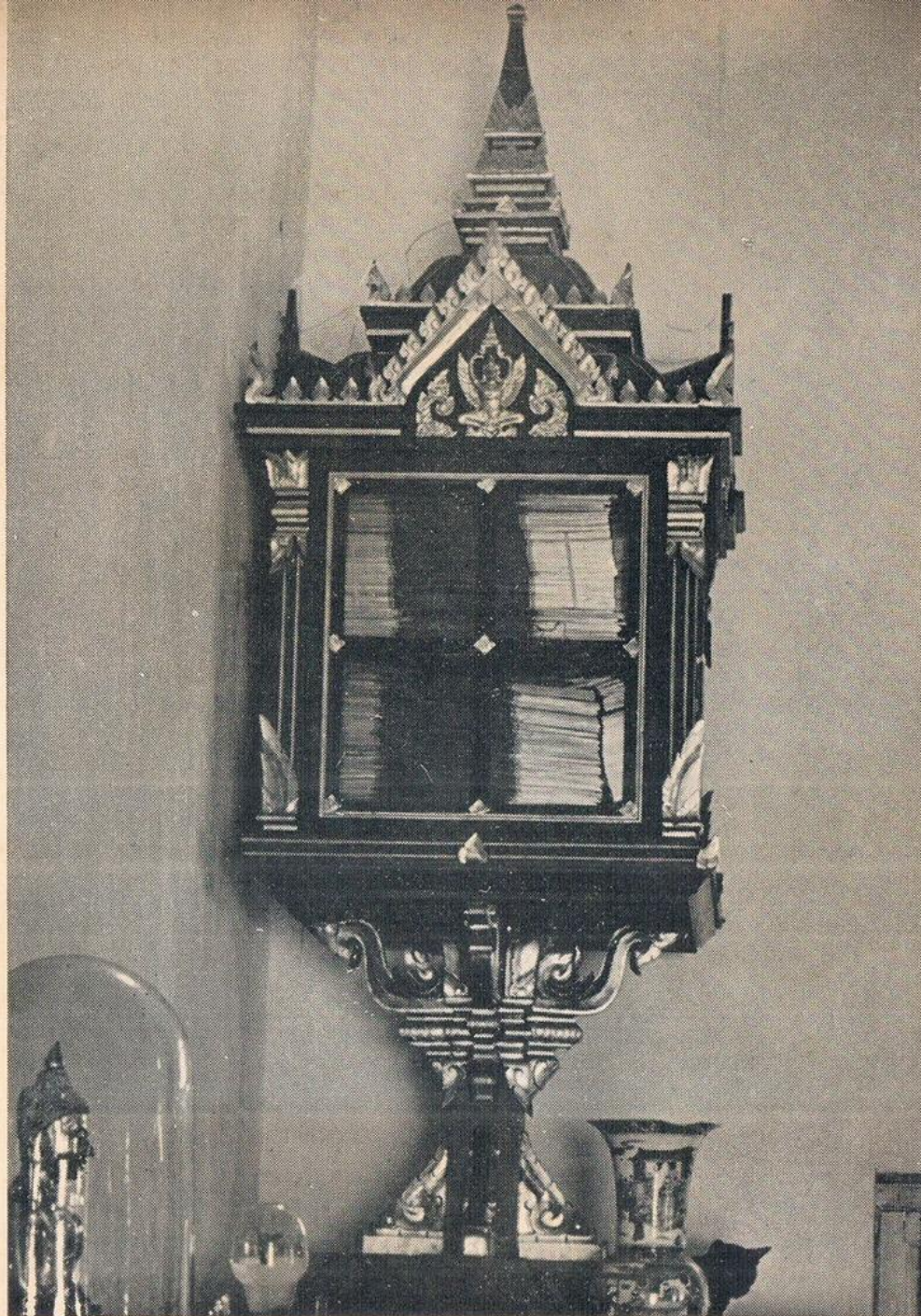
๗. เป็นผู้ที่มีโชคดียู่เสมอ

๘. พระกายของพระองค์ก็บริสุทธิ มีอวัยวะครบและสมบูรณ์ ได้ลักษณะดีทุกแห่ง มีรูปร่างทรวดทรงงาม ไม่มีส่วนใดในพระกายของพระองค์ผิดปกติเลย และไม่มีโรคเบียดเบียนด้วย

๙. เป็นผู้มีความตั้งใจเด็ดเดี่ยว มีความมานะอดทนเป็นเลิศ เมื่อได้ตั้งความปรารถนาว่าจะแสวงหาธรรมพิเศษให้พบเพื่อนำมาแนะนำสั่งสอนประชาชนให้พ้นทุกข์แล้ว พระองค์ก็ทรงกระทำด้วยความเมตตาตามความตั้งใจนั้นด้วยความวิริยะอุตสาหะอย่างเข้มข้ม ยอดจนบรรลุผลสำเร็จ

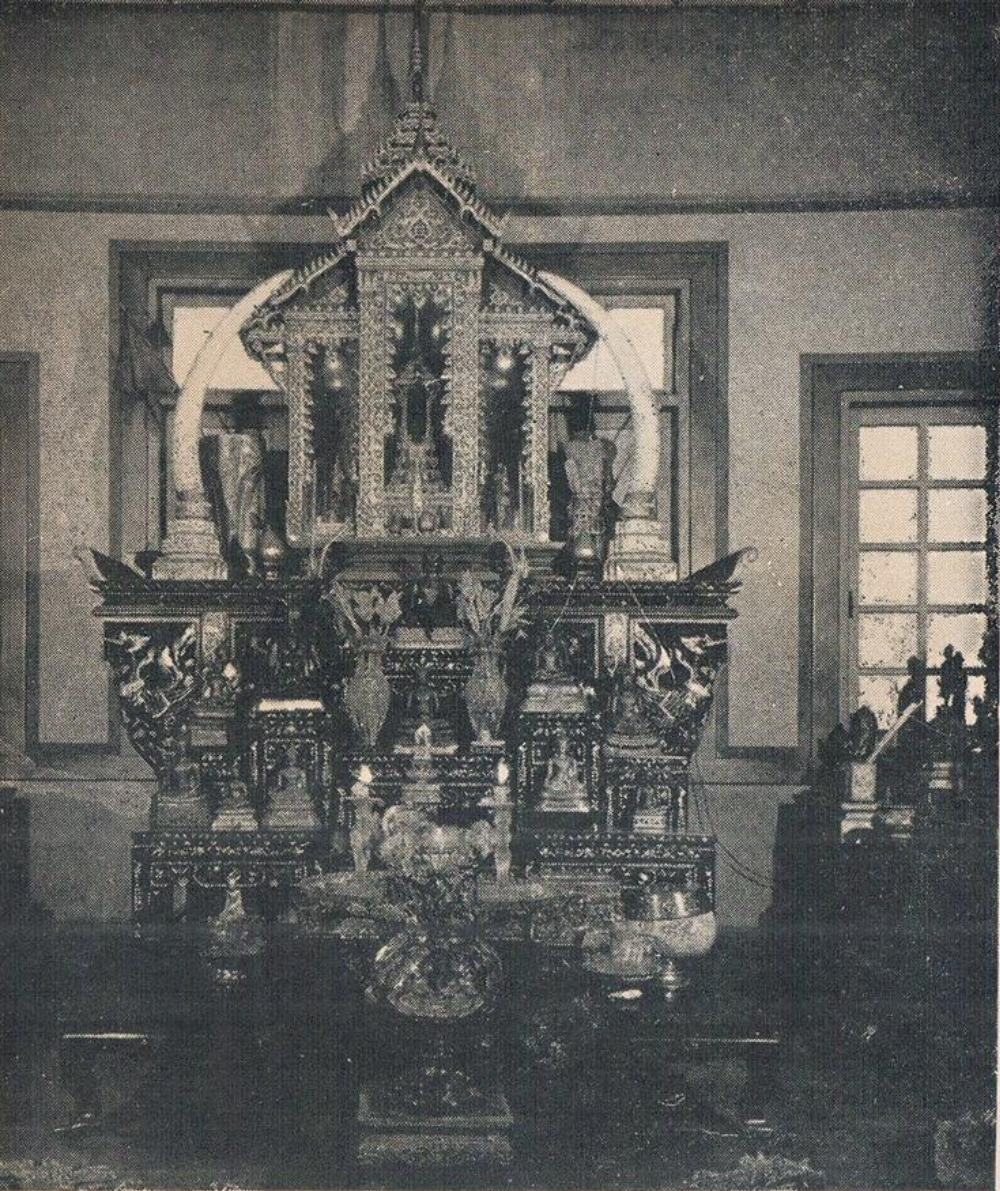
ในส่วนผลงานที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติก็ประเสริฐเลิศดี และมีคุณต่อมนุษย์ทั่วไป คือ

(๑) พระพุทธเจ้ามีพระมหากรุณาต่อมนุษย์อย่างที่ไม่มีความเมตตากรุณาเท่าพระองค์เลย กล่าวคือทรงสละราชสมบัติที่จะได้รับเป็นมรดกตกทอดมาถึงพระองค์ ในเมื่อพระราชบิดาสิ้นพระชนม์แล้วเสียทั้งหมด สละทั้งยศศักดิ์ลูกเมียและทรัพย์สมบัติทั้งปวงออกไปบวช เพื่อกันหาธรรมวิเศษมาช่วยประชาชนให้พ้นทุกข์และมีความสุข และเมื่อพระองค์บวชแล้ว ก็ทรงเสวยสละ

พระไตรปิฎก

พระไตรปิฎกคือพระธรรมซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้ามีทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์สาวกได้ประชุมสอบทานกัน ถูกต้องแล้วสาวกก็เอามาไว้เพื่อให้จำได้ ต่อมาภายหลังจึงได้จารึกลงไว้เป็นตัวอักษร

ที่บูชาพระ

ผู้ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนย่อมมีพระพุทธรูปไว้บูชา ที่บูชานั้นอาจแตกต่างกันตามฐานะบุคคล แต่ต้องไม่เอาไว้ในที่ต่ำ ต้องไม่ให้ถูกขี้มกราย และต้องให้พ้นจากความกระเทือน

ความสุขในทางกายและทางใจทั้งสิ้น เอมาทุ่มเทในการคิดค้นหา
ธรรมวิเศษจนกระทั่งพบ

(๒) ครั้นเมื่อพระองค์ค้นพบธรรมวิเศษ ก็ตรัสรู้แล้ว
แทนที่จะใช้พระธรรมที่พบนั้น เป็นประโยชน์สุขแต่ลำพังพระองค์
เดียว ก็ยังสละความสุขทนลำบากตรากตรำ นำพระธรรมไปเทียว
ฝึกสอนคนอื่นต่อไปเป็นเวลา ๔๕ ปี เรียกว่าพระองค์มีพระทัย
กว้างขวางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อันเป็นการแผ่เมตตาจิตต่อมนุษยทั่วไป
อย่างไม่มีขอบเขตจำกัดเลย

(๓) การฝึกสอนธรรมของพระองค์นี้ ทำให้มนุษยเทวดา
มารพรหมและหมู่สัตว์ทั้งหลาย ที่ได้ปฏิบัติตามศีลธรรมของพระ
องค์ได้พ้นทุกข์และมีความสุขไปมากมายจนนับคณนาไม่ได้

(๔) พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์นี้เป็นประโยชน์ต่อ
สังคมอย่างใหญ่ยิ่ง ทำให้มนุษย์มีศีลธรรมและความประพฤติดี ทำ
ให้ความเบียดเบียนประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงไป ทำให้โลกนี้มี
ความสงบสุข

(๕) การที่พระพุทธเจ้าทรงสร้างพระพุทธศาสนาขึ้นนั้น
ด้วยอิทธิพลของพุทธศาสนานี้เองได้ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้น
ในโลกหลายประการและหลายด้าน เช่น ในทางศิลปกรรม ในทาง
วัฒนธรรม ในการปกครอง และในทางวิชาการต่างๆ เป็นต้น

ทั้งหมดที่กล่าวแล้วนี้เป็นพระพุทธคุณที่พระพุทธเจ้ามีต่อคน
ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม

สำหรับพระธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนนั้น มีอยู่มากมาย กล่าว
กันว่ามีถึง ๘๔๐๐๐ ข้อ นับเป็นวิชาอีกแขนงหนึ่ง คือ วิชาศีลธรรม

ในศาสนาอื่น ๆ ก็มีศีลธรรมด้วยเหมือนกัน แต่ไม่เหมือนกันทั้งหมด บางข้อก็ขัดแย้งกับศีลธรรมในพระพุทธศาสนา สำหรับพระธรรมของพระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะที่ติดตัวไปนี้ คือ

(๑) เป็นของอันแต่ละคนจะพึงเห็นได้เอง เช่นการไม่ลักทรัพย์ ใครปฏิบัติได้ก็แลเห็นได้เองว่าจะไม่ทำให้คนอื่นต้องถูกเกลียดโกรธและไม่ถูกตำรวจจับตัวไปลงโทษ

(๒) เป็นของอันไม่มีกาลเวลา หมายความว่า พระธรรมเป็นสิ่งที่ใช้ได้ตลอดไป ใช้ได้ทุกเวลา ไม่มีเก่า ไม่มีล้าสมัย ไม่มีฤดูกาลเหมือนผลไม้ ใช้เมื่อใดก็ได้ประโยชน์เสมอ เช่น การมีเมตตาจิตไม่คิดทำร้ายเบียดเบียนใคร ย่อมให้คุณแก่ผู้ประพฤตินั้นตลอดเวลาไม่ว่ากาลไหน ๆ ก็ทำให้จิตใจสบายไม่มีคนเกลียด มีแต่คนและสัตว์รัก ธรรมซึ่งว่าด้วยเมตตา^๕นี้ใช้ได้เสมอไปไม่ว่าเวลาไหน ใช้ได้ทั้งนั้น

(๓) เป็นของอันจะเรียกร้องให้ผู้อื่นมาคู่ได้ หมายความว่า ทำให้ผู้อื่นได้ และไม่ขัดแย้งต่อหลักวิทยาศาสตร์ เช่นการทำดี ผลที่ได้รับก็ย่อมเป็นความดี ถ้าทำความชั่วผลที่ได้รับก็ย่อมเป็นความชั่ว เป็นต้น

(๔) เป็นของอันคนจะพึงน้อมเข้ามาใส่ใจ กล่าวคือ ธรรมทั้งหลายใครต้องการจะประพฤติก็นั้นก็ได้ ไม่ใช่สิ่งพ้นวิสัย เช่น ความซื่อสัตย์เป็นของดีใครต้องการจะรักษาความซื่อสัตย์ไว้ก็ทำได้ และพระธรรมนั้นเป็นของดีที่คนทุกคนควรจะนำเอาเข้ามาไว้ในจิตใจจะทำให้เกิดผลดีแก่ตนเอง

(๕) เป็นของที่คนธรรมดาสามัญทั้งหลายจะรู้ได้เฉพาะตัวเอง กล่าวคือ เมื่อใครศึกษาเล่าเรียนในธรรมข้อไหนหมวดไหนก็ตาม หรือคนใดปฏิบัติตามธรรมข้อไหนหมวดใดก็ตาม เมื่อปฏิบัติแล้ว ได้รับผลดีจากการปฏิบัติอย่างไร ก็จะรู้ได้เฉพาะตัวคนที่ปฏิบัติเท่านั้น คนอื่นที่ไม่ปฏิบัติไม่มีส่วนจะพลอยรู้ไปด้วย เช่นว่าคนที่ถือศีลในวันพระก็ดี หรือคนที่บวชเป็นพระภิกษุก็ดี คนเหล่านั้นได้รับความสุขอย่างไร เขารู้ได้เฉพาะตัวของเขา คนที่ไม่ได้ถือศีลไม่ได้บวชย่อมรู้ไม่ได้

ที่กล่าวข้างบนนี้เป็นลักษณะที่ดีของพระธรรม แต่เมื่อกล่าวถึงว่า พระธรรมของพระพุทธเจ้ามีคุณแก่คนอย่างไรบ้าง ก็กล่าวได้ว่าพระธรรมนั้น ล้วนแต่ให้คนประพฤติดี ห้ามมิให้ประพฤติชั่ว สอนให้รู้ว่าการประพฤติดีย่อมมีความสุข การประพฤติชั่วย่อมทำให้ได้รับทุกข์อย่างหนึ่ง สอนให้รู้จักทำใจให้ผ่องแผ้วบริสุทธิ์ไม่มีความโลภโกรธหลง ซึ่งจะทำให้จิตใจสงบไม่มีความรู้สึกทุกข์เกิดขึ้นเลย นอกจากนี้พระธรรมของพระพุทธเจ้ายังนำมาใช้เป็นคุณประโยชน์ในการเล่าเรียน และการทำงานต่างๆ ให้เกิดผลดี นำมาใช้ในการครองชีวิตให้ราบรื่น นำมาใช้ในการปกครองคนที่อยู่รวมกันมากๆ ให้อยู่กันอย่างสงบเรียบร้อย มีความสุขทั่วถึงกัน นำมาใช้ในการป้องกันอันตราย นำมาใช้ในการสร้างความเจริญให้แก่ตนเอง และแก่วงศ์สกุล ตลอดจนชาติบ้านเมือง ในที่สุดพระธรรมยังสอนให้รู้จักการเตรียมตัวไว้สำหรับเมื่อตายไปแล้วจะได้ไปในทางดี มีความสุขด้วย

สำหรับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะที่ดี คือ

(๑) เป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นอย่าง ดี แล้ว

(๒) เป็นผู้ปฏิบัติ ตรง ตามพระธรรม ไม่หลักเลียงเบี่ยง บ่ายให้ผิดไปจากคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเลย

(๓) เป็นผู้ปฏิบัติ ถูกต้อง ตามพระธรรมแท้ ๆ

(๔) เป็นผู้ที่ปฏิบัติ ชอบ

(๕) พระสงฆ์ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกและปฏิบัติ ชอบดังนี้ จึงเป็นผู้ควรได้รับการสักการบูชา เป็นผู้ที่เหมาะสมควร ต้อนรับ เป็นผู้ควรได้รับของทูลทูลให้ เพื่อแผ่ความดีไปให้ผู้ตาย เป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้เคารพ เป็นเนืองนาบุญของโลก หมายความว่า การทำบุญที่จะให้ได้ผลดีนั้น ควรทำแก่พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ มีศีลมีธรรม พระสงฆ์จึงเปรียบประดุจพืชนาสำหรับให้คนที่ต้องการจะหว่านพืชบุญได้มีโอกาสหว่านพืชบุญลงไป

ที่กล่าวนี้ เป็นลักษณะดีของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ส่วนพระสงฆ์มีคุณประโยชน์ต่อประชาชนอย่างไหนนั้น ก็กล่าวได้ว่า พระสงฆ์มีคุณ คือ สืบอายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวตลอดไปชั่ว-กาลนาน เป็นผู้ปฏิบัติธรรมให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนซึ่งต้องการปฏิบัติ ธรรม จะได้เห็นแบบอย่างปฏิบัติตามได้ เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมไป สู่ประชาชน เป็นผู้สอนประชาชนให้ประพฤติอยู่ในศีลธรรม และ ในที่สุดพระสงฆ์เป็นนาบุญสำหรับให้คนได้ทำบุญทำทาน และ

ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญบ้าน การทำบุญวันเกิด การแต่งงาน การทำศพ และการเฉลิมฉลองต่าง ๆ

คุณของพระรัตนตรัยตามที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นคุณที่แลเห็นได้ชัด แต่คนที่ไม่ถือพระพุทธศาสนามีโช้แต่เห็นคุณของพระรัตนตรัยตามที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น หากปรากฏว่า คนได้นับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึงในทางคุณวิเศษที่เกิดด้วยอำนาจของความเคารพเลื่อมใสเชื่อถือจริงจังด้วย ทั้งนี้ก็เพราะเมื่อใครมีความเชื่อถือเคารพและเลื่อมใสในคุณของพระรัตนตรัยจริงจังแล้ว เขาย่อมได้รับคุณวิเศษตอบแทนความเชื่อและความเลื่อมใสของเขาด้วย - เช่นคนที่ไหว้พระรัตนตรัยในเวลาเข้านอนทุกคืน ก็ย่อมนอนหลับสนิทเป็นสุขดี ปราศจากความสะดุ้งหวาดกลัวเกรงภัยใด ๆ อันจะเกิดแก่ตนในระหว่างที่หลับอยู่ เป็นต้น คนที่จะทำงานสำคัญอย่างใด ต้องการให้งานนั้นสำเร็จเป็นผลดีมีความเจริญก้าวหน้า ถ้าเขาได้สักการบูชาพระรัตนตรัยเสียก่อนก็ย่อมทำให้มีกำลังใจเข้มแข็งทำกรนั้น ๆ ได้อย่างกล้าหาญและไม่ผิดพลาด อันนี้ก็เป็นคุณของพระรัตนตรัยซึ่งนับถือกันตลอดมานับเป็นเวลา ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว ผู้ที่นับถือพระรัตนตรัยเป็นของศักดิ์สิทธิ์ส่งเสริมกำลังใจเช่นนี้ เปรียบคุณวิเศษของพระรัตนตรัยเหมือนแก้วรัตนะซึ่งเป็นของบริสุทธิ์ มีความแข็งแกร่งทนทาน เป็นของมีค่าเป็นที่ปรารถนาของคนทั้งหลาย เป็นของที่ทำให้ความขื่นบานแก่จิตใจ และทำให้บังเกิดความสง่างาม

จงเติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

๑. พระรัตนตรัยแปลว่า.....
๒. พระรัตนตรัยหมายความว่า.....
๓. พระพุทธเจ้ามีคุณต่อมนุษยชาติทั่วไป คือ
 - ก.
 - ข.
 - ค.
 - ง.
 - จ.
๔. พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีคุณ คือ
 - ก.
 - ข.
 - ค.
 - ง.
 - จ.
๕. พระสงฆ์มีคุณ คือ
 - ก.
 - ข.
 - ค.
 - ง.
 - จ.

เบญจศีล

คำว่าเบญจศีลนี้เป็นคำที่มาจากภาษาบาลี เบญจ (อ่านว่า เบนจะ) แปลว่า ห้า ศีล แปลว่า ข้อกำหนดที่ตั้งขึ้นสำหรับให้คนปฏิบัติกายและวาจาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย หรือแปลอย่างง่าย ๆ ว่า ศีลคือความประพฤติที่ดีก็ได้ เบญจศีลจึงแปลรวมกันว่า ความประพฤติที่ดีห้าข้อ

พระพุทธเจ้าได้ตั้งศีลขึ้น เพื่อให้คนทั่วไปประพฤติห้าข้อ ศีลทั้งห้าข้อซึ่งเรียกว่าศีลห้าหรือเบญจศีลนี้ เป็นสิ่งที่คนทุกคนควรปฏิบัติตลอดเวลาที่ตนอยู่ และปฏิบัติตลอดชีวิตทีเดียว คนที่ปฏิบัติได้ย่อมจะได้รับความสุข จะไม่ต้องตกไปสู่ที่ชั่ว เช่นการติดคุกติดตะราง ส่วนคนที่ไม่ประพฤติตามศีลห้าข้อนี้ ก็ย่อมจะได้รับความทุกข์ยากลำบาก และอาจติดคุกติดตะรางได้

ศีลห้าข้อมีข้อความดังนี้

ข้อ ๑. ให้งดเว้นจากการฆ่ามนุษย์และสัตว์ โดยฆ่าเองหรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่าก็ตาม พุทธสัน ๆ ว่า ท่านห้ามมิให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

ข้อ ๒. ให้งดเว้นจากการยึดถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร พุทธสัน ๆ ว่า ท่านห้ามมิให้ขโมย

ข้อ ๓. ให้งดเว้นจากความประพฤติดูผิดในกาม พุทธสัน ๆ ว่า ท่านห้ามมิให้เป็นชู้กับลูกเมียเขา

ข้อ ๔. ให้งดเว้นจากการพูดเท็จ พูดสั้นๆ ว่า ท่านห้ามมิให้โกหก

ข้อ ๕. ให้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุรา และเมรัยเป็นต้น พูดสั้นๆ ว่า ท่านห้ามมิให้กินเหล้า

ต่อไปนี้จะอธิบายให้เห็นว่าศีลทั้งห้าข้อนี้ ข้อไหนหมายความว่าอย่างไร การปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามศีลข้อไหนจะเป็นผลดีและผลร้ายอย่างไร

ศีลข้อ ๑ ที่ห้ามการฆ่ามนุษย์และสัตว์นั้น หมายความว่าตลอดไปจนถึงห้ามการทำร้าย หรือทรมานคนและสัตว์ให้ตายหรือบาดเจ็บลำบากต่างๆ ด้วย เช่น การแทง ฟัน ยิง เขี่ยนตี ขัง บังคับให้ทำงานหนักจนเกินกำลัง และการทรมานสัตว์ เช่น ชนไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด แข่งม้า ชนวัวด้วย

เหตุผลที่ท่านห้ามไว้ในศีลข้อนี้ ก็คือ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายย่อมรักชีวิตร่างกายของตนด้วยกันทั้งนั้น ทั้งคนและสัตว์ย่อมกลัวตาย กลัวเจ็บ กลัวลำบาก เพราะฉะนั้น เพื่อความยุติธรรมก็ไม่ควรทำร้ายฆ่าฟันทรมานกัน แต่ถ้าคนใดหรือสัตว์ตัวใดรู้ตัวว่าจะถูกทำร้ายฆ่าฟันหรือกักขังทรมาน ก็จะต้องหลบหนีหรือต่อสู้ ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่สงบขึ้น เพราะฉะนั้น ทางการปกครองบ้านเมืองจึงได้มีกฎหมายห้ามคนมิให้กระทำความร้ายฆ่าฟัน กักขังทรมานไว้ด้วยเหมือนกัน ถ้าผู้ใดกระทำความผิดศีลข้อนี้ก็ย่อมมีความผิดทั้งทางศีลธรรมและทางกฎหมาย ในทางศีลธรรมคนที่ทำผิดจะมีเวรกรรม

ติดตัวไป กล่าวคือ การฆ่าและทำร้ายหรือทรมานเขา ทำให้เขา
บาดเจ็บลำบากหรือตายนั้น ย่อมฝังเข้าไปในจิตใจของผู้กระทำความ
ผิด เป็นเหตุให้คนทำผิดศีลข้อนี้มีจิตใจโหดร้ายทารุณ คนที่มีจิตใจ
โหดร้ายทารุณก็ย่อมไม่มีใครรักไม่มีใครชอบ จึงเป็นที่เกลียดชัง
ของคนทั้งหลาย และการกระทำผิดศีลซึ่งนับว่าเป็นบาปนี้ เป็น
กรรมชั่ว ย่อมจะนำผลร้ายมาสู่ผู้กระทำความผิดด้วย ในเวลาที่ยังไม่
ตายผลของกรรมชั่วก็จะตามติดมาทำให้คนผิดนั้นไม่มีความสุข จะ
ต้องประสบกับความทุกข์ ความลำบากอยู่เป็นปกติ เมื่อตายไป
แล้ววิญญูณก็ไม่เป็นสุขสงบได้ หากเกิดใหม่ก็จะได้รับความทุกข์
ยาก และตกระกำลำบากต่าง ๆ ตามแต่ผลของกรรมอันเป็นบาป
จะตามมาบันดาลให้เป็นไป

ในทางกฎหมายผู้ที่ฆ่าเขา ทำร้ายเขา กักขังเขา กระทำ
ทรมานต่าง ๆ ต่อเขา ย่อมมีความผิดฐานฆ่าคนตาย หรือฐานทำ
ร้ายร่างกาย หรือทำให้เสื่อมเสียอริสภาพ ซึ่งเมื่อพิจารณาได้ความ
จริงก็ต้องถูกลงโทษติดคุกติดตะราง หรือถูกประหารชีวิตให้ตาย
ตามกันไป

แต่คนที่ปฏิบัติตามศีลข้อ ๑ ย่อมมีใจซื่อสัตย์ไม่ขุ่นมัว เป็น
คนที่มีจิตใจเมตตากรุณาต่อคนและสัตว์ทั่วไป ย่อมมีใครรักใครชอบ
ย่อมมีความสุขสบายดี ไม่มีศัตรู มีอายุยืน และจะไม่ถูกเจ้าพนักงาน
จับตัวไปลงโทษให้ติดคุกติดตะราง

ศีลข้อ ๒ ที่ห้ามมิให้ยึดถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วย

อาการเป็นโจรนั้น หมายความว่า ห้ามการลักทรัพย์ ซึ่งทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉกชิงวิ่งราว ฉ้อโกง หลอกหลวง ขักขอก กรรโชก ปลอมปนทรัพย์ สับเปลี่ยนทรัพย์ รับของโจร และการลักลอบ เอาของหนีภาษี รวมความว่าการกระทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ทรัพย์มา โดยที่เจ้าของทรัพย์เขาไม่ได้อนุญาตให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ รวมทั้ง การได้ทรัพย์มาโดยตนไม่มีสิทธิ และการได้ทรัพย์ด้วยความไม่ สุจริตทุกอย่าง นับว่าเป็นความผิดที่สี่ข้อ ๒ นี้ห้ามทั้งนั้น

เหตุผลที่ท่านห้ามมิให้ทำผิดสี่ข้อ ๒ นี้ ก็เพราะคนเราทุกคน ย่อมมีความรักหวงแหนในสิ่งของที่เป็นของตนหรือที่ตนมีส่วนมีสิทธิ เป็นเจ้าของอยู่ด้วย เมื่อมีใครไปเอามาโดยเขาไม่ได้ให้ด้วยความ เต็มใจแล้ว เขาก็ค่อมจะต่อสู้ป้องกันมิให้ใครเอาทรัพย์ของเขาไป หรือเมื่อถูกใครเอาไปแล้วเขาก็จะมีความโกรธแค้นพยายาม พยายามติดตามเอาคืน หรือไมก็ทำร้ายผู้ที่เอาทรัพย์ของเขาไปนั้น เมื่อ เกิดมีการกระทำผิดขึ้นแล้วก็ย่อมมีความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง ฝ่ายที่เสียทรัพย์ไปก็ไม่มีความสุข ฝ่ายที่เอาทรัพย์ไปได้ก็ไม่เป็นสุข เพราะต้องคอยระวังปิดบังไม่ให้ความผิดปรากฏขึ้น

การกระทำผิดสี่ข้อ ๒ เป็นความผิดทั้งในทางศีลธรรมและ ในทางกฎหมาย ในทางศีลธรรม ความผิดนี้เป็นกรรมชั่ว จะเป็น เวรติดตัวไปสนองผลร้ายให้เกิดขึ้นแก่ตนทั้งในชาตินี้และชาติหน้า คือย่อมกระทำให้ตนไม่มีความเจริญ มีแต่ความเสื่อม ส่วนในทาง กฎหมายก็ต้องถูกเจ้าพนักงานจับตัวไปพิจารณาลงโทษ ถึงติด

ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะในทางการปกครองบ้านเมืองมีความประสงค์ให้ประชาชนทำมาหากินด้วยความสุจริต ไม่ให้เบียดเบียนกัน ประชาชนจะได้อยู่กันได้โดยความสงบเรียบร้อย

ข้อ ๓ ที่ห้ามมิให้ประพฤติดีกในกามนั้น หมายความว่า การกระทำชู้กับลูกเมียหรือผัวเขาโดยผิดประเพณี เพราะตามประเพณีและกฎหมายนั้น คนที่ยังเป็นเด็กอายุยังไม่เกิน ๒๐ ปี ต้องอยู่ในปกครองของพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะฉะนั้นใครจะไปเป็นผัวเป็นเมียกับคนที่ยังอยู่ในอำนาจปกครองของพ่อแม่ผู้ปกครองโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้นเป็นการผิด อนึ่งผู้หญิงที่มีสามีก็ย่อมอยู่ในอำนาจการปกครองของสามี ผู้ใดไปล่วงล้ำก้าเกินสิทธิของสามีก็มีความผิด อีกอย่างหนึ่งผู้หญิงที่มีผู้หวงแหน เช่นผู้หญิงที่อยู่ในรั้วในวัง หรือในความคุ้มครองของผู้มีอำนาจ การไปล่วงล้ำอำนาจปกครองเขาก็เป็นความผิดเหมือนกัน ถึงแม้หญิงหรือชายที่มีอิสระแก่ตัวแล้วก็ตาม ผู้ใดจะแสดงความรักต่อเขาโดยที่เขาไม่ยินดีด้วยนั้นก็เป็นการผิดเหมือนกัน

เหตุผลก็คือ คนเราย่อมมีความหวงแหนคนที่อยู่ในความอุปการะปกครองของตน จึงไม่ยอมให้ผู้ใดมาล่วงเกินสิทธิแห่งการปกครองของตน และคนที่มิพัวมีเมียอยู่ ต่างก็ย่อมมีความหึงหวงในผัวและเมียของตน ดังนั้นเมื่อปรากฏว่ามีผู้มาล่วงล้ำก้าเกินสิทธิของตน ก็ย่อมมีความโกรธแค้นพยาบาท และอาจทำร้ายถึงฆ่าฟันกันตายได้ ซึ่งย่อมทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคม หรือหมู่ชนที่อยู่ด้วยกัน ข้อนี้จึงมีความประสงค์จะป้องกันความแตกร้างมิให้เกิดมีขึ้นในหมู่คน ในทางการปกครองบ้านเมืองก็มีความต้อง

การจะป้องกันความไม่สงบ มิให้เกิดมีขึ้นในบ้านเมือง เพราะฉะนั้นจึงได้เกิดมีประเพณีการแต่งงาน และมีกฎหมายบังคับมิให้คนทำการล่วงล้ำก้ำเกินสิทธิในครอบครัวของผู้อื่นไว้ หากผู้ใดทำผิดก็จะต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย

คนใดที่กระทำผิดสี่ข้อ ๓ นี้ ย่อมจะได้รับผลร้ายหลายประการ กล่าวคือ คนทั้งหลายมีความรังเกียจ ไม่อยากคบด้วย เพราะไว้วางใจไม่ได้ว่าจะไม่มาล่วงเกินต่อคนในครอบครัวเขา เมื่อไปทำชู้กับใคร ก็มีศัตรูขึ้น ย่อมถูกปองร้าย อาจเป็นอันตรายถึงชีวิต ในทางธรรม เวรกรรมที่ตนทำกับคนอื่นนั้นย่อมมาได้แก่ตนเอง ลูกเมียของตนก็จะถูกคนอื่นเขาทำให้เสื่อมเสียบ้างเหมือนกัน ส่วนในทางกฎหมายนั้นถ้าเขาจับได้ก็มีความผิด ต้องเสียชื่อเสียงและเกียรติยศ แต่คนที่ปฏิบัติอยู่ในสี่ข้อนี้ ก็ย่อมไม่มีความร้อนใจ ครอบครัวก็จะอยู่กันได้อย่างมีความสุข ไม่มีศัตรูอันจะเกิดจากความโกรธแค้นพยาบาทของผู้ที่ได้รับความเสื่อมเสีย เพราะการที่ตนไม่ได้ทำให้ผู้ใดเสื่อมเสีย และเวรกรรมที่จะติดตามมาเกิดแก่ครอบครัวของตนบ้างก็ย่อมไม่มี

สี่ข้อ ๔ ที่ห้ามมิให้พูดเท็จนั้น หมายความว่าไปถึงห้ามมิให้คนสบถสาบาน ห้ามการทำเล่ห์กระเท่ห์ ห้ามการตำราพยากรณ์การพูดเกินความจริง พูดอำพรางความที่ควรบอกควรพูด ห้ามพูดจาสับปลับไม่อยู่กับร่องกับรอย ห้ามพูดส่อเสียดยุยง หรือพูดที่มด่าเสียดแทง ห้ามการพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล ห้ามการพูดเล่นลิ้นเล่นคำนวน ห้ามพูดนิทา พูดจาใส่ร้ายใส่ความ ห้ามพูดหมิ่นประมาททั้งต่อหน้าและลับหลัง หรือพูดหยาบโลนไม่สุภาพต่างๆ และห้าม

ตลอดไปจนถึงการกระทำผิดคำมั่นสัญญาด้วย การกระทำดังที่กล่าว
แล้วนี้ ถือว่าเป็นการกระทำผิดข้อ ๔ ทั้งสิ้น

เหตุผลในการที่ห้ามมิให้กล่าวความเท็จนั้น ก็เพราะว่าคนเรา
ย่อมรู้ถึงในจิตใจกันได้ ก็โดยที่ได้ยินออกมาทางวาจา หรือถ่าย
ออกมาทางกิริยาท่าทาง หรือเขียนลงเป็นตัวหนังสือ หรือรูปภาพ
แต่ถ้าพูดหรือแสดงออกมาไม่เป็นความจริงเสียแล้ว ต่อไปก็เชื่อถื
กันไม่ได้ ซึ่งเป็นการเสียหายต่อผู้ที่กล่าวเท็จนั่นเอง อนึ่ง คำพูดที่
หยาบคายก็ไม่มีใครอยากได้ยิน คนใดพูดหยาบคายก็ย่อมแสดงว่า
คนพูดนั้นเป็นคนหยาบคาย ไม่มีคนดี ๆ เขาอยากคบ คำพูดที่
ส่อเสียด ให้อาย นินทา หรือหมิ่นประมาทเหล่านี้ ก็ย่อมทำให้
ผู้ถูกกล่าวถึงโกรธแค้นพยาบาท ทำให้เกิดการวิวาททำร้ายกันขึ้น
ทำให้ไม่มีความสงบเรียบร้อย ดังนั้น การทำผิดข้อ ๔ นี้จึงเป็น
การผิดทั้งในศีลธรรม และในทางกฎหมาย เช่นคำหมิ่นประมาท
เขานั้นก็เป็นความผิดจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย กิจการทั้งหลาย
จะดำเนินไปสู่ความเจริญโดยเรียบร้อยได้ก็อยู่ที่การมีความซื่อสัตย์
สุจริตต่อกัน ถ้าเท็จต่อกันเสียแล้ว กิจการก็ย่อมเสื่อมเสียและถึง
ความหายนะในที่สุด ความประสงค์ของข้อ ๔ นี้ จึงต้องการให้
คนมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันเป็นสำคัญ

แต่ตรงกันข้าม คนที่ปฏิบัติตามข้อ ๔ นี้ ย่อมเป็นที่เชอ
ถือของคนที่มาติดต่อเพราะไว้วางใจได้ ทำให้คนปฏิบัติเป็นคนจริง
เป็นคนมีความสัตย์ เป็นที่นับถือของคนทั้งหลาย การไม่พูดส่อเสียด
หรือหมิ่นประมาทนินทาผู้ใด ก็ย่อมทำให้ไม่มีศัตรู ไม่มีคนเกลียด

และถ้าพูดไปเพราะเพราะพริ้งใช้ถ้อยคำสุภาพอ่อนหวานด้วย ก็ยังจะทำให้ผู้ได้ฟังมีความรักเคารพ

ในทางธรรม คนที่ไม่กล่าวเท็จย่อมเป็นคนทำอะไรก็ทำจริง พูดจริงทำจริง จะทำอะไรก็ย่อมประสบความสำเร็จ ส่วนคนกล่าวเท็จย่อมไม่มีความจริง มักทำอะไรไม่สำเร็จเสมอ

ในทางโลกคนที่ไม่กล่าวเท็จจะทำอะไรก็ได้ผลราบรื่นดีไม่ค่อยมีอุปสรรคขัดขวางเกิดขึ้น แต่คนที่กล่าวเท็จจะทำงานอะไรก็มักจะเกิดเรื่อง ทำให้งานประสบอุปสรรคขัดขวาง บางทีก็กลายเป็นเหตุให้ไม่บรรลุผลสำเร็จเลยทีเดียว เช่นคนที่เข้าหุ้นส่วนทำการค้าขายกัน ถ้ามีความจริงต่อกัน งานนั้นก็ดำเนินไปได้อย่างตลอดรอดฝั่ง แต่ถ้าคนที่เข้าหุ้นกันนั้น ไม่ซื่อสัตย์ต่อกันเสียแล้ว มิซาก็เกิดโกงกันบ้าง เอาไรต์เอาเปรียบกันบ้าง แล้วก็เกิดวิวาทกัน และต้องล้มเลิกไปในที่สุด

ศีลข้อ ๕ ที่ห้ามมิให้ดื่มสุราและเมรัยนั้น หมายความว่าห้ามมิให้กินเหล้าทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นเหล้าประเภทไหน ได้ชื่อว่าน้ำเมาทั้งสิ้น เช่นเหล้าจีน เหล้าไทย เหล้าฝรั่งห้ามทั้งสิ้น จะเป็นเหล้าที่ต้มกลั่นหรือหมักดองก็ตามห้ามทั้งสิ้น และยังห้ามไปถึงยาเสพติดให้โทษอื่นๆ ด้วย เช่น การสูบบุหรี่ สูบเฮโรอีน (ไอระเหย) และสูบกัญชา เป็นต้น

เหตุผลในการที่ตั้งศีลข้อ ๕ ขึ้นนี้ ก็เพราะคนเรามักจะทำอะไรผิดพลาดซึ่งทำให้เกิดเสียหายขึ้นแก่ตนเองหรือผู้อื่น ก็เพราะการขาดสติสัมปชัญญะเป็นสำคัญ เช่น คนขับรถยนต์ไปชนคนชนรถ

หรือพลัดออกไปพ้นขอบถนนก็เพราะขาดสติสัมปชัญญะในเวลาขับ-
รถ และสิ่งที่ทำให้คนขาดสติสัมปชัญญะก็เพราะการดื่มกินสุราเมรัย
นี้แหละ เป็นเหตุสำคัญกว่าเหตุอื่น ๆ คนกินเหล้าเข้าไปแล้ว พิช
ของเหล้าได้ไปทำให้เกิดการมีนเมาจนทำอะไรไปโดยไม่รู้สีกตัว เช่น
บางคนไปดำเขาเข้าในเวลาเมา ครั้นหายเมาแล้วจำไม่ได้ว่าได้ทำ
อะไรผิดไปแล้วบ้าง เป็นต้น

ในทางธรรมท่านกล่าวถึงโทษของการดื่มน้ำเมา และการเสพ
ยาเสพติดให้โทษไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

(๑) เป็นเหตุให้เสียทรัพย์ การดื่มและเสพของมีนเมานั้น
ต้องเสียทรัพย์ไปโดยไร้ประโยชน์ เพราะของมีนเมาทั้งหลายต้อง
ซื้อเขามาด้วยราคาแพง มีคนเป็นจำนวนมากที่ยากจนลงไปเพราะ
การสูบฝิ่นกินเหล้า และบางคนต้องถึงกับไม่มีกินที่เดียว

(๒) เป็นเหตุให้ก่อวิวาท เพราะน้ำเมามื่อดื่มเข้าไปแล้ว
ก็ทำให้หัวใจเต้นถี่ดลโหดแรง และทำให้ประสาทมีน เผลอทำให้
มีใจหงุดหงิดชักชวนจะก่อวิวาทกับใคร ๆ ที่ตนเห็นกีดขวางทางตา ซึ่ง
ผลของการวิวาทนั้นก็ต้องต้องเจ็บตัว และได้รับโทษตามกฎหมาย

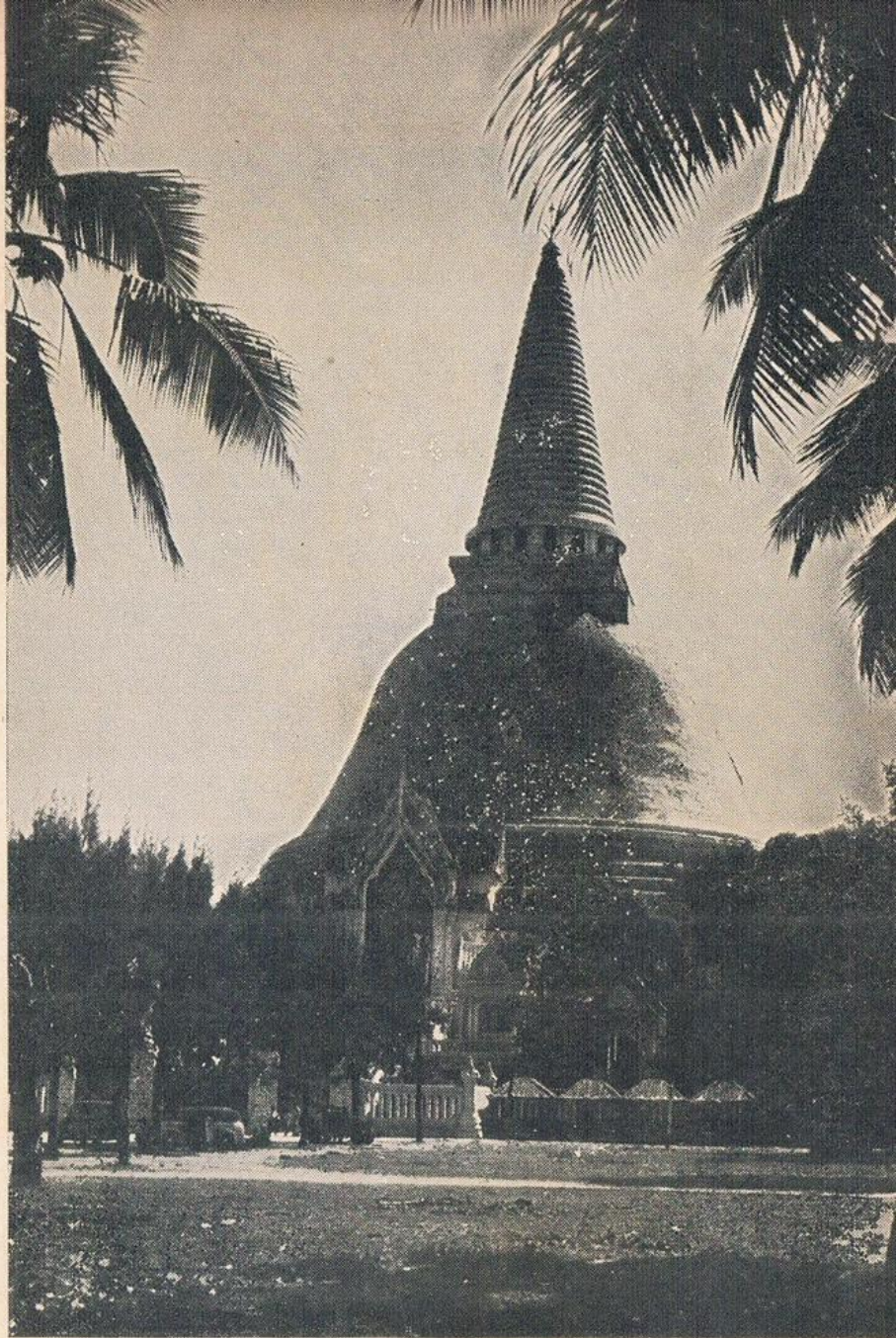
(๓) เป็นเหตุให้เกิดโรค เหล้าและยาเสพติดทุกชนิดไม่ใช่
อาหารแต่เป็นสิ่งที่เป็นพิษแก่ร่างกาย บางอย่างร้อนเข้าไปลวกผนัง
กระเพาะและลำไส้ ทำให้เกิดโรคกระเพาะอาหารลำไส้พิการ บาง
อย่างไปทำให้หัวใจเต้นแรง ทำให้เกิดโรคหัวใจอ่อน และเส้นโลหิต
แข็ง บางอย่างไปทำให้เกิดเป็นโรคจิตสติดวงเหล้า และโรคพิษสุรา
เรื้อรัง บางอย่าง เช่น ฝิ่นและเฮโรอีน (ไอระเหย) เข้าไปทำให้
เกิดประสาทมีนชา ครั้นเวลาไม่ได้เสพก็ทำให้หงุดหงิดไม่สบาย

ต่าง ๆ มีความกระวนกระวายอย่างทนไม่ได้จนกว่าจะได้เสพเข้าไป
 อีก คนที่อายุสั้นตายแต่ยังไม่ชราเพราะการดื่มและเสพยาเสพติดให้
 โทษนี้มีจำนวนมากทีเดียว

(๔) เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง การดื่มน้ำเมาและการเสพยา
 เสพติดให้โทษทั้งหลาย คนเราเห็นว่าเป็นความประพฤติกเลว ใคร
 ดิดเหล้า ดิดฝิ่น ดิดเฮโรอีน ดิดกัญชาขามา จึงเสียชื่อเสียงไม่มี
 ใครอยากแต่งงานด้วย ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย เพราะคน
 ที่ติดของมีนเมาเหล่านี้มีความจำเป็นต้องหาเงินมาซื้อของมีนเมา
 เพื่อดื่มกินและเสพ เมื่อไม่มีเงินของตนเอง และหาในทางสุจริต
 ไม่ได้ ก็ต้องหาจากทางทุจริต หรือหยิบยืมแล้วไม่ชดใช้ให้
 เพราะฉะนั้นจึงเป็นคนชื่อเสียงไม่ดี แม้งานก็หาทำไม่ได้ เพราะ
 ไม่มีนายจ้างคนใดไว้วางใจ

(๕) เป็นเหตุให้ประพฤติกเลวที่หน้าอับอายต่าง ๆ เพราะคนที่
 เสพของมีนเมาเข้าไปแล้วก็ขาดสติสัมปชัญญะนั่นเอง คนพวกนี้จึง
 กระทำการอะไรออกไปโดยผิด ๆ เสียกิริยามารยาทอันดี เช่นพูด
 เอะอะ กล่าววาจาหยาบคาย เดินโซซัดโซเซไปตามถนนหนทาง
 ดำว่าทำทนายชวนวิวาท บางคนร้องรำทำเพลง บางคนก็อาเจียน
 ออกมา บางคนมีอาการเหมือนคนบ้า จึงเป็นที่น่าอดสูมาก

(๖) เป็นเหตุให้ทอนปัญญา เพราะเหตุที่พิษของสุราและ
 ยาเสพติดเข้าไปทำลายประสาทให้มึนชา และทำให้ร่างกายอ่อน
 เพลี้ย เพราะฉะนั้นจึงทำให้สติปัญญาของผู้ดื่มสุราและเสพยาเสพติด
 ทำงานใช้ความคิดไม่ได้ ถ้ากำลังเล่าเรียนอยู่ก็ดูหนังสือไม่รู้เรื่อง
 เป็นเหตุให้สอบไล่ตก ถ้าเป็นคนทำงานก็คิดการงานไม่ได้ งาน

พระปฐมเจดีย์

พระปฐมเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ชนิดที่เรียกว่าพระธาตุเจดีย์ เพราะมีพระบรมสารีริกธาตุ
ของพระพุทธเจ้าบรรจุไว้ข้างใน สร้างตามแบบเจดีย์ที่เมืองสัจจี ประเทศอินเดีย
เมื่อพระพุทธศาสนาเริ่มแผ่เข้ามาในสุวรรณภูมิ จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดแรก
ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระพุทธศาสนา

พระพุทธชินราช

เป็นพระพุทธรูปหล่อที่มีลักษณะสวยงามที่สุดในประเทศไทย
ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถวัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

ทุกแห่งย่อมไม่รับคนติดสุรายาเสพติดเข้าไว้ทำงาน เพราะกลัวไปทำงานของเขาเสีย

ส่วนคนที่ไม่เสพสุรายาเมาก็ย่อมพ้นจากโทษและความเสื่อมทั้งหลายดังที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๖ ข้อนั้น คือทรัพย์สินก็ไม่เสีย ไม่มีเรื่องที่จะวิวาทกับใคร ไม่เป็นโรคที่เกิดจากการเสพสุรายาเมา มีอายุยืนและแก่ช้า มีชื่อเสียงไม่เสีย ไม่ประพฤติกิเลสใดๆ ที่น่าละอาย และย่อมเป็นคนมีสติปัญญาทำงานทำการที่ใช้ความคิดได้

เบญจศีลหรือศีลห้านี้ ผู้ใดถือและรักษาไว้ได้จนตลอดชีวิต ผู้นั้นจะไม่มีวันต้องรับทุกข์โทษเลย จะเป็นคนมีความสุขสวัสดิ์คืออยู่เป็นปรกติเสมอ

ให้ใส่เครื่องหมายถูก ✓ หน้าข้อที่ถูก และใส่เครื่องหมายผิด × หน้าข้อที่ผิด

๑. ศีลข้อที่หนึ่งให้งดเว้นจากการลักทรัพย์
๒. การทำผิดศีลข้อที่สองเป็นความผิดทั้งในทางศีลธรรมและทางกฎหมายของบ้านเมือง
๓. การพูดร้ายใส่ความนั้นเป็นผิดกฎหมาย แต่ไม่ผิดศีลข้อ ๔
๔. การดื่มสุรา สูบฝิ่น และเฮโรอีน (ไอระเหย) เป็นการผิดศีลข้อ ๕
๕. การดื่มเหล้าย่อมทำให้เกิดความคิดดี
๖. ใครรักษาศีลทั้งห้าข้อไว้ตลอดชีวิต คนนั้นย่อมไม่มีวันต้องรับทุกข์โทษเลย

เบญจธรรม

คำว่าเบญจธรรมนี้เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต คือ เบญจ แปลว่า ห้า ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ความรู้ถึงของจริง ความถูกต้องและสงัดใจจิต แต่ในที่นี้หมายถึงคุณความดี เมื่อกล่าวรวมกัน เบญจธรรม จึงแปลว่า คุณความดี ๕ ประการ

เบญจธรรมคือคุณความดี ๕ ประการ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นั้นมีอยู่ดังนี้ คือ

ข้อ ๑. ให้มีความเมตตากรุณา ต่อ คน และ สัตว์ทั่วไป กล่าวคือ ให้มีความคิดต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข และไม่มี ความทุกข์

ข้อ ๒. ให้มีสัมมาอาชีวะ คือ หมั่นทำงานหาเลี้ยงชีวิตในทางที่สุจริต

ข้อ ๓. ให้มีความสำรวมในกาม คือ ให้ระมัดระวังในเรื่องการแสดงความรักใคร่ อย่าให้เป็นการมักมาก ให้มีความยินดีแต่เฉพาะหญิงและชายที่ตนมีสิทธิเท่านั้น

ข้อ ๔. ให้มีความสัตย์จริงต่อตนเองและผู้อื่น คือ ให้พูดความจริง และทำจริง ๆ ตามที่พูด

ข้อ ๕. ให้มีสติสัมปชัญญะ คือ ให้มีความระลึกได้และรู้ตัวอันนี้อยู่เสมอว่าตนจะพูดอะไรจะทำอะไรและคิดอะไร เพื่อจะได้ไม่เผลอเลี้ยวหรือเผลอตัวไปกระทำความผิดพลาดขึ้น

คุณความดี ๕ ประการ คือ เบญจธรรมนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เป็นคู่กับเบญจศีล กล่าวคือ เบญจศีลนั้นท่านสั่งไม่ให้ทำ

ความชั่ว ๕ ประการ อันได้แก่การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การลักขโมยออก
 นอ์โกทรพย์ การประพฤติดิในกาม การกล่าวเท็จ และการเสพ
 ของมีนเมา ส่วนเบญจธรรมนั้นท่านสอนให้ทำความดี ๕ ประการ
 คือ ความเมตตากรุณา การทำมาหากินในทางที่สุจริต การสำรวม
 ในความรักความใคร่ การมีความสัตย์จริงและการมีสติสัมปชัญญะ
 เบญจศีลกับเบญจธรรมนี้ เป็นคำสั่งห้ามมิให้ทำ กับเป็นคำสอน
 ให้ทำ เป็นคู่ๆ ตรงกันขั้วต่อข้อที่เดียว กล่าวคือ

เบญจศีลข้อ ๑ ห้ามมิให้ฆ่าและทำร้ายมนุษย์และสัตว์ เบญจ
 ธรรมข้อ ๑ สอนให้มีความเมตตากรุณาต่อมนุษย์และสัตว์

เบญจศีลข้อ ๒ ห้ามมิให้ลักขโมยออกนอ์โกทรพย์เขา เบญจธรรมข้อ ๒ สอนให้หมั่นประกอบการทำงานหา
 เลี้ยงชีวิตในทางที่สุจริต

เบญจศีลข้อ ๓ ห้ามมิให้ประพฤติดิในทางการแสดงความรัก
 ความใคร่ มิให้ล่วงล้ำสิทธิในลูกเมียฟัวของคนอื่น เบญจธรรม
 สอนให้รู้จักสำรวมระมัดระวังในการแสดงความรักความใคร่ให้อยู่
 ภายในขอบเขตที่สมควร ไม่ให้มากเกินไป

เบญจศีลข้อ ๔ ห้ามมิให้กล่าวเท็จและกล่าวคำไม่สมควร
 ต่างๆ ตลอดจนการทำของเท็จของปลอมต่างๆ เบญจธรรมข้อ ๔
 สอนให้มีความสัตย์จริงต่อตัวเองและผู้อื่น

เบญจศีลข้อ ๕ ห้ามมิให้เสพของมีนเมาต่างๆ เช่น สุรา
 ยาเมาต่างๆ เป็นต้น ส่วนเบญจธรรมข้อ ๕ นั้น สอนให้มีสติสัมป
 ชัญญะ มีความรู้สำนึกระลึกได้อยู่เสมอว่า ตนจะพูดจะทำจะคิด
 อะไร

เบญจธรรมทั้ง ๕ ข้อนี้ ข้อไหนหมายความว่าอย่างไร และการปฏิบัติตามเบญจธรรม แต่ละข้อนั้น ข้อไหนเป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติอย่างไร จะได้กล่าวต่อไป

เบญจธรรมข้อ ๑ ที่ให้ความเมตตากรุณาต่อคนและสัตว์ทั่วไปนั้น เมตตาหมายความว่า ให้มีใจคิดอยากให้คนและสัตว์ทั้งหลายมีความสุขทั่วถึงกัน ส่วนกรุณาหมายความว่า ให้มีใจคิดอยากให้คนและสัตว์ทั้งหลายพ้นจากความทุกข์

เหตุผลที่พระพุทธเจ้าสอนให้คนมีเมตตานี้ก็คือ เมื่อคนใดมีความสุขแล้ว คนๆ นั้นก็จะไม่กระทำความร้ายต่อมนุษย์คนใดหรือสัตว์ตัวใด ให้ตายหรือได้รับความเดือดร้อนลำบากต่างๆ คนทั้งหลายจะมีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน การข่มเหงเบียดเบียนทำร้ายทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่มี และคนทั้งหลายก็จะอยู่เป็นบ้านเป็นเมืองด้วยกันได้อย่างมีความสุขทั่วถึงกัน ส่วนคนที่มีเมตตานี้ ก็ย่อมมีจิตอัมเอบขันบานในการทำที่ได้ช่วยเหลือคน จิตใจเขาจะเป็นสุขไม่มีความหวาดกลัวคนจะมาทำร้าย หน้าตาเขาจะแจ่มใสน่าชม จะมีแต่คนรัก ไม่มีคนเกลียด ไม่มีศัตรู เมื่อจิตใจเขามีความอัมเอบขันบานแล้ว ก็จะทำให้มีอายุยืน เป็นคนมีโชคดี เช่นพระพุทธเจ้า เป็นต้น พระองค์มีพระทัยเมตตาต่อคนและสัตว์ทั้งหลายมาก จึงเป็นที่รักและเคารพของคนทั่วไป คนใดใจหยาบซ้าก็ไม่สามารถจะทำร้ายพระองค์ได้ พระองค์เป็นผู้มีโชคดีเสมอ มีพระกายงามสง่า และมีอายุยืน ส่วนคนใจบาปไม่มีความเมตตา หน้าตาทำทางก็ดูร้าย ไม่มีใครชอบ ทั้งใจและกายก็ไม่เป็นสุข มักประสบโชคร้าย และโดยมากมักอายุสั้นและตายอย่างลำบาก

การที่จะแสดงความเมตตาอันมีทางทำได้เสมอตลอดเวลาที่เดียว เช่น ลูกปฏิบัติรับใช้พ่อแม่และครู หาของกินของใช้ที่อร่อยและดีมาให้พ่อแม่และครู พุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะต่อครูและพ่อแม่ หรือการที่พ่อแม่เลี้ยงดูเรา และครูว่ากล่าวสั่งสอนเรา นั่นก็คือพ่อแม่และครูมีเมตตาต่อเรา เราเลี้ยงน้อง ให้ของต่อเพื่อน ให้เงินต่อคนยากจน ให้อาหารต่อสัตว์ เหล่านี้เป็นการแสดงเมตตาต่อคนและสัตว์โดยเฉพาะเจาะจงทั้งสิ้น

การแสดงความเมตตาต่อคนและสัตว์ทั่วไปก็ทำได้ เช่น การออกเงินหรือแรงสร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน สร้างบ่อน้ำสาธารณะ สร้างถนน สะพาน และศาลา สร้างสวนสาธารณะ สร้างโรงพยาบาลรักษาสัตว์ที่ป่วยเจ็บเป็นต้น การทำบุญทำทานก็เป็นการแสดงความเมตตาเช่นกัน พระพุทธเจ้าของเราทรงเมตตาต่อคนทั่วไปจึงยอมสละความสำราญพระกาย เสด็จไปสั่งสอนคนในที่ต่าง ๆ ตลอดเวลา ๔๕ ปี เพื่อให้มนุษย์รู้จักปฏิบัติในทางที่เป็นประโยชน์และเป็นความสุขต่อตนเอง และต่อประชาชนทั่วไป

พระพุทธเจ้าทรงมีพระกรุณาต่อมนุษย์และสัตว์มาก การที่พระองค์ไม่ยอมเป็นพระจักรพรรดิ ก็เพราะไม่ต้องการยกทัพไปเที่ยวรุกรบทำให้ทหารและผู้คนพลเมืองต้องฆ่าฟันกันล้มตาย และบาดเจ็บได้รับความลำบากเดือดร้อนต่าง ๆ ด้วยความประสงค์จะช่วยให้คนทั้งหลาย พ้นจากความทุกข์อันเกิดจากความเกิดแก่เจ็บตายพระองค์จึงสละราชสมบัติลูกเมียและความเพลิดเพลินทั้งหลายที่ได้รับเวลาอยู่ในวัง ออกบวชและท่องเที่ยวแสวงหาธรรมวิเศษ

ไปจนกระทั่งพบ และนำพระธรรมมาสอนประชาชนให้ปฏิบัติ จน
มีคนพ้นความทุกข์ไปเป็นอันมาก

การมีความกรุณาอยากให้เขาพ้นทุกข์นั้น มีคุณประโยชน์
ต่อคนที่ปฏิบัติมาก การที่ช่วยให้คนอื่นพ้นทุกข์ก็ย่อมได้รับความอ
ใจ เป็นสุข มีคนรักชอบมาก ไม่มีคนเกลียดชัง เป็นที่ยกย่อง
นับถือของคนทั่วไป และผลของการกระทำที่เป็นกรรมดีนั้น ย่อม
ทำให้ผู้มีความกรุณาอดพ้นจากความทุกข์ยากลำบากต่าง ๆ แม้ถึง
คราวที่อับจนก็จะมีผู้ช่วยให้พ้นความอับจนไปได้ คนมีความกรุณา
ย่อมมีอายุยืน

การแสดงความกรุณามีทางปฏิบัติได้เสมอตลอดเวลา การ
ช่วยพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทำงานเพื่อให้ท่านไม่ลำบากก็เป็นการ
แสดงความกรุณาต่อท่าน การไม่ดื้อด้าว ท่านว่ากล่าวสั่งสอน
อะไรก็ประพฤติตามคำสั่งสอนก็เป็นการแสดงความกรุณาต่อพ่อแม่
ครูอาจารย์เช่นกัน การช่วยเด็กเล็กและคนแก่ให้ข้ามถนนได้ การ
ช่วยคนหลงทางให้ไปถูกทาง การช่วยเหลือคนป่วยเจ็บด้วยการให้
หยุดยาและพยาบาลให้ การให้ที่พักและอาหารแก่คนยากคนจน
การเลี้ยงสัตว์อย่าให้มันอดอยากและกักขังให้ลำบาก ตลอดไปจน
การออกเงินช่วยสร้างโรงพยาบาล และสถานที่ช่วยคนชราคนอนาถา
เหล่านี้ล้วนเป็นการแสดงความกรุณาทั้งสิ้น

ความมีเมตตาถืออยากให้เขามีความสุข ความกรุณาอยาก
ให้เขาพ้นทุกข์ทั้งสองอย่างนี้ มีคุณต่อบุคคลและสังคมมากก็จริง
แต่ผู้ปฏิบัติต้องฉลาดในการแสดงความเมตตากรุณา มิฉะนั้นจะ
กลับเป็นการให้โทษไป อย่างคำที่เขาพูดว่า “ทำคุณบูชาโทษ

โปรดสัตว์ได้บาป” หรืออย่างนิทานเรื่องชวานากับงูเห่า ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า ชวานาเดินไปพบงูเห่านอนหนาวตัวแข็งอยู่ ชวานาแสดงความกรุณาช่วยทำให้มันพ้นการหนาวตาย พอมันได้รับความอบอุ่นจากมือชวานาหายตัวแข็งแล้ว มันก็แสดงความเนรคุณ กัดชวานาที่มีความเมตตากรุณาต่อมันนั้นตาย สำหรับคนก็เช่นกัน เราจะแสดงความเมตตากรุณาต่อผู้ใดนั้น ต้องรู้จักดูคนให้รู้ว่าเป็นคนดีหรือคนชั่ว การมีเมตตากรุณาต่อคนชั่วมักจะกลับกลายเป็นผลร้ายในภายหลัง เช่นช่วยคนร้ายหนีเจ้าหน้าที่มา คนที่ช่วยก็จะมีคามผิดฐานสมรู้ร่วมคิดกับคนผิดไปด้วย ถ้าช่วยโจรให้พักอาศัยอยู่ในบ้านเรา โจรนั้นอาจจะลักทรัพย์ของเราเองก็ได้ หรือลักของผู้อื่นมาซ่อนไว้ในบ้านเรา ถ้าเจ้าพนักงานเขาค้นพบเราซึ่งเป็นเจ้าของบ้านก็มีความผิดด้วย รวมความว่า คนที่มีความประพฤติไม่ดี ไม่ปฏิบัติตามศีลห้า เราไม่ควรแสดงความเมตตากรุณาต่อเขาเกินขอบเขต จะกลับเป็นภัยต่อเราเอง

เบญจธรรมข้อ ๒ ที่ให้หมั่นทำการทำงานหาเลี้ยงชีพในทางที่สุจริตนั้น หมายความว่าให้ทำมาหากินในทางที่ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม เช่น การทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำงานช่างต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเหล็ก ช่างหล่อ ช่างปั้น ช่างกลึง ช่างเครื่องจักรเครื่องยนต์ ช่างเขียน และช่างอื่นๆ งานทำอาหาร งานเป็นลูกจ้างกรรมกร งานรับจ้างเป็นครู เป็นหมอ เป็นพ่อค้า แม่ค้า ข้าราชการ และพนักงานเทศบาล เป็นต้น รวมความว่าเป็นงานที่ไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ใครๆ งานเหล่านี้เรียกว่า สัมมาอาชีพะ

คนที่หมั่นประกอบการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริตดังกล่าวแล้ว
ย่อมมีความสุข มีกินมีใช้มีที่อยู่ ตัวเองก็สบาย ครอบครัวก็เมีย
ผัวลูกหลานก็สบาย ไม่ต้องอดอยากยากแค้น

แต่คนที่ไม่ขยันในการทำมาหากิน คือ มีความเกียจคร้าน
หรือทำการงานหากินทางทุจริต ก็ย่อมได้รับความลำบาก และ
ประสบความทุกข์ เช่นคนที่หากินทางลักขโมยเขา น้อโกงหลอก
หลวงเขา ทำหรือขายของปนปลอม ขายของที่ผิดกฎหมาย เช่น
ขายของโจร ขายของที่ไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย ขายของ
หนีภาษี หรือรับจ้างทำงานที่ผิดกฎหมายและศีลธรรมเหล่านี้ ถ้า
เจ้าพนักงานจับตัวได้ก็จะถูกลงโทษตามกฎหมาย รวมความว่า
การทำมาหากินในทางที่ผิดศีลธรรมผิดกฎหมาย ย่อมนำผลร้ายมา
สู่ตนเองและครอบครัว ตลอดจนเพื่อนที่ทำงานร่วมด้วย จึงไม่
ควรประพฤติ

เบญจธรรมข้อ ๓ ที่ให้สำรวมในกามนั้นหมายความว่า คน
เราเกิดมาเมื่อยังตัดกิเลสให้หมดไม่ได้ ยังเป็นคนธรรมดาอยู่และ
มิได้บวชเป็นพระ ก็ย่อมต้องการมีคู่ครองต้องการมีลูกไว้สืบสกุล
ต้องการมีภริยาหรือสามี เพื่อช่วยกันทำมาหากินและช่วยเหลือกัน
ในเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะฉะนั้น เมื่อจะให้คู่ครองและครอบครัว
อยู่กันเป็นปรกติสุข ก็ควรมีความรักใคร่อยู่เฉพาะในคู่ครองของ
ตนเองเท่านั้น ไม่ควรมีความรักใคร่ในหญิงหรือชายอื่นๆ อีก ซึ่ง
เป็นการนอกใจคู่ครองของตน เพราะถ้าไม่จำกัดความรักใคร่ของ
ตนให้อยู่ในขอบเขต ก็มีความรักใคร่ฟุ้งเฟ้อมากเกินไปแล้วก็ย่อม
ทำให้เกิดการวิวาทกันขึ้น ความสงบสุขในครอบครัวก็จะหมดไป

และถ้าถึงกับเกิดการหย่าร้างแตกแยกกันไปก็จะนำความทุกข์มาให้แก่บุตรด้วย

อนึ่ง ถ้าเป็นการไปแสดงความรักใคร่กับชายหญิงที่เขาไม่คู่ครองอยู่แล้ว สามีหรือภรรยาเขาย่อมมีความหึงหวง จึงอาจจะทำร้ายเอา หรือจัดการฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งจะทำให้บอขายขายหน้าและต้องเสียเงินเป็นค่าเสียหายให้เขา เป็นการก่อให้เกิดศัตรูขึ้น

อีกประการหนึ่ง การที่จะรักใคร่และเป็นสามีภริยากันนั้น ความประสงค์เพื่อจะมีครอบครัวให้เป็นหลักฐาน เป็นกิจการของคนที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว มีรายได้พอที่จะเลี้ยงดูกันได้แล้ว คนที่ยังเป็นเด็กอยู่ ยังเรียนไม่จบ ยังไม่มีงานทำเป็นหลักฐาน และยังมีรายได้ไม่พอจะเลี้ยงดูกัน เขาย่อมไม่ไปแสดงความรักใคร่กันเสียก่อนที่จะมีอะไรต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วพร้อมหมดทุกอย่าง เพราะเมื่ออะไรก็ยังไม่พร้อม และขึ้นไปรักใคร่เป็นสามีภริยากันเสียก่อน ก็ย่อมนำความทุกข์ยากลำบากมาให้ เพราะฉะนั้นเมื่อยังไม่พร้อมก็ควรมีความสำรวมในกามหรือความรักใคร่ด้วย

การปฏิบัติตามเบญจธรรมข้อ ๓ นี้มีผลดีทำให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข และสังคมก็มีความสงบไม่ทำให้เกิดความแตกร้างขึ้นในหมู่ชน เพราะเมื่อคนเรามีความสำรวมในกามเสียแล้ว การที่จะทำผิดเบญจศีลข้อ ๓ ก็ย่อมไม่เกิดมีขึ้น

เบญจธรรมข้อ ๔ ที่ให้มีความสัตย์จริงต่อตนเองและผู้อื่นนั้น หมายความว่า ให้ประพฤติตนเป็นคนซื่อตรงต่อหน้าที่การงานของตนเองอย่างหนึ่ง เช่นเราเป็นนักเรียนตั้งใจจะทำการบ้านหรือดู

หนังสือก่อนเข้านอนกันละหนึ่งชั่วโมง ก็ทำดังนั้นจริง ๆ ไม่ยอม
 เกล่ไถลเชือนเซเป็นอันขาด หมายความว่า ให้มีใจเที่ยงตรงเป็น
 ยุติธรรมอย่างหนึ่ง เช่นเรามีเพื่อนหรือน้องหลายคน เราควรรัก
 ชอบเพื่อนหรือน้องให้เท่า ๆ กันทุกคน ไม่ลำเอียงชอบคนนั้นมาก
 คนนั้นน้อย หรือเช่นพ่อแม่ย่อมรักลูกเท่า ๆ กันทุกคน ครูรักศิษย์
 เท่าเทียมกันทุกคน เป็นต้น หมายความว่ามีความซื่อตรงต่อคนอื่น
 เช่น ซื่อตรงต่อเพื่อน ไม่ปกปิดเพื่อน ไม่คิดร้ายต่อเพื่อน ไม่
 ชักพาเพื่อนไปสู่ความเสียหาย เมื่อสัญญาว่าจะทำอะไรต่อใคร
 แล้ว ก็ทำตามสัญญาจริงๆ ไม่หลอกหลวงไม่จ้อโก้ง ไม่สอพลอ
 เป็นต้น หมายความว่ามีความสวามิภักดิ์ คือเมื่อได้มีความจงรัก
 ภักดีต่อผู้ใดแล้วก็ให้เคารพนับถือว่าคนนี้เป็นครูอาจารย์ของเรา หรือ
 คนนี้เป็นนายผู้บังคับบัญชาของเรา ก็ให้เคารพนับถือคนนั้นตลอดไป
 เรียกว่าเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่กลับกลอกหรือเห็นเขาตกต่ำ
 ก็กลับไม่เคารพนับถือเขาเสียแล้ว เป็นต้น หมายความว่าเป็นคนมี
 ความกตัญญู เช่นบิดามารดาครูอาจารย์มีคุณต่อเรา เราก็ต้องแสดง
 ความเคารพนับถือท่านตลอดไป ไม่คิดลบหลู่ดูหมิ่นหรือคิดร้ายต่อ
 ท่าน หรือทำให้ท่านได้รับความเดือดร้อนด้วยประการใด ๆ เป็นต้น

การมีความสัตย์จริง เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติมากทั้งต่อตัว
 เราเป็นส่วนตัว และต่อสังคมทั่วไป เช่นคนที่ตั้งใจจะทำอะไรก็ทำ
 การตามที่ตั้งใจนั้นจริงๆ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความมานะ
 บากบั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งหลาย คนนั้นก็ย่อมทำงานนั้นเป็น
 ผลสำเร็จสมความต้องการได้จริงๆ คนที่ได้เป็นใหญ่เป็นโต คนที่

มันมีเป็นเศษฐิ และคนที่มีความรู้เป็นที่ประจักษ์ว่าเป็น
นักปราชญ์นั้น ล้วนแต่เป็นคนมีความสัตย์จริงต่อหน้าที่การงานทุก
คน คนที่มีความสัตย์ยอมเป็นที่เชื่อถือและเคารพนับถือของคน
ทั้งหลาย จะทำอะไรกับใครเขาก็ไว้ใจ เชื่อถือว่าจะไม่กลัดกลอก
ไม่ผิดสัญญา ไม่โกง พระพุทธเจ้าของเราเป็นผู้มีความสัตย์จริง
โดยแท้ พระองค์ตั้งพระทัยจะค้นหาธรรมวิเศษมาช่วยเหลือคนให้
พ้นจากความทุกข์ พระองค์ก็ได้ทรงบากบั่นมานะพยายามจริง ๆ
จนในที่สุดก็ตรัสรู้ นำพระธรรมมาสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติจนพ้น
ทุกข์ได้จริง

เบญจธรรมข้อ ๕ ที่ให้มีสติสัมปชัญญะนั้นหมายความว่า
เมื่อจะพูดอะไร จะทำอะไร และจะคิดเรื่องอะไร ก็ให้นึกเสีย
ก่อนว่าจะพูดจะทำและจะคิดเรื่องอะไร และคำที่จะพูด การที่จะ
ทำและเรื่องที่จะคิดนั้น เป็นการผิดศีลธรรมและผิดกฎหมายหรือ
ไม่มันจะทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนหรือเปล่า มันจะเป็น
ประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ กล่าวคือระลึกได้ในเวลาก่อนจะ
ทำเสียก่อน ครั้นเวลาพูดอะไรหรือคิดอะไรก็ให้มีความรู้ตัวอยู่ว่า
ตนกำลังพูดอะไร กำลังทำอะไร และกำลังคิดเรื่องอะไร

ตัวอย่าง เช่นจะกินอะไร ก็ให้รู้ตัวว่าสิ่งที่จะกินนั้นเป็น
อาหารหรือเปล่า เป็นสิ่งที่จะให้คนหรือให้โทษต่อร่างกาย ในขณะที่
กำลังกินอยู่ก็ให้รู้ตัวว่า เรากำลังกินอาหารอยู่ที่ไหน กินอะไรกับ
ใคร หรือเช่นเวลาเราเรียนก็ให้ระลึกได้ว่าเรากำลังนั่งเรียนอยู่ใน
ห้องเรียนต่อหน้าครูซึ่งกำลังสอนวิชาอะไร เราควรจะทำอะไรหรือ
ไม่ควรทำอะไร

การที่มีสติระลึกได้ และสัมปชัญญะความรู้ตัวอยู่เสมอ นั้น มีประโยชน์ที่จะทำให้เราทำอะไรไม่พลาดพลั้งหรือเผลอเรอ หรือเดินเลื้อ เราจะทำอะไรได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับเวลาและเรื่องที่จะควรทำเสมอ เราจะไมทำอะไรที่เป็นผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมายเลย เพราะสติกับสัมปชัญญะจะควบคุมกิริยาอาการของเราไว้มิให้ทำผิดได้ เหมือนคนขับรถยนต์ ที่นัยน์ตาก็คอยแลดูไปข้างหน้า และหูก็คอยฟังเสียงต่าง ๆ อยู่ ส่วนมือเท้าก็คอยระวังจะเหยียบโน้นเปิดนี้ ควบคุมเครื่องยนต์กลไกไว้ จะมั่วไปคิดเรื่องอะไรอื่นไม่ได้ คอยระวังแต่จะบังคับให้รถหรือเรือแล่นไปข้างหน้าหรือหยุดอยู่ หรือเลี้ยวหลบหลีก ช้าบ้างเร็วบ้างอยู่ตลอดเวลา จึงไม่ขับไปชนคนหรือรถคันอื่นและไปถึงที่มุ่งหมายได้

ส่วนคนที่ไม่มีสติสัมปชัญญะ จะพูดจะคิดจะทำอะไรก็ไม่นึกเสียก่อน ในเวลาทำพูดทำอะไรก็ยังไม่รู้ตัวว่าทำอะไร เช่น คนที่เสพสุราจนเมามายนั้นเป็นต้น ย่อมจะทำอะไรผิดพลาดไปโดยไม่รู้ตัว ถ้าสิ่งที่ทำนั้นผิดกฎหมายก็ย่อมจะถูกลงโทษ ถ้าเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม ก็ย่อมทำให้ได้รับทุกข์และเกิดความเสื่อมเสียแก่ตัวเองและผู้อื่น

จงจัดคู่ให้ถูกตามเบญจศีล เบญจธรรม ว่าศีลข้อไหนคู่กับธรรมข้อไหน

๑. ให้มีความเมตตากรุณาต่อคนและสัตว์	ก. ให้เว้นจากความประพฤติผิดในกาม
๒. ให้มีสติสัมปชัญญะ	ข. ให้งดเว้นจากการพูดเท็จ

๓. ให้มีความสัตย์จริงต่อตนเอง และผู้อื่น ก. ให้งดเว้นจากการยึดถือเอา
สิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้
ด้วยอาการเป็นโจร
๔. ให้หมั่นทำงานหาเลี้ยงชีวิต ในทางที่สุจริต ง. ให้งดเว้นจากการฆ่ามนุษย์
และสัตว์
๕. ให้มีความสำรวมในกาม จ. ให้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา

อุโบสถศีล

พระพุทธเจ้าทรงตั้งศีลขึ้นสำหรับให้พระภิกษุรักษา ๒๒๗ ข้อ ในศีลทั้งหมดนี้ สำหรับคนธรรมดาทั่วไปมีเพียง ๕ ข้อ ซึ่งเรียกว่า เบญจศีลหรือศีลห้า แต่ถ้าคนธรรมดาคนใดใคร่จะรักษาศีลให้มากกว่า ๕ ข้อก็ให้อีก ๘ ข้อ เรียกว่าศีลแปด หรืออุโบสถศีล การที่เรียกว่าอุโบสถศีล ก็เพราะเป็นศีลที่คนธรรมดาถือในวันอุโบสถ ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่าวันพระ ในเดือนหนึ่งมีวันพระ ๔ วัน คือ วันพระขึ้น ๘ ค่ำ วันพระกลางเดือน ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันพระแรม ๘ ค่ำ วันพระสิ้นเดือน ซึ่งตรงกับแรม ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ เพราะฉะนั้นคนธรรมดาจึงมีเวลารักษาศีล ๘ ได้เดือนละ ๔ วัน คือถือศีลแปดทุก ๆ วันพระ

อุโบสถศีลหรือศีลแปดนี้มีอยู่ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ให้งดเว้นจากการฆ่าหรือทำร้ายสัตว์และมนุษย์

ข้อ ๒ ให้เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร เช่นการลักทรัพย์ น้อโกงทรัพย์ ตีชิงวิ่งราว ขกขอกทรัพย์ เป็นต้น

ข้อ ๓ ให้เว้นจากการแสดงความรักใคร่ทั้งหมดโดยไม่เลือก
ว่าแสดงต่อใครทั้งสิ้น

ข้อ ๔ ให้เว้นจากการกล่าวเท็จ และทำการที่เป็นเท็จทั้งสิ้น

ข้อ ๕ ให้เว้นจากการดื่มน้ำเมาทุกอย่าง

ข้อ ๖ ให้เว้นจากการรับประทานอาหารในเวลาภายหลังเที่ยง

ข้อ ๗ ให้เว้นจากการดูละครฟ้อนรำ ขับร้องประโคมดนตรี
และประดับตกแต่งร่างกายด้วยของหอมและเครื่องหอมทา

ข้อ ๘ ให้เว้นจากการนั่งนอนบนที่อันสูงใหญ่ ภายในยศด้วย
นุ่นและสำลี

การที่รักษาศีลทั้งแปดข้อนี้ ก็เพื่อฝึกหัดอบรมจิตใจให้สงบ
จึงให้ตัดความฟุ้งเพื่อและผลิตเพลินต่างๆ ออกเสีย เพราะความ
ฟุ้งเพื่อและผลิตเพลินต่างๆ นั้น ย่อมทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน อาจทำ
ให้คนเราเผลอไปกระทำความชั่วได้ง่าย แต่ถ้าหัดอบรมจิตใจให้มี
ความสงบไม่ฟุ้งเพื่อหรือผลิตเพลินไปในทางที่เป็นความสนุกสนาน
มากไปเสียบ้างแล้ว คนเราก็จะรู้จักระมัดระวังตัว ประพฤติแต่ใน
ทางดี ไม่หลงระเหิรไปในทางที่จะไปสู่ความชั่วได้ อย่างน้อยใน
เดือนหนึ่งทำการอบรมจิตใจและความประพฤติให้อยู่ในศีลแปดได้สั
วันก็จะเป็นการดีมาก

วิธีปฏิบัติที่พุทธมามกพึงกระทำ

พุทธมามก แปลว่า ผู้ที่ถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นของตน แปล
ตามความหมายว่าผู้นับถือพระพุทธศาสนา

ตามธรรมดาคนทั่วไป มีบิดามารดาซึ่งเป็นคนนับถือศาสนา
อะไร ลูกก็นับถือศาสนาที่บิดามารดานับถือนั้นด้วย

อีกอย่างหนึ่ง คนที่เกิดในประเทศที่มีศาสนาอะไรเป็นศาสนาประจำชาติ คนนั้น ๆ ก็มักนับถือศาสนาประจำชาติของประเทศที่ตนเกิดนั้น เพราะเหตุนี้คนที่นับถือพระพุทธรูปศาสนาที่ดี หรือคนที่เกิดในประเทศไทย ซึ่งถือว่าพระพุทธรูปเป็นศาสนาประจำชาติที่ดีจึงนับถือพระพุทธรูปศาสนา และเรียกคนเหล่านั้นว่า พุทธศาสนิกชน

แต่คนที่เรียกว่าเป็นพุทธมามกนั้น มิใช่เป็นพุทธศาสนิกชนตามบิดามารดาหรือตามถิ่นที่ตนเกิดเท่านั้น หากแต่คนเหล่านั้นได้เข้าพิธีกรรมแสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธรูปศาสนาด้วย เช่น ได้เคยอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธรูปศาสนาแล้ว หรือบรรพชาเป็นสามเณรมาแล้ว หรือเข้าพิธีปฎิญาณตนเป็นพุทธมามกแล้ว จึงเรียกว่าพุทธมามก

คนนับถือศาสนาไหนเขาก็มีการปฏิบัติตามวิธีของศาสนานั้น ๆ เช่น คนที่นับถือศาสนาอิสลามก็มีการสวดมนต์ การถือบวช หรือคนนับถือศาสนาคริสต์ ก็มีการล้างบาป การสวดมนต์ และการไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ เป็นต้น คนที่นับถือศาสนาพราหมณ์ก็มีการทำพิธีบูชาพระผู้เป็นเจ้า สำหรับพระพุทธรูปศาสนาจึงมีวิธีสำหรับคนที่นับถือพระพุทธรูปศาสนาปฏิบัติด้วย

พุทธมามกควรจะปฏิบัติอะไรบ้างนั้นมีดังนี้

๑. พุทธมามก ต้องรู้จักพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ ซึ่งได้แก่พระพุทธเจ้า พระธรรม ซึ่งได้แก่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และ พระสงฆ์ ซึ่งได้แก่ผู้ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยเคร่งครัด ต้องรู้ว่า พระพุทธเจ้าคือ

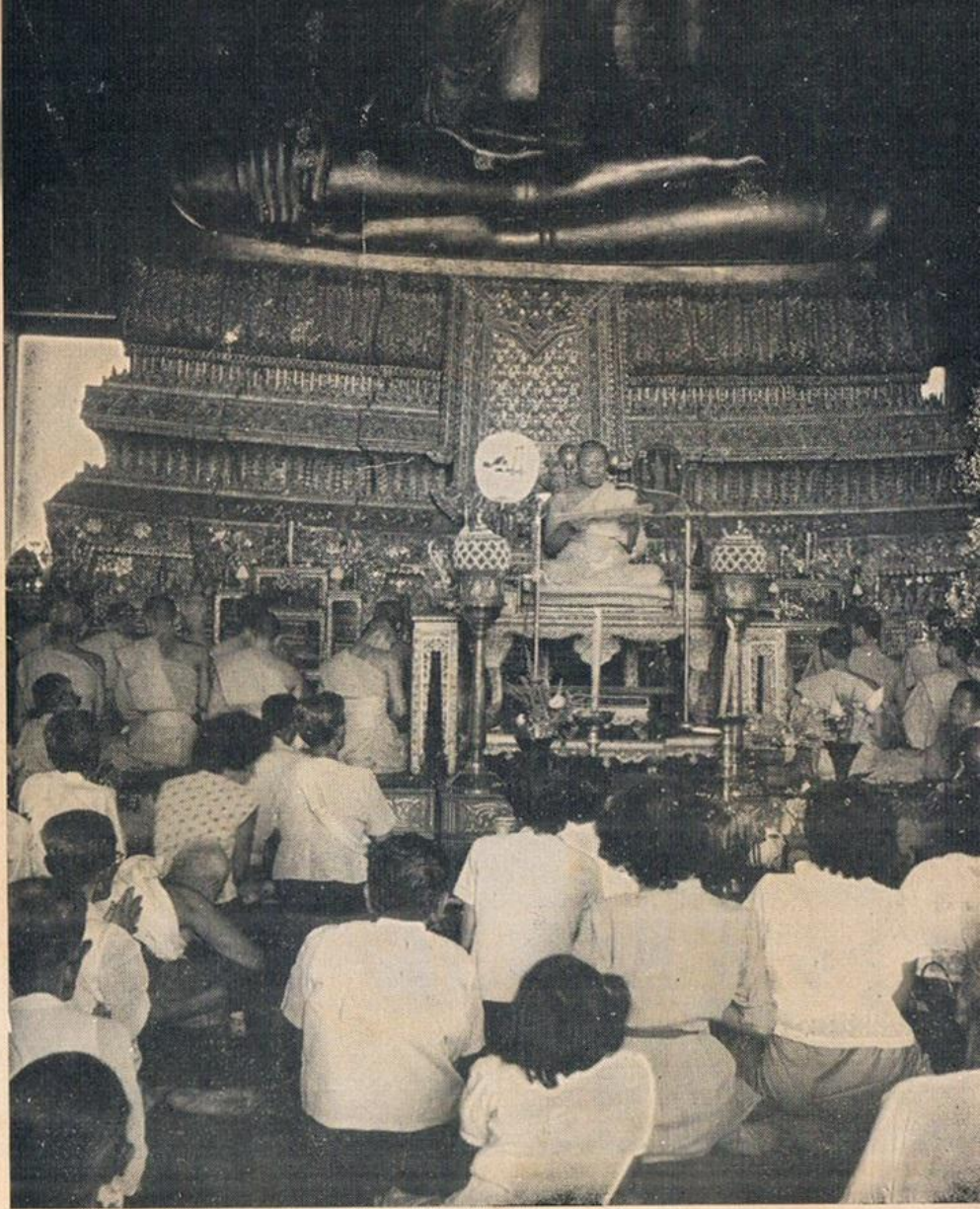
ใคร มีประวัติอย่างไร มีคุณต่อมนุษย์ทั่วไปอย่างไร พระธรรม
เป็นอย่างไร มีคุณต่อผู้ปฏิบัติอย่างไร พระสงฆ์มีลักษณะอย่างไร
มีคุณต่อมนุษย์ทั่วไปอย่างไร การที่จะรู้จักพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ได้ ก็ต้องศึกษาเล่าเรียนจึงจะรู้

๒. เมื่อรู้จักพระรัตนตรัยแล้ว พุทธมามก ต้องรู้จักรับเอา
พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่เคารพบูชา มีการนำดอกไม้ธูปเทียนไปบูชา
พระรัตนตรัย ไหว้กราบพระรัตนตรัย และกล่าววาจาขอขมาต่อเอา
พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง และที่เคารพนับถือ การกราบ
พระรัตนตรัยนั้นให้ประนมมือทั้งสองยกขึ้นจดหน้าผาก แล้วแบ
ฝ่ามือคว่ำลงกับพื้นน้อมศีรษะลงไปให้หน้าผากจดพื้นตรงระหว่าง
กลางที่ฝ่ามือทั้งสองข้างวางราบลงกับพื้นนั้น เข้าทั้งสองก็จดพื้น
ด้วย ทำดังนี้สามครั้ง เรียกว่ากราบด้วยองค์ห้า คือ หน้าผากจดพื้น
หนึ่ง ฝ่ามือทั้งสองจดพื้นสอง และเข้าทั้งสองจดพื้นสอง รวม
เป็นห้า

๓. พุทธมามก ต้องประพฤติดัวอยู่ในสี่หลัก คือ เบญจศีล
และธรรมห้า คือ เบญจธรรม รู้จักการขอศีลจากพระสงฆ์ ซึ่งเรียก
ว่า อาราธนาศีล และการขอให้พระสงฆ์แสดงธรรม ซึ่งเรียกว่า
อาราธนาธรรม รู้จักการรักษาศีล

๔. พุทธมามก ต้องรู้จักการทำบุญทำทาน ตามแบบพิธี
ของพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ เลี้ยงพระ การตักบาตรพระ
 เป็นต้น

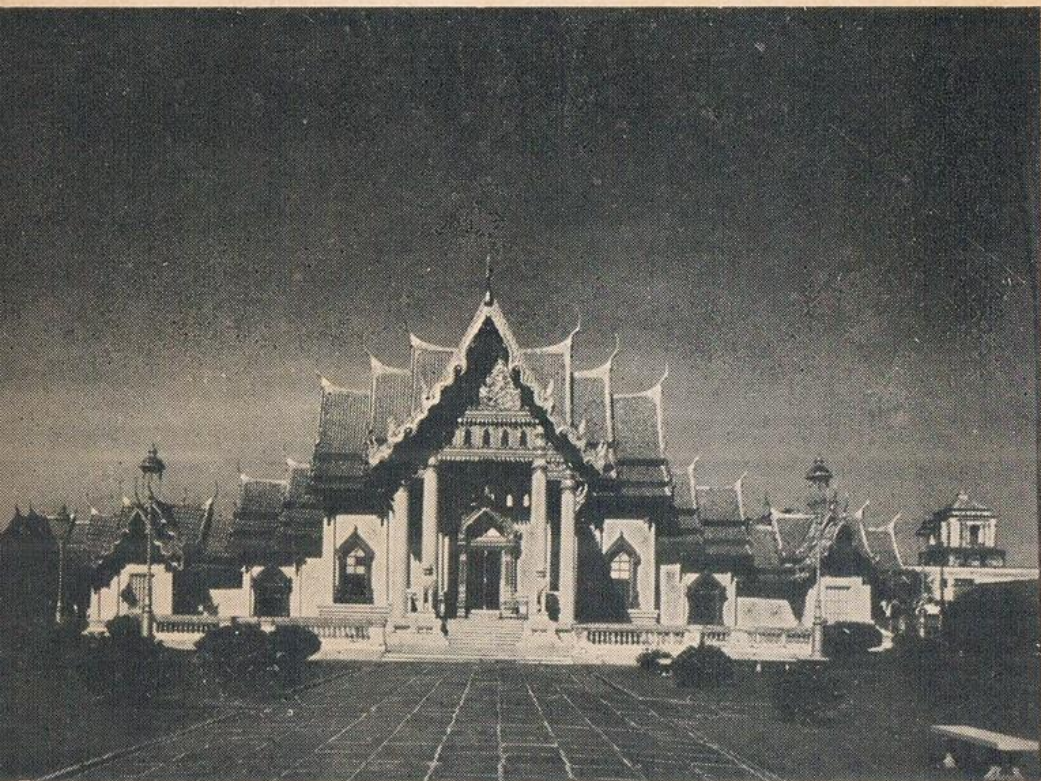
๕. พุทธมามก พึง ปฏิบัติตามพิธีกรรมในวันสำคัญของ
พระพุทธศาสนา เช่นในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา

พุทธศาสนิกชนสดับพระธรรมเทศนา

พระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ต่ออายุพระพุทธศาสนา
ประชาชนทั่วไปไม่เลือกชั้นและฐานะของบุคคล
ในการนิมนต์พระเทศน์และฟังเทศน์

ท่านย่อมเทศนาเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า
ผู้ใคร่ฟังคำสอนต้องปฏิบัติตามระเบียบพิธีกรรม

อุโบสถวัดเบญจมบพิตร

พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอคูสิต จังหวัดพระนคร เป็นที่ประดิษฐาน
พระพุทธรชินราชจำลอง และเป็นสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงว่าสวยงามมาก

วันสารท (อ่านว่าสาต) วันออกพรรษา ในวันสำคัญเหล่านี้ พุทธมามกควรไปร่วมประกอบพิธีกรรมในวันนั้น ๆ ด้วย

๖. พุทธมามกที่เป็นผู้ชาย ควรได้อุปสมบท เป็นพระภิกษุ สงฆ์ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อการศึกษาอบรมกิริยาวาจาใจให้ตั้งอยู่ใน คุณความดีตามแบบของพระพุทธศาสนา และพุทธมามกทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชายควรสนับสนุนให้มีการอุปสมบทอยู่ตลอดไป เพื่อให้มีพระสงฆ์ไว้สืบอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร

๗. พุทธมามก ต้องรู้จักการเคารพต่อสถานที่และวัตถุต่าง ๆ ของศาสนาพุทธ เช่นการไหว้พระพุทธรูป และพระภิกษุสงฆ์ การไม่สวมหมวกสวมรองเท้าเข้าไปในโบสถ์วิหาร การไม่ขำกราย พระพุทธรูป พระธรรมและพระสงฆ์ การไม่ซื้อขายพระพุทธรูป อย่างเป็นสินค้า เป็นต้น

๘. พุทธมามก ต้องไม่ทำลายสถานที่และศิลปวัตถุของพระพุทธศาสนา เช่นไม่ขีดเขียนผนังโบสถ์วิหารการเปรียญ ไม่เจาะ ขุดทำลายเจดีย์ ไม่ทำลายพระพุทธรูป ไม่ส่งศิลปวัตถุในพระพุทธศาสนาออกไปนอกประเทศ ควรช่วยกันสร้างและช่วยกันรักษาสถานที่ และศิลปะของพระพุทธศาสนาไว้ให้ถาวร เป็นประโยชน์ แก่คนรุ่นหลัง

๙. พุทธมามก ควรศึกษาเล่าเรียนให้รู้และเข้าใจในพระธรรมของพระพุทธเจ้า และพยายามปฏิบัติตนอบรมจิตใจตามพระธรรมนั้น เพื่อประโยชน์และความสุขจะได้เกิดแก่ตนและผู้อื่น ตลอดจนคนทั้งหลายทั่วไป

๑๐. พุทธมามก ควรสวดมนต์ไหว้พระเป็นกิจประจำวันทุก

วัน ไม่ควรติเตียนพระธรรมพระสงฆ์ให้คนนอกศาสนารู้ ควรช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายไปให้มากที่สุด และควรช่วยกันขจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนาให้หมดสิ้นไป

กิจทั้ง ๑๐ ประการนี้ ผู้ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาทุกคนควรจะถือเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติจึงจะสมกับที่ได้เป็นคนนับถือพระพุทธศาสนา อนึ่งการที่ได้เกิดมาในดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา ได้พบพระพุทธศาสนาแล้ว ก็นับว่าเป็นโชคดีที่สุด ไม่ควรปล่อยให้อโอกาสดีนั้นผ่านพ้นไปเสีย โดยไม่ตักตวงเอาโชคดีนั้นให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองอย่างเต็มที่ ฉะนั้นเราจึงควรศึกษาพระพุทธศาสนาให้เข้าใจซาบซึ้ง และปฏิบัติตามพระธรรมให้มากที่สุดก็จะเป็นลาภอันมหาประเสริฐอันจะได้แก่ตัวเราเอง

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนพลัดเวรกันหาดอกไม้มาบูชาพระในห้องเรียน
๒. แนะนำให้นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอนทุกคืน
๓. แนะนำให้นักเรียนรักษาศีลห้าในวันพระ
๔. ให้นักเรียนไปร่วมในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การฟังเทศน์ การเวียนเทียนในวันวิสาขบูชาและมาฆบูชา
๕. แนะนำให้นักเรียนกราบพระตามวิธีที่ถูกต้อง

หมวดธรรมจรรยา

คำว่าธรรมจรรยา แปลว่า การประพฤติเป็นธรรม หรือการ
ประพฤติอย่างถูกต้อง

แต่ธรรมนั้นมีอยู่มาก ทั้งที่เป็นพระธรรมในพระพุทธศาสนา
และธรรมที่ไม่มีกล่าวไว้ในพระพุทธศาสนาแต่เป็นของสากลซึ่งคน
ทั่วไปเห็นว่าเป็นความประพฤติที่ดี มีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติ และ
ประชาชนทั้งหลาย ธรรมจรรยาซึ่งเราควรปฏิบัติในขั้นแรกนี้มีทั้งสอง
อย่าง ได้แก่

๑. การตรงต่อเวลาและหน้าที่
๒. ความซื่อสัตย์สุจริต
๓. การคบมิตร
๔. ความสุภาพอ่อนน้อม
๕. ความเมตตากรุณา
๖. ความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
๗. ความอดุทน
๘. ความกล้าหาญ
๙. ความมัธยัสถ์
๑๐. ความสามัคคี
๑๑. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
๑๒. การถือประโยชน์ส่วนรวม
๑๓. อباयมุขและการหลีกเลี่ยงจากอบายมุข
๑๔. ความกลัวและละอายต่อบาป

ต่อไปนี้จะได้อธิบายธรรมจรรยาที่กล่าวถึงข้างบนนี้แต่ละข้อพอ
เป็นที่เข้าใจ

๑. การตรงต่อเวลาและหน้าที่ ข้อนี้หมายความว่า จะทำอะไร มีความตั้งใจไว้ว่าจะใช้เวลาไหน หรือมีการนัดกำหนดกันไว้ว่าจะทำอะไรในวันไหนเวลาอะไร ก็ให้ทำตามเวลานั้น อย่างนี้เรียกว่าการตรงต่อเวลา เช่น เรารู้แล้วว่าโรงเรียนเข้าเวลา ๘ นาฬิกา ๓๐ นาที เราก็มาถึงโรงเรียนทันกำหนดเวลาโรงเรียนเข้าทุกวัน แต่ถ้าครูนัดให้มาโรงเรียนในวันอาทิตย์ เวลา ๘ นาฬิกาตรง แต่เรามาถึงโรงเรียน ๘ นาฬิกา ๓๐ นาที อย่างนี้เรียกว่าเป็นคนไม่ตรงต่อเวลา

ส่วนการตรงต่อหน้าที่นั้นหมายความว่า คนใดมีหน้าที่อย่างไร ก็ให้ปฏิบัติตรงตามหน้าที่ของตน เช่นนักเรียนมีหน้าที่เรียน เราเป็นนักเรียนเราก็ต้องเรียนตามหน้าที่ แต่ถ้าเป็นนักเรียนแล้วไม่เรียน ก็เรียกว่าเป็นคนไม่ตรงต่อหน้าที่ หรือเช่นตำรวจมีหน้าที่จับผู้ร้าย แต่กลับไม่จับผู้ร้าย ปล่อยให้ผู้ร้ายหนีไปเช่นนี้ ก็เรียกว่าตำรวจนั้นทำงานไม่ตรงต่อหน้าที่

กิจการทั้งหลายจะดำเนินไปโดยเรียบร้อย และสำเร็จเป็นผลดีได้ก็เพราะคนเราทำงานตรงต่อเวลาและหน้าที่ เช่นรถไฟ เครื่องบิน รถยนต์ประจำทาง ก็ต้องออกให้ตรงเวลา และคนขับรถไฟ รถยนต์ และเครื่องบินก็ต้องทำงานให้ตรงต่อหน้าที่ หากว่ารถไฟเครื่องบิน และรถยนต์ไม่ออกตรงตามเวลา คนโดยสารก็ลำบากมาก คือถ้าไปถึงก่อนเวลามากไปก็เสียเวลา ถ้าไปช้าเกินไปก็ขึ้นรถและเครื่องบินไม่ทัน เสียงานเสียการไป แม้ผู้โดยสารก็เช่นกัน ถ้าไม่ตรงต่อเวลา ก็จะเสียเวลาและเสียงาน หรือเช่นนักเรียนถึงเวลาเรียนแล้ว

ไม่เรียนกลับไปเล่นเสียก็จะไม่ได้วิชา เพราะไม่มีใครเขาจะมาสอน
ซ้ำให้อีก คนที่มีธุรกิจติดต่อกับคนมาก ๆ ก็ยังต้องเป็นคนตรงต่อ
เวลาและหน้าที่มากขึ้น มิฉะนั้นก็จะเกิดความเสียหายแก่คนจำนวน
มาก

การเป็นคนตรงต่อเวลาและหน้าที่ ย่อมได้รับความเชื่อถือ
ไว้วางใจ การตรงต่อเวลาและหน้าที่จึงเป็นความดี แต่การไม่ตรง
ต่อเวลาและหน้าที่เป็นความเลว เราต้องการเป็นคนดีมีคนอื่นเชื่อถือ
จึงต้องเป็นคนตรงต่อเวลาและหน้าที่เสมอ

๒. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายความว่า การพูดความจริง ทำ
อะไรก็ทำจริง ๆ คิดอะไรก็คิดอย่างซื่อตรง ไม่บิดพลิ้วหลีกเลียง
หรือหลอกลวง คนทั้งหลายย่อมชอบความจริงเกลียดความเท็จ
ใครมาพูดเท็จกับเรา ๆ ไม่ชอบ เมื่อเรารู้ว่าใครเท็จต่อเรา เราจะ
ไว้วางใจในคนเท็จนั้นต่อไปอีก ความซื่อสัตย์สุจริตจึงเป็นความดี
แต่ความเท็จและทุจริตเป็นความชั่ว ความซื่อสัตย์สุจริตย่อมทำให้
เกิดประโยชน์ แต่ความเท็จและทุจริตย่อมทำให้เกิดความเสียหาย เช่น
คนเอาของปลอมของเทียมมาหลอกลายว่าเป็นของดีของแท้ เรา
หลงเชื่อว่าเป็นของดีของแท้จึงซื้อไว้ ดังนี้ย่อมได้รับความเสียหาย
คือเสียเงินไปเปล่า ๆ เพราะความเท็จ ที่หลังเราก็คงจะไม่ซื้อของจาก
คนนั้นอีก

๓. การคบมิตร คำว่ามิตรแปลว่าเพื่อน การคบมิตรหมายถึง
ความถึงการรู้จักคบหาสมาคมกับเพื่อน แต่คนเรานั้นมีทั้งคนดีและ
คนชั่ว ถ้าเราคบคนชั่วเป็นเพื่อน เมื่อเพื่อนที่เป็นคนชั่วไปทำอะไร

ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมายเข้า เราซึ่งเป็นเพื่อนของคนชั่วก็ย่อม
จะพลอยเสื่อมเสียไปด้วย เช่นเพื่อนไปขโมยของเขาเอามาฝากไว้
กับเรา ถ้าเจ้าของหรือเจ้านักงานเขาค้นพบของนั้นอยู่ที่เรา ๆ ก็จะต้อง
มีความผิดไปด้วยฐานรับของโจรและสมรู้ร่วมคิดกับโจร มีคน
เป็นอันมากที่ต้องเสียคนไปเพราะคบเพื่อนที่เป็นคนไม่ดี เพราะ
เพื่อนที่เป็นคนชั่วย้อมชักนำให้เราไปทำชั่วกับเขา แต่ตรงกันข้าม
ถ้าคนเรากบคนดีเป็นเพื่อน เพื่อนที่เป็นคนดีย้อมชักนำให้เราเป็น
คนดีไปกับเขาด้วย เพราะฉะนั้นเราจึงควรรู้จักเลือกคบแต่คนดีเป็น
เพื่อน ส่วนคนชั่วนั้นเราต้องพยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล ไม่คบ
หาสมาคมด้วยจึงจะปลอดภัย

๔. ความสุภาพอ่อนน้อม ความสุภาพหมายถึงการ
แสดงกิริยาอาการเป็นระเบียบเรียบร้อยตามที่สังคมเขานิยามกัน เช่น
คนไทยย่อมถือว่าหัวและไหล่เป็นของสูง ดังนั้น ถ้าใครมาขึ้นคำหัว
ก็ตาม พูดข้ามหัวก็ตามหรือถูกหัวก็ตาม ย่อมโกรธและไม่ชอบใจ
ดังนั้นการแสดงกิริยาที่สุภาพก็ต้องไม่ข้ามกราบศีรษะเขา ไม่ขึ้นคำ
ศีรษะเขา ไม่พูดข้ามศีรษะเขา ทางวาจาก็เช่นกัน ความสุภาพนั้น
หมายความถึงการใช้อภัยคำที่ไม่หยาบโลน ไม่พูดถึงของลับดีและ
ของที่ถือว่าต่ำ คือใช้คำพูดที่ถือและนิยามกันว่าสุภาพ เช่นใช้คำว่า
คุณนำหน้าชื่อกันอื่น ๆ แทนที่จะใช้คำว่า ตีน ก็ให้ใช้คำว่า เท้า แทน
เป็นต้น

ส่วนความอ่อนน้อมนั้นแปลว่า การเคารพนบถนอบ หมายถึง
ความถึงเราลดตัวเราให้ต่ำลงมา และยกคนอื่นให้สูงชันกว่าเรา เช่น

เราเรียกคนที่มียาอยู่มากกว่าเรา ว่าเป็นพี่ บ้า น้ำ อา ลุง ของเรา เป็นต้น โดยใช้คำเรียกเขาว่า คุณพี่ คุณบ้า คุณน้ำ คุณอา คุณลุง เป็นต้น

ความอ่อนน้อมเป็นการแสดงความสุภาพ ตรงกันข้ามกับความแข็งกระด้าง ซึ่งแสดงถึงการยกตัวเราว่าสูงกว่าคนอื่น เป็นการแสดงความไม่สุภาพ

คนเราทุกคนย่อมต้องการให้คนอื่นเขายกย่องเคารพนับถือ เราไม่ชอบให้ใครมาลบหลู่ดูหมิ่นเรา เพราะฉะนั้นเมื่อเราแสดงความสุภาพอ่อนน้อมต่อคนใดก็ตาม คนนั้น ๆ เขาก็ย่อมชอบเรา ไม่เกลียดเราและยกย่องเราเช่นกัน มีคำสุภาษิตกล่าวว่า “ผู้ใดไหว้ก่อน ผู้นั้นย่อมได้รับการไหว้ตอบแทน” หมายความว่า เมื่อเราต้องการให้คนทั้งหลายแสดงความสุภาพอ่อนน้อมต่อเรา เราก็จะแสดงความสุภาพอ่อนน้อมต่อเขา

คนที่มีความสุภาพอ่อนน้อมอยู่เป็นปรกติ ย่อมแสดงว่าคนนั้นเป็นผู้ดี มีวัฒนธรรม เป็นคนเจริญแล้ว ย่อมเป็นที่รักชอบพอของคนทั้งหลายที่เราไปติดต่อกับ และจะทำอะไรก็มักได้รับความช่วยเหลือเป็นอันดีเสมอ

๕. ความเมตตา กรุณา ความเมตตาแปลว่าความรักและเอ็นดู ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข ส่วนความกรุณา แปลว่าความสงสาร ความเห็นใจหรือเอาใจช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ ความเมตตา กรุณานี้เป็นศีลธรรมที่มีอยู่ในศาสนาต่าง ๆ แทบทุกศาสนา แต่พระพุทธศาสนามีมากกว่าศาสนาอื่น คนที่มีใจ

เมตตากรุณานั้นเรียกว่าคนใจดี แต่คนที่ไม่มีใจเมตตากรุณานั้นเราเรียกว่า คนใจร้าย คนใจร้ายเป็นคนโหดเหี้ยมทารุณ ย่อมจะทำให้คนอื่นเสียหายโดยไม่มี ความสงสารได้ แต่คนใจดีย่อมไม่ทำร้ายผู้ใด คนทั่วไปจึงชอบคนใจดี และยกย่องคนที่ มีใจเมตตากรุณาว่าเป็นคนมีเกียรติ สมควรได้รับความนับถือ จะติดต่อกับคนใดก็มีคนเต็มใจติดต่อด้วย จะไปหาใครก็มีคนยินดีต้อนรับ คนมีเมตตากรุณาจึงมีความสุขมาก แต่คนใจร้ายมีแต่คนเกลียดกลัว ไม่มีใครติดต่อด้วย จะไปหาใครก็ไม่มีใครอยากต้อนรับ เป็นคนที่ไม่มีใครสรรเสริญ เพราะฉะนั้นเราจึงควรเป็นคนมีใจเมตตากรุณาดีกว่า

๖. ความโอบอ้อมอารี -เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำว่า โอบอ้อมอารี แปลว่าการแสดงน้ำใจดีต่อผู้อื่น เอื้อเฟื้อ แปลว่าอดหนุนเอื้อจាន และ เผื่อแผ่ แปลว่าให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยความโอบอ้อมอารี เมื่อรวมหมดทุกคำแล้วก็หมายความว่า การแสดงความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่นนั่นเอง

คนเรานั้นย่อมไม่ชอบอยู่โดดเดี่ยวคนเดียว และคนเราจะอยู่แต่ตามลำพังคนเดียวในโลกนี้ก็ไม่ได้ คนทั้งหลายจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งนั้น เช่นลูกก็ต้องพึ่งพ่อแม่เมื่อยังเป็นเด็ก และพ่อแม่ก็ต้องพึ่งลูกเมื่อเวลาแก่เฒ่า เพื่อนบ้านใกล้เกลี่ยกก็ต้องพึ่งกัน รัฐบาลต้องพึ่งภาษีอากรจากประชาชน และประชาชนก็ต้องพึ่งความคุ้มครองป้องกันภัยจากรัฐบาล เมื่อคนเรามีความจำเป็น ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันดังนี้ การโอบอ้อมอารีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จึงเป็นการดี จะทำให้คนมีความสามัคคีรักชอบซึ่งกันและกัน

คนใดมีความโอบอ้อมอารีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากก็ย่อมมีคนรักมาก จะทำอะไรก็มีคนยินดีช่วยเหลือ จะติดต่อกับใครก็มีคนเต็มใจให้ความร่วมมือด้วย

การโอบอ้อมอารีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นั้น มีทางทำได้หลายอย่าง เช่นการไปไหนไกล ๆ กลับมาก็ซื้อของเล็ก ๆ น้อย ๆ ติดมือมาให้เป็นของขวัญ เวลาเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องมีการทำบุญทำทานอะไรก็เอาของไปช่วย หรือเอาแรงไปช่วยทำงาน หรือถ้าคนใดที่รู้จักกันป่วยเจ็บไปหรือมีเรื่องเดือดร้อน ก็ไปเยี่ยมเยียนถามข่าวดู ถ้าพอช่วยได้ก็ให้ความช่วยเหลือ นอกจากการช่วยด้วยให้ทรัพย์สินของแล้ว การให้ความรู้เช่นให้คำแนะนำในทางที่ดี ก็เป็นความโอบอ้อมอารีเหมือนกัน การไปพูดปลอบโยนให้กำลังใจก็เป็นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้

๓. ความอดุสาห คำว่า อดุสาห หรือ อดุส่าห์ แปลว่า ความบากบั่น ความขยัน อดุสาห หมายความว่าเมื่อจะทำงานทำการอันใด ที่เป็นของจะทำให้สำเร็จและเป็นผลดีด้วยนั้นเป็นของยากแต่ก็ไม่ย่อท้อยอมแพ้หรือละทิ้งเลิกไปเสียง่าย ๆ กลับมีใจมานะพยายามทำต่อไปด้วยความขยัน แม้จะลำบากเท่าใดก็อดทนเอา และบากบั่นทำไปจนกว่าจะสำเร็จ เช่นการศึกษาเล่าเรียน กว่าจะสอบไล่ได้ผ่านไปได้แต่ละชั้น นักเรียนก็ต้องมีความอดุสาหนั่งอ่านหนังสือตำรับตำราอยู่เป็นเวลาหลายชั่วโมง หลายวันหรือหลายเดือน จึงจะสอบไล่ได้ แม้งานอื่น ๆ ก็เช่นกัน ถ้าไม่มีความอดุสาหก็ยากที่จะทำให้สำเร็จได้ เพราะฉะนั้นความอดุสาหจึงเป็นของดีสำหรับผู้ที่

เล่าเรียนและทำงานเป็นอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าของเราเป็นแบบอย่างอันดีเลิศในความมีอุตสาหแสวงหาพระธรรมวิเศษมาสั่งสอนประชาชน เพราะกว่าพระองค์จะตรัสรู้ได้ก็ต้องสละราชสมบัติและความสุขความสำราญในพระราชวัง ออกเดินทางไปหาที่ศึกษา เมื่อศึกษามาจากอาจารย์จนจบแล้ว ยังไปนั่งบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่อีกเป็นเวลานาน จนกระทั่งพบความสำเร็จ ก็คือการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ บุคคลธรรมดาสามัญที่ได้เป็นนักปราชญ์ นักวิทยาศาสตร์ นักการเมือง รัฐบุรุษ และเศรษฐกิจหบดีมีทรัพย์สินสมบัติเป็นหลักฐาน ก็ล้วนแต่มีความอุตสาหกระทำการด้วยความมานะบากบั่นจนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายทั้งนั้น โดยเหตุนี้ นักเรียนทุกคนจึงควรทำตนให้มีความอุตสาหไว้ในจิตใจเสมอ

๘. ความกล้าหาญ คำว่า กล้า แปลว่า ไม่กลัว แข็ง ส่วนคำว่า หาญ แปลว่า เก่ง ทะยาน บังอาจ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็นกล้าหาญ จึงหมายความว่าถึงลักษณะของจิตใจที่เข้มแข็งไม่หวั่นหวาดเกรงกลัว

ตามธรรมดาณสิ่งที่มีชีวิตและมีวิญญาณย่อมมีความกลัวอยู่ในจิตใจทั้งนั้น แต่บ้างก็กลัวมากบ้างก็กลัวน้อย การกลัวเป็นธรรมดาของสิ่งที่มีชีวิตก็จริง แต่ควรรู้จักสิ่งที่ควรกลัวและสิ่งที่ไม่ควรกลัว ถ้ามีความกลัวตะพืดตะพ้อไป กลัวไม่เลือกว่าอะไรควรกลัวอะไรไม่ควรกลัวก็เป็นสิ่งไม่ดี เป็นความเสื่อมทางจิตใจ เช่นกลัวความมืด กลัวการอยู่ต่อหน้าคนมาก ๆ กลัวซากศพ เป็นต้น ส่วน

ความกลัวต่อสิ่งไม่ควรกลัวนั้น เช่น กลัวต่อบาปกรรม กลัวต่อการ
 กระทำผิดกฎหมาย กลัวต่อการกล่าวเท็จ กลัวเชื้อโรคมทำ
 อันตราย กลัวเกรงต่อพ่อแม่ผู้ปกครองและครูอาจารย์ กลัวต่อสิ่ง
 ที่อาจเป็นอันตรายต่อชีวิตและร่างกายได้ เช่น เครื่องจักร วัตถุ-
 ระเบิด สัตว์ร้าย เป็นต้น การกลัวต่อสิ่งไม่ควรกลัวเหล่านี้ย่อมทำ
 ให้ไม่เกิดความประมาทเลินเล่อหรือเผลอ แต่จะทำให้มีความระมัด
 ระวังดีขึ้น

ส่วนความกล้าซึ่งเป็นลักษณะเข้มแข็งของจิตใจ ตรงกันข้าม
 กับความกลัวนั้นก็เช่นเดียวกัน คือ ต้องรู้จักกล้าในสิ่งไม่ควรกล้า
 ถ้ากล้าจนเกินความเหมาะสมพอดีไปก็จะกลายเป็นคนแข็งกระด้าง
 อวดดีซึ่งเป็นความไม่ดีไป ความกล้าในสิ่งไม่ควรกล้านั้นก็เช่น กล้า
 ในการทำความดี กล้าในการพูดความจริง กล้าเผชิญกับ
 ความลำบากตรากตรำ กล้าในการต่อสู้ป้องกันภัยอันตราย กล้าเสีย
 สละชีวิตและร่างกาย เพื่อช่วยเหลือป้องกันภัยให้แก่พ่อแม่พี่น้อง
 และคนที่มีความรักต่อตนตลอดจนประเทศชาติบ้านเมืองของตน

ความกล้าหาญมีลักษณะดีเป็นส่วนมากกว่าชั่ว ความกล้าที่
 ถือว่าชั่วนั้น เช่น กล้าไปทำร้ายเขา กล้าไปทำผิดกฎหมาย รวม
 ความว่า การกล้าในสิ่งที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่คนและ
 ทรัพย์สินของผู้อื่นนั้นเป็นความชั่ว

ความกล้าหาญนั้นนอกจากมีมาเองตั้งแต่เกิดแล้ว เป็นสิ่งที่
 เพาะให้มีขึ้นในภายหลังได้ คนที่ไม่มีความกล้าหาญ ถ้าได้มีผู้

อยู่ในหมู่คนที่มีความกล้าหาญ ก็จะทำให้กล้าหาญขึ้นได้ การที่รู้ถึงความจริงว่าอะไรเป็นอะไรและให้คุ้นกับสิ่งนั้นเสียก็ทำให้เกิดความกล้าได้ เช่นคนที่กลัวความมืด ถ้าได้พาเข้าไปในที่มืดบ่อยๆ ให้รู้เสียว่าในที่มืดนั้นไม่มีอะไรก็ทำให้หายกลัวได้ หรือคนที่กลัวสัตว์บางชนิด กลัวคนบางคน ถ้าได้รู้จักคุ้นเคยกับสัตว์เหล่านั้นและคนๆ นั้นเสีย แล้วก็จะไม่กลัวสัตว์ชนิดนั้นหรือคนๆ นั้นต่อไป บางคนมีร่างกายไม่สมบูรณ์เป็นเหตุให้เกิดมีโรคกลัวขึ้น คนที่มีความกลัวเพราะเป็นโรคกลัวเช่นนี้ ต้องแก้ด้วยการรักษาพยาบาลทางแพทย์จึงจะกลับเป็นคนกล้าได้ อย่างไรก็ตามความกล้านั้นเป็นของดี คนที่รู้ดีว่าตนมีความกลัวมากกว่าความกล้า ควรหัดทำใจให้กล้าแข็งก็จะกลายเป็นกล้าไปได้

๕. ความมรัยซ์ส์ถ์ คำว่ามรัยซ์ส์ถ์ แปลว่า ใช้อย่างประหยัด หมายความว่า การใช้จ่ายเงิน และการใช้สิ่งของต่างๆ ตลอดจนการกิน การอยู่ ก็ให้เป็นไปอย่างประหยัด และคำว่าประหยัดนั้น แปลว่า ขยับยั้ง ระมัดระวัง เพราะฉะนั้นความมรัยซ์ส์ถ์จึงมุ่งหมายให้มีการอยู่การกินและการใช้จ่ายเงิน ตลอดจนการใช้สิ่งของต่างๆ ให้เป็นไปอย่างระมัดระวัง ให้มีการยับยั้ง มิให้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย หรือให้หมดเปลืองเสียไปเปล่าๆ โดยไม่จำเป็น เช่นจะกินก็ควรกินเป็นเวลา ไม่ควรกินอย่างพรวดพราด ควรจะกินในเมื่อร่างกายต้องการ และกินแต่สิ่งที่เป็นอาหารมีประโยชน์ต่อร่างกาย ไม่ควรจะกินของที่มีราคาแพงมากแต่ไม่ค่อยเป็นประโยชน์ แก่ร่างกายเท่าใด

ของที่ดินนั้นก็ควรจะทำขึ้นหรือซ่อมมากินแต่พอดี อย่าให้เหลือเพื่อ
หรือกินทิ้งกินขว้าง กินครึ่งเสียครึ่ง เป็นต้น

ความมั่งคั่งมีประโยชน์ในการที่จะทำให้เราสามารถสะสม
ทรัพย์สินสมบัติให้มีเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เราเป็นคนมีหลักฐานมั่นคง
ไม่อัศจรรย์ขัดสน ไม่ขาดแคลน ไม่ยากจน มีกินมีใช้ อันจะทำให้
เรามีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และยังเป็นที่พักของญาติมิตร
ได้อีกด้วย ทั้งยังเป็นกำลังเพิ่มพูนเศรษฐกิจของบ้านเมืองด้วย

แต่การที่ไม่มั่งคั่งนั้น จะทำให้ไม่มีวันตั้งตัวให้เป็นหลักฐาน
มั่นคงได้เลย ครั้นเวลาป่วยไข้ ไม่มีงานทำหรือประสบเคราะห์-
กรรม ซึ่งจะต้องมีการใช้จ่ายเงินจำนวนมาก ก็จะไม่มีความเงินใช้ จะ
ทำให้ได้รับความลำบากทุกข์ยากต่างๆ ขึ้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่
ประมาณเป็นคนฉลาดมีจิตใจเข้มแข็ง จึงมีความมั่งคั่งในการกิน
การใช้จ่ายเสมอ สำหรับนักเรียนซึ่งยังไม่มีรายได้ทางใด ก็ควร
มั่งคั่งในการกินการใช้จ่าย เพื่อช่วยประหยัดให้แก่พ่อแม่ผู้ปก-
ครองด้วย การรู้จักประหยัดตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ย่อมจะทำให้เกิด
ความเคยชินในการที่จะสามารถทำการมั่งคั่งในเวลาเติบโตเป็นผู้
ใหญ่ขึ้น

๑๐. ความสามัคคี คำว่าสามัคคีแปลว่า ความพร้อมเพรียง
กัน ความปรองดองกัน หมายความว่าคนที่คนทั้งหลายอยู่ด้วยกัน
ได้ หรือทำงานด้วยกันได้ โดยไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่แตกแยกกัน
ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน ไม่เกลียดกัน เช่นพี่น้องพ่อแม่
และคนอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน ก็ต่างรักใคร่ช่วยเหลือกันดี ไม่มี
การทะเลาะวิวาทกัน ไม่เกลียดชังกัน มีความรักใคร่กันดี หรือ

เช่นนักเรียนในชั้นเดียวกัน ต่างก็รักกัน ไม่เกลียดอิจฉาริษยากัน ไม่เกลียดกัน ไม่ขโมยกัน มืงานอะไรก็ช่วยกันทำ ไม่มีการเอาเปรียบหรือแก่งแย่งชิงดีกัน และไม่ทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้น

ความสามัคคีเป็นของดี เมื่อมีขึ้นในหมู่คนกลุ่มใดก็ทำให้คนกลุ่มนั้นมีความสุขความเจริญ เช่นในบ้านเราถ้าไม่มีการทะเลาะวิวาทโกรธกันก็อยู่เป็นสุขสบาย หรือเช่นในชั้นของเรา ถ้านักเรียนมีความสามัคคีกัน เวลา มืงานอะไรก็ช่วยกันทำทั้งห้องโดยพร้อมเพรียงกันดี ชั้นเราก็จะมีความสุข แต่ตรงกันข้าม ถ้าที่ไหนไม่มีความสามัคคีกัน ที่นั่นก็จะมีปัญหาทุกข์ยากเกิดขึ้น และไม่มีความสุขความเจริญ เพราะคนในที่นั้นมัวแต่ทะเลาะวิวาทกันเสีย ใครจะทำอะไรขึ้นคนที่อิจฉาก็คอยทำลายเสีย เช่นประเทศที่มีสงครามกลางเมือง คนชาติเดียวกันรบกันเอง ประเทศนั้นก็จะมีสุขความเจริญขึ้นได้ กลับทำให้ประเทศเสื่อมทรามลง จนกระทั่งถูกคนชาติอื่นเข้ามายึดครองแทน ประเทศต่างๆ เช่น ญวน ทมิฬ อินเดีย ที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส อังกฤษ นั่นก็เพราะเจ้านายในประเทศนั้นแตกสามัคคีรบกันเอง และไปพาเอากองทัพฝรั่งเศสอังกฤษมาช่วยตนรบอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะฉะนั้นความสามัคคีจึงเป็นความดี เป็นทางแห่งความสุข ส่วนความแตกสามัคคีเป็นความชั่ว เป็นทางแห่งความเสื่อมทราม คนที่หวังในความสุขแก่ตัวเองและส่วนรวม ควรพยายามรักษาความสามัคคีไว้ เช่นอยู่ในบ้านใดก็อย่าก่อเรื่องทะเลาะวิวาทขึ้น อยู่โรงเรียนก็อย่าคิดอิจฉาริษยาใคร ให้มีความยุติธรรมอยู่ในใจ คิดถึงอกเขาอกเรา

ไว้ ให้มีใจหนักแน่นอดทนไว้ ไม่เอาเปรียบแก่งแย่งผู้ใด สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้รักษาความสามัคคีไว้ได้ ข้อสำคัญคือตัวเราเองไม่ควรระวังตัว อย่าให้เป็นต้นเหตุก่อการแตกสามัคคีขึ้น เพราะจะทำให้เราเป็นคนที่ไม่มีความรักใคร่ ไม่มีความรักใคร่ให้ใครอยู่ด้วย ไม่มีความรักใคร่ให้ทำงานด้วย และจะกลายเป็นคนที่ต้องอยู่โดดเดี่ยว อ้างว้าง ได้รับความทุกข์ยากในที่สุด

๑๑. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา คำว่า กีฬา แปลว่า การแข่งขันและการเล่นเพื่อความสนุก เช่น ฟุตบอล มวย รักบี้ เนตบอล บาสเกตบอล วิ่งเร็ว วิ่งทน วิ่งข้ามรั้ว กระโดดสูง ถ่อค้ำ ว่ายน้ำ ยิงปืน แข่งรถ กอล์ฟ ฟันดาบ ตีกลี ปีนภูเขา แข่งเรือ ปิงปอง แบดมินตัน ยิงธนู ยืดหยุ่น ห้อยโหน ฯลฯ คนที่เล่นกีฬาเป็นประจำเรียกว่านักกีฬา

การเล่นกีฬา ต้องมีการออกกำลังกาย ต้องมีความเหน็ดเหนื่อย ต้องมีการพักผ่อน เพราะฉะนั้น กีฬาจึงทำให้ผู้เล่นเสมอเป็นคนมีกำลังกายแข็งแรง

การเล่นกีฬาที่เป็นการแข่งขัน จึงมีการแพ้และชนะ เพราะฉะนั้น กีฬาจึงทำให้นักกีฬารู้จักแพ้รู้จักชนะ

การเล่นกีฬาผู้เล่นก็สนุก ผู้ดูก็สนุก เพราะฉะนั้นกีฬาจึงทำให้ทั้งผู้เล่นและผู้ดูได้รับความสนุกเพลิดเพลิน อันเป็นความสุขอย่างหนึ่ง

การเล่นกีฬาย่อมมีการเสี่ยงต่ออันตรายอยู่ด้วย เช่นการเล่นกีฬารักบี้หรือฟุตบอล มีการแย่งลูกบอลกัน ถ้าพลาดพลั้งหลบ

หลักไม่ทัน ก็อาจจะทบทกระทั่งแก่กันจนบาดเจ็บ เพราะฉะนั้น
ผู้เล่นกีฬาจึงต้องมีความกล้าหาญ ไม่กลัวเจ็บ ไม่กลัวแพ้ กีฬา
ทำให้กล้าหาญ

กีฬาทุกอย่างย่อมมีกติกาการเล่นไว้ ไม่ให้ผู้เล่นโกงหรือเอา
เปรียบได้ ผู้เล่นกีฬาต้องเล่นให้ถูกต้องกติกาเสมอ เพราะฉะนั้นกีฬา
จึงทำให้คนเล่นมีระเบียบวินัย มีความยุติธรรมในใจ ไม่เอารัด
เอาเปรียบกัน

การเล่นกีฬาย่อมมีการกระทบกระทั่งกันเป็นปรกติ บางทีก็
ถึงกับเจ็บตัว และบางทีถึงแม้ว่าเหน็ดเหนื่อยแล้ว แต่ยังไม่หมด
เวลาก็เลิกไม่ได้ ต้องเล่นไปจนหมดเวลา บางทีเล่นไปฝีมือไม่ดี
ความสามารถไม่พอจึงตกเป็นฝ่ายแพ้ แต่เมื่อยังไม่หมดเวลาก็ต้อง
เล่นต่อไป เห็นว่าแพ้แล้วจะหยุดเล่นเสียก่อนหมดเวลาไม่ได้ และ
เมื่อเล่นไปตกเป็นรองเขา คนคู่ก็แสดงความยินดีและหนุนฝ่ายเป็น
ต่อกว่า ซึ่งย่อมทำให้คนเล่นที่แพ้ นั้นไม่พอใจ ได้รับความอับอาย
แต่ก็ต้องทนเอา เพราะฉะนั้นกีฬาจึงทำให้คนมีใจคอหนักแน่นอด
ทน ต้องยอมรับเอาความจริงที่ปรากฏอยู่ คือเมื่อแพ้ก็ต้องยอม
รับว่าแพ้ เมื่อชนะก็ไม่แสดงกิริยาจากทับถมฝ่ายแพ้ ต้องยอม
อดทนรับเอาทั้งคำสรรเสริญและนิทา ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์
ต่างๆ

กีฬาบางชนิดต้องเล่นเป็นชุดหรือเล่นเป็นทีม คือฝ่ายหนึ่ง
มีหลายคนช่วยกัน เช่น ฟุตบอล รักบี้ บาสเกตบอล แข่งเรือ
และตีกอล์ฟ เป็นต้น คนที่เล่นฝ่ายเดียวกันต้องมีความพร้อมเพรียง

เป็นใจเดียวกัน นอกจากนั้นนักกีฬาของหมู่คณะไหน คนในหมู่คณะนั้นก็พลอยมีส่วนได้ชื่อเสียงไปด้วย เพราะฉะนั้นกีฬาจึงทำให้คนมีความรักสามัคคีกัน

อีกอย่างหนึ่งเมื่อเกี่ยวข้องกับหมู่คณะแล้ว นักกีฬาต้องเล่นเพื่อชื่อเสียงของหมู่คณะ เพื่อจะเอาชนะให้ได้ นักกีฬาซึ่งเป็นผู้แทนของหมู่คณะ ก็ต้องอุทิศเวลาและกำลังกายฝึกซ้อมและเล่นอย่างเต็มความสามารถ เช่นนักกีฬาที่ไปชิงตำแหน่งชนะเลิศของโลก เป็นต้น กีฬาจึงทำให้คนรู้จักการเสียสละเพื่อชื่อเสียงของหมู่คณะ

ในที่สุดการเล่นกีฬานั้น ย่อมมีการพลั้งพลาดบ้างเป็นธรรมดา เช่นเล่นผิดกติกาไปบ้าง เล่นพลั้งพลาดไปกระทบกระแทกทำให้คนเล่นด้วยกันเจ็บไปบ้าง สิ่งเหล่านี้นักกีฬาย่อมอภัยให้กัน เพราะฉะนั้นกีฬาจึงทำให้คนรู้จักอภัยให้กัน

รวมความว่าการมีน้ำใจเป็นนักกีฬานั้น ก็หมายความว่าให้มีน้ำใจดังกล่าวแล้วคือ การรู้จักชนะ มีความกล้าหาญ มีความยุติธรรมในใจ รู้จักรักษาระเบียบวินัย ไม่เอารัดเอาเปรียบ มีใจหนักแน่นอดทน เมื่อแพ้ไม่เสียใจ เมื่อชนะไม่ทับถมผู้ใด รู้จักรักษาความสามัคคี รู้จักเสียสละให้แก่ส่วนรวม และรู้จักให้อภัยกัน คนที่มีน้ำใจเป็นนักกีฬาย่อมได้รับนับถือว่าเป็นคนดี คนเราถ้าใครมีน้ำใจเป็นนักกีฬาได้ ก็จะเป็นประโยชน์ดีทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม เราจึงควรฝึกหัดอบรมให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬาไว้

๑๒. การถือประโยชน์ส่วนรวม ข้อนี้นหมายความว่า คนที่อยู่กันเป็นหมู่คณะ หรืออยู่กันเป็นบ้าน เป็นเมือง เป็นประเทศ เมื่อมี

เหตุที่ทำให้ประโยชน์ของส่วนตัวต้องขัดกับประโยชน์ของส่วนรวมแล้ว ควรถือเอาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญกว่า เช่นในเวลาที่มีสงคราม ประเทศเราถูกข้าศึกรุกราน การออกไปต่อสู้ก็ย่อมขัดกับประโยชน์ส่วนตัว ที่ต้องจากบ้านพ่อแม่พี่น้องไปลำบากต่างๆ และยังไม่ได้ทำมาหากินด้วย ถ้าเคราะห์ร้ายก็อาจตาย แต่ถ้าไม่ออกไปต่อสู้ก็จะเสียประโยชน์ส่วนรวม คือ ถ้าข้าศึกตีบ้านเมืองแตกก็จะทำให้ญาติพี่น้องร่วมชาติพากันตาย และตกไปอยู่ใต้อำนาจข้าศึกหมด เพราะฉะนั้น เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พลเมืองทั้งหลายจึงสมควรเป็นทหารออกไปทำการต่อสู้กับข้าศึกศัตรูของประเทศชาติ โดยไม่กลัวต่อความลำบากและความตาย

การถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญนี้ จะเห็นได้จากการที่คนไปรับราชการทหารในเวลาสงบ การที่คนทั้งหลายช่วยกันทำถนน สร้างสะพาน ขุดคลอง เพื่อพัฒนาการท้องถิ่น การบริจาคเงินสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล สร้างบ่อน้ำ การช่วยกันรักษาย่านเมืองให้สะอาดสวยงาม เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการถือเอาประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัวทั้งสิ้น บ้านเมืองใด หมู่คณะใด หรือประเทศใด ถ้ามีคนจำนวนมากถือเอาประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว บ้านเมืองนั้น หมู่คณะนั้นก็ย่อมจะมีความเจริญรุ่งเรือง ในทางตรงกันข้าม ถ้าบ้านเมืองใด หมู่คณะใด หรือประเทศใด มีคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมเป็นจำนวนมาก ประเทศนั้น บ้านเมืองนั้น ก็ย่อมจะมีความยุ่งยาก มีแต่ความเสื่อมทรามลงไป

สำหรับบุคคลนั้น ถ้าคนใดถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ และทำงานอย่างเสียสละให้แก่ส่วนรวมได้มาก คนนั้นก็ย่อมได้รับความยกย่องนับถือจากประชาชน เป็นคนมีชื่อเสียงอยู่ในความจำของประชาชนไปชั่วกาลนาน เช่นคนที่ผู้สร้างอนุสาวรีย์ไว้ให้เป็นที่ระลึก และมีชื่อติดอยู่ในประวัติศาสตร์ เป็นต้น ส่วนคนที่ทำกรอย่างเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว จนเป็นที่เดือดร้อนเสียหายแก่ประชาชน ก็ย่อมจะได้รับความเกลียดชังและสาปแช่งจากประชาชน มีชื่อในทางเสียไปชั่วกาลนาน เพราะฉะนั้นชาวเราทุกคน จึงควรถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัวเสมอไปจึงจะเป็นการดี

๑๓. อบายมุขและการหลีกเลี่ยงจากอบายมุข คำว่า อบายมุข แปลว่า ทางแห่งความฉิบหาย เป็นคำที่มาจากภาษาบาลี อบายมุข มีอยู่ ๖ ประการ คือ

๑. ดมน้ำเมา

๔. เล่นการพนัน

๒. เทียวกลางคืน

๕. กบคนชั่วเป็นมิตร

๓. เทียวดูการเล่น

๖. เกียจคร้านในการทำงาน

ความประพฤติทั้ง ๖ อย่างนี้ เป็นทางแห่งความฉิบหายหมายความว่า ผู้ใดประพฤติตามที่กล่าวไว้ ๖ อย่างนี้ ผู้นั้นจะต้องประสบกับความฉิบหายหรือหายนะ เช่น ทรัพย์สินหมด ตัวเองก็อาจเจ็บป่วย ครอบครัวก็อาจได้รับความลำบากทุกข์ยากต่าง ๆ เหตุใดการประพฤติ ๖ อย่างดังกล่าวนี้ จึงเป็นทางพินาศฉิบหายนั้น ในพระธรรมท่านกล่าวถึงโทษของอบายมุขแต่ละอย่าง ๆ ไว้ดังนี้

๑. การดื่มน้ำเมา มีโทษ ๖ สถาน คือ

(๑) ทำให้เสียทรัพย์ เพราะน้ำเมอนั้นได้แก่เหล้าต่างๆ และยาเสพติดทั้งหลาย กฎหมายห้ามมิให้ทำขึ้นเอง ใครทำขึ้นจะต้องถูกจับไปลงโทษจำคุกและปรับเป็นเงินมากมาย เพราะฉะนั้น ถ้าทำขึ้นกินเองก็เสียทรัพย์ ครั้นซื้อจากผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ขาย ก็เสียทรัพย์อีก และเมื่อดื่มกินหรือเสพเข้าไปแล้วผู้เสพก็ติด ทำให้อยากกินอยากเสพบ่อยๆ ก็ยิ่งเสียทรัพย์มากขึ้น บางคนดื่มสุราและเสพยาเสพติดเสียจนไม่มีเงินจะซื้ออาหารรับประทาน . ทำให้ครอบครัวได้รับความอดอยากทุกข์ยากต่างๆ ก็มีเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าหากหลีกเลี่ยงไม่ดื่มน้ำเมาเสียได้ ทรัพย์ก็จะไม่เสีย จะทำให้เป็นคนมีทรัพย์สมบัติเป็นหลักฐานได้

(๒) เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท เพราะน้ำเมาเมื่อดื่มเข้าไปแล้ว มีพิษทำให้สมองมึนงง ประสาทมึนชา ขาดสติความยังคิด หัวใจเต้นแรงสูบฉีดโลหิตมากขึ้น จึงทำให้ผู้ดื่มรู้สึกหงุดหงิด ขุนเขี้ยวโกรธง่าย ได้ยินใครพูดผิดหูหรือเป็นที่ไม่พอใจนิดหน่อยก็โกรธเอามากมาย ดังนั้นคนที่ดื่มน้ำเมาจึงมักมีเรื่องชกต่อยตีรันฟันแทง เพราะเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้นบ่อยๆ และผลร้ายจากการนี้ก็คือ ได้รับความเจ็บปวด และต้องถูกเจ้าพนักงานจับตัวไปลงโทษตามกฎหมายฐานทำร้ายร่างกาย แต่ถ้าผู้ใดไม่ดื่มน้ำเมาเสียได้ ก็จะไม่มีความทะเลาะวิวาทกับผู้ใด ทุกข์โทษที่จะตามมาภายหลังก็ไม่มี

(๓) ทำให้เกิดโรคแก่ผู้ดื่ม น้ำเมาไม่ใช่อาหาร คนแรก

ดื่มใหม่ๆ จะรู้สึกที่เดียวว่า กลิ่นมันก็เหม็น รสมันก็ขมฝาดเผื่อน
 ดื่มเข้าไปก็ร้อนตั้งแต่คอจนถึงในท้อง น้ำเมาเป็นของมีพิษ คนดื่ม
 กินย่อมเป็นอันตรายแก่ร่างกายหลายอย่าง ทำให้เกิดโรคต่างๆ เช่น
 ท้องร่วง โรคกรดสีดวงเหล้า หน้าเห่อบวม เท้าบวม มือสั่น ความ
 จำเสื่อม อ่อนเพลีย โรคความดันโลหิตสูง โรคเส้นเลือดในสมอง
 แตก โรคตับแข็ง โรคพิษสุราเรื้อรัง ร่างกายทรุดโทรม แก่เร็ว
 เกินกว่าอายุ ในที่สุดก็มีอายุสั้นตายแต่ก่อนวัยอันสมควร เพราะ
 ฉะนั้น คนที่รักตัว ย่อมควรมีชีวิตอยู่นานๆ และร่างกายสบายไม่มีโรค
 ก็ไม่ควรดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัย และเสพยาเสพติดอื่น ๆ เป็น
 อนาคต

(๔) ทำให้ถูกดำเนินคดีเตียน การดื่มสุราเมรัยและของเมา
 ทั้งหลาย ประชาชนถือกันว่าเป็นความประพฤติก้าว จิ้งตึเตียน
 ผู้ที่ดื่มสุราเมรัยและของมึนเมานั้นว่าเป็นคนไม่ดี ทั้งนี้ก็เพราะคน
 ดื่มน้ำเมาจากมีสมองเสื่อม ความจำไม่ดี ไม่ค่อยมีสติสัมปชัญญะ
 จึงพูดผิดบ้าง ทำอะไรผิดๆบ้าง บางคนก็เอาเงินไปซื้อสุราดื่ม
 เสียจนไม่มีเงินเลี้ยงดูครอบครัว ทำให้ต้องขอยืมเงินคนอื่น คนที่
 ดื่มสุราสตรีย่อมรังเกียจไม่อยากแต่งงานด้วย เพราะคนดื่มสุรายาเมา
 นอกจากหมดเปลืองทรัพย์โดยไม่สมควรแล้ว เวลาเมายังทำความ
 รำคาญให้สามีภริยาตลอดจนคนในบ้านและคนอยู่ใกล้บ้านเรือนถึง
 รำคาญด้วย

(๕) ทำให้ไม่รู้จักรถาย เนื่องจากคนที่ดื่มน้ำเมาเข้าไปแล้ว
 ย่อมขาดสติ ดังนั้นจะทำอะไรจึงขาดความขังคิด ความรู้สึกผิดชอบ

ก็ขาดไปด้วย การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่คนทั้งหลายเขาอาย คนขี้เมาจึงไม่อาย เช่น การเดินโซซัดโซเซไปตามถนน การส่งเสียงร้องเอะอะหนวกหูชาวบ้าน การพูดเพื่อเจ้อเหลวไหล การกล่าวหาขยาบโลน เป็นต้น

(๖) ทำให้ปัญญาเสื่อม เพราะน้ำเมาที่มีพิษอยู่ในตัว เมื่อดื่มกินเข้าไป มันจึงไปทำลายสมอง ประสาท เส้นเลือด กระเพาะ และลำไส้ ทำให้ร้อนมันงง ทำลายความคิดอ่านให้หมดกำลังไป ฉะนั้น คนที่ดื่มสุราเป็นอาจิส จึงมีความจำไม่ดี หลงลืมง่าย ขาดสติสัมปชัญญะไป เพราะเหตุนี้ ทางราชการจึงไม่รับคนที่ป่วยโรคพิษสุราเรื้อรัง ถ้าทำราชการอยู่แล้วเมื่อปรากฏว่าเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังก็จะถูกออก

๒. การเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ สถาน คือ

(๑) เป็นการไม่รู้จักรักษาตัว เพราะเวลากลางวันคนเราต้องทำงาน หรือศึกษาเล่าเรียนเหน็ดเหนื่อยแล้ว เวลากกลางคืนก็ควรให้ร่างกายพักผ่อนได้เต็มที่ แต่ถ้าเราใช้เวลากลางคืนอันควรหยุดพักผ่อนนั้นไปเที่ยว ทำให้เหน็ดเหนื่อยเพิ่มขึ้นอีก ร่างกายไม่ได้รับการพักผ่อนพอ ก็จะทรุดโทรมเร็ว ทั้งเวลากลางวันไปทำงานหรือศึกษาเล่าเรียนก็จะง่วงนอน ทำให้เสียงานเสียการเล่าเรียนอีก อนึ่ง การเที่ยวกลางคืนยังมีอันตรายเกิดขึ้นแก่ตัวเราได้ เช่นคนร้ายอาศัยความเปลี่ยว และความมืดทำร้ายเราเพราะต้องการชิงทรัพย์ หรือเพราะความเกลียดชังเราก็ได้ หรือเพราะทำผิดคนไป เป็นต้น

(๒) เป็นการไม่รักลูกเมีย หมายความว่าผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่ต้องดูแลลูกและเมียมิให้เป็นอันตราย และมีให้มีความประพฤติเสียหยาบ ถ้าผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่อยู่บ้านในเวลากลางคืนเสียแล้ว ก็อาจมีคนอื่น ๆ ไปข่มเหงลูกเมียที่อยู่ทางบ้านได้ หรือถ้าลูกเมียมีนิสัยไม่ดีก็อาจฉวยโอกาสในเวลาที่ผู้ชายหัวหน้าครอบครัวไม่อยู่บ้านนั้น กระทำความผิดขึ้น เช่น ชักชวนกันเล่นการพนันบ้าง หนีออกไปเที่ยวบ้าง เป็นต้น

(๓) เป็นการไม่รักษาทรัพย์สมบัติ หมายความว่า ในการไปเที่ยวกลางคืนนั้น ถ้าตนมีทรัพย์สินติดตัวไปด้วยก็อาจถูกคนร้ายทำร้ายแย่งชิงเอาทรัพย์สิน หรือคนร้ายเห็นเจ้าของบ้านไม่อยู่บ้าน ก็จะฉวยโอกาสเข้ามาลักทรัพย์ในบ้านในเวลากลางคืน เป็นต้น

(๔) เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย หมายความว่า การที่เราไม่อยู่บ้านในเวลากลางคืน โดยไปเที่ยวเสียเช่นนั้น ถ้าเที่ยวกลางคืนบ่อย ๆ ติด ๆ กัน ก็ย่อมทำให้เป็นที่สงสัยแก่คนทั้งหลายได้หลายประการ เช่น อาจถูกระแวงสงสัยว่าไปเที่ยวทำมีดีมีร้ายอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้นว่าไปลักทรัพย์หรือชิงทรัพย์ หรือไปเที่ยวคบชู้สาว เป็นต้น

(๕) ทำให้อาจถูกใส่ความ หมายความว่า การที่เราไม่อยู่บ้านไปเที่ยวกลางคืนเสียเช่นนั้น ถ้าเกิดมีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น เช่น มีการแอบทำร้ายกันในที่มืด หรือมีการชิงทรัพย์ ลักทรัพย์กันขึ้น แท้จริงเราไม่ได้ทำผิดและไม่รู้เห็นในการกระทำผิดนั้นด้วยเลย แต่เราบังเอิญเดินผ่านไปในที่ซึ่งเกิดการกระทำผิดขึ้นนั้น เรา

อาจถูกใส่ความว่าเป็นคนกระทำผิดก็ได้

(๖) ได้รับความลำบากมาก หมายความว่า การที่ไปเที่ยวกลางคืนนั้น ย่อมเป็นการลำบากมากแก่ตนเอง เช่น ถ้าไม่มีรถก็ต้องเดิน ถ้าเป็นในชนบทไม่มีไฟฟ้าก็ต้องเดินฝ่าความมืดไป และถ้ามีฝนตกก็ยิ่งได้รับความลำบากมากขึ้น ครั้นมาถึงบ้านก็ต้องปลุกคนทางบ้านตื่นขึ้นมาเปิดประตูรับอีก

๓. การเที่ยวดูการเล่น ขอนี้ตามคำสอนเดิมแบ่งการเล่นไว้ ๖ อย่าง คือ รำ ร้อง ดัดสี่ตีเป่า เสภา เพลง และเถิดเทิง แต่สมัยนี้การเล่นมีมากกว่าที่ธรรมกล่าวไว้มาก เช่น รำวง ภาพยนตร์ งิ้ว ลีลาศ วิพิตทัศน์า โขน ละคร หมอลำ มโนห์รา และอื่นๆ อีกหลายอย่าง การเที่ยวดูการเล่านั้น ถ้านานๆ ครั้งเป็นมือเป็นคราว เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ก็มีทั้งคุณและโทษ แต่ถ้าเป็นการไปบ่อยๆ ไปเที่ยวดูการเล่นจนติด ขาดไม่ได้ก็เป็นโทษมากกว่าคุณ ที่เป็นโทษก็คือ เสียเวลาพักผ่อน และเวลาทำการงาน เสียทรัพย์สิน ได้รับความลำบาก เช่นต้องเบียดคน ต้องทนร้อน ทนเมื่อย ถ้าเป็นการไปดูการเล่นในโรงมหรสพ ก็ยังทำให้เสียสุขภาพของร่างกาย เพราะหายใจอากาศไม่บริสุทธิ์เข้าไปอีกด้วย

๔. เล่นการพนัน มีโทษ ๖ สถาน คือ

(๑) เมื่อชนะย่อมก่อเวร หมายความว่า ถ้าเล่นชนะก็ทำให้อยากเล่นอีก และจะเลิกเสียก่อนไม่ให้ฝ่ายแพ้เขาแก้ตัวก็ได้ ครั้นเล่นต่อไปก็กลับแพ้ต้องเสียเงิน เพราะการพนันนั้นมันมีทั้งได้และเสีย ไม่มีใครที่เล่นการพนันไม่มีแพ้ไม่มีเสียได้เลย

(๒) เมื่อแพ้ย่อมเสียตายทรัพย์สินที่เสียไป ทรัพย์สินเป็นของได้มาด้วยความยากลำบาก และกว่าจะมีจำนวนมากพอที่จะสร้างตัวให้เป็นหลักฐานได้ก็ต้องใช้เวลาสะสมอยู่นานหลายปี แต่เมื่อนำไปเล่นการพนันเสีย ทรัพย์สินนั้นจะหมดไปในเวลาอันรวดเร็วที่สุด ซึ่งจำนวนที่เสียไปนั้นกว่าจะหาได้มาอีกก็เป็นเวลาอีกนาน จึงทำให้เกิดความเสียหายมาก บางคนมีความเสียหายมากจนถึงกับเจ็บไข้หรือเป็นบ้าไปก็มี บางคนเล่นจนทรัพย์สินหมดตัวเสียใจจนถึงกับฆ่าตัวตายก็มีอยู่บ่อย ๆ

(๓) ทรัพย์สินยอมฉิบหาย การพนันนั้นไม่เคยมีเลยว่าการพนันคนไหนไม่เคยเสียทรัพย์สินเลย เพราะการพนันเป็นของเสี่ยง ตั้งอยู่บนความไม่แน่นอน จึงมีทั้งได้และเสีย เท่าที่เป็นมาแล้ว นักการพนันเสียมากกว่าได้ ในเวลาเล่นการพนันเสียก็คิดแก้ตัว จึงนำทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่ เช่นข้าวของเงินทองที่มีอยู่เอาไปขาย เพื่อเอาเงินไปเล่นการพนันแก้ตัว ครั้นเสียหมดอีก บางคนก็นำเอาบ้านเรือนที่ดินออกขาย เอาเงินไปเล่นแก้ตัว เมื่อเสียหมดอีกก็กลายเป็นคนหมดเนื้อหมดตัว ต้องได้รับความทุกข์ยากไป ถ้ามีครอบครัวก็จะทำให้ลูกเมียพลอยได้รับความทุกข์ยากด้วย

(๔) ไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ คนที่เล่นการพนันยอมมีการขาดแคลนเงินและทรัพย์สินสมบัติบ่อย ๆ จึงต้องเที่ยวกู้ยืมผู้อื่นเขาไปใช้กินอยู่ หรือเอาไปเล่นการพนันแก้ตัวอีก การยืมทรัพย์สินผู้อื่น ถ้าบอกว่ายืมเอาไปเล่นการพนันก็ไม่มีใครให้ยืม จึงต้องแต่ง

เรื่องไม่จริงไปเล่าให้เขาเห็นใจสงสาร ครั้นยืมได้เงินมาแล้ว ถ้า
 เอาไปเล่นการพนันเสียอีกพอถึงกำหนดชำระ ไม่มีเงินไปชำระหนึ่
 ก็ต้องสร้างเรื่องไม่จริงหลอกเจ้าหนึ่ เพื่อขอตัดผ่อนการชำระหนึ่
 ออกไปอีก เพราะฉะนั้นนักการพนันจะพูดอะไรจึงไม่มีใครเชื่อถือ
 ถ้อยคำ

(๕) เป็นที่หมั่นประมาทของเพื่อน เนื่องด้วยการพนัน
 เป็นของไม่ดี ผู้ใดเล่นการพนันก็มีทางเสียหายมากกว่าทางได้ ใน
 ทางศีลธรรมก็ถือว่าการเล่นการพนันเป็นความชั่ว เพราะฉะนั้น
 ผู้ใดเล่นการพนันจึงถูกเพื่อนดูหมิ่นว่าเป็นคนชั่ว ไม่ควรคบหาด้วย
 เพราะจะพาเพื่อนพลอยเสียหายไปด้วย

(๖) ไม่มีใครมีความประสงค์จะแต่งงานด้วย การที่คน
 แต่งงานก็เพราะต้องการมีความสุขจากชีวิตครอบครัว ก็มีเพื่อน
 เป็นที่ปรึกษาและช่วยกันทำมาหากิน แต่นักการพนันนั้น เอาแต่
 หมกมุ่นในการพนัน ไม่เป็นอันทำมาหากินในทางที่สุจริต นักการ
 พนันมักมีความขาดแคลนเงินบ่อย ๆ มีความเป็นอยู่ขึ้น ๆ ลง ๆ
 บางทีก็เสียการพนันจนหมดเนื้อหมดตัว ถึงกับทำให้ครอบครัวไม่
 มีกิน พลอยทำให้ครอบครัวได้รับความลำบากทุกข์ยากไปด้วย
 เพราะฉะนั้น จึงไม่มีใครอยากแต่งงานกับนักการพนัน เพราะกลัว
 ว่าเมื่อแต่งงานแล้วจะได้รับความทุกข์ยากดังกล่าวแล้ว หรือถึงแม้
 ว่าฝ่ายที่จะมาเป็นคู่สมรสด้วยนั้น เป็นคนมั่งมีก็ตาม เขาก็ไม่ยอม
 แต่งงานกับนักการพนัน เพราะกลัวว่าจะมาผลาญทรัพย์สมบัติของ
 เขาให้หมดไปด้วยการเล่นการพนัน

๕. การคบคนชั่วเป็นมิตร มีโทษ ๖ สถาน คือ

(๑) ถ้าคบนักการพนันเป็นมิตร ก็ย่อมจะถูกชักนำให้เป็นนักเลงการพนันไปด้วย

(๒) ถ้าคบคนเจ้าชู้เป็นมิตร ก็ย่อมจะถูกชักนำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้ไปด้วย

(๓) ถ้าคบคนที่กินเหล้าเมาสุราเป็นมิตร ก็ย่อมจะถูกชักนำให้เป็นนักเลงสุราไปด้วย

(๔) ถ้าคบคนที่เป็นนักล่อลวง เช่นคนที่หากินทางหลอกลวงเขา ก็ย่อมจะถูกชักนำให้เป็นนักล่อลวงไปด้วย

(๕) ถ้าคบคนที่ฉ้อโกงเขากิน ก็ย่อมจะกลายเป็นคนฉ้อโกงไปด้วย

(๖) ถ้าคบคนที่เป็นนักเลงเกะกะเกร หรือที่เรียกว่าอันธพาล ก็ย่อมทำให้ตนเป็นนักเลงหัวไม้หรืออันธพาลไปด้วย

ความจริงคนชั่วนั้นยังมีอีกมากมาย แต่พอสรุปได้ว่าฉันชื่อนี้ว่าเป็นคนชั่วแล้ว ไม่ควรคบเป็นเพื่อนด้วยเลย เพราะคนชั่วย่อมชักนำให้เราชั่วไปด้วย

๖. ความเกียจคร้านทำงาน มีโทษอยู่หลายประการ คือ

(ก) ถ้าเป็นเด็กเกียจคร้านไม่ศึกษาเล่าเรียน ก็ย่อมไม่มีวิชาความรู้ไปทำมาหากินในเมื่อเติบโตขึ้น (ข) เมื่อเป็นผู้ใหญ่ถ้าเกียจคร้านในการทำมาหากิน ก็ย่อมทำให้เป็นคนยากจน อัดขัด ขัดสนทรัพย์สินสมบัติ ไม่มีความสุข (ค) ครั้นถึงเวลาแก่ เพราะไม่ทำงานสะสมทรัพย์สินสมบัติไว้ในเวลาที่มีกำลังแข็งแรงอยู่ ก็จะ

ต้องทำงานลำบากเมื่อแก่อีก (ง) ถ้าทำงานเป็นลูกจ้างเขาหาก
 เกียจคร้าน นายจ้างเขาก็เลิกจ้างจะหางานทำยาก หรือเป็นคนไร้
 งานไป (จ) ถ้าเป็นนายจ้างหากเกียจคร้านไม่หมั่นดูแลกิจการ
 งานการก็จะเสียหายและไม่เจริญขึ้น และ (ฉ) ไม่ว่าจะเป็นคน
 อยู่เฉยๆ เพราะมีทรัพย์สินสมบัติพอกินพอใช้แล้ว หรือเป็นคนที่มี
 ความสนใจในเรื่องอะไรเป็นพิเศษ เช่นเป็นนักดนตรีหรือศิลปิน
 ประเภทใดก็ตาม หากเกียจคร้านไม่หมั่นออกกำลังกาย กำลังสมอง
 ไม่ฝึกซ้อม เอาแต่กินๆ นอนๆ เสียแล้วร่างกายก็อ่อนแอไม่แข็งแรง
 กำลังสมองก็อาจอ่อนจนกลายเป็นโง่ไป ศิลปวิทยาการใดๆ ที่อยู่ก็
 ย่อมจะเสื่อมทรามลงไป

ตามธรรมดาท่านกล่าวไว้ว่า คนเกียจคร้านย่อมอ้างข้อแก้ตัว
 ในการไม่ทำงานอยู่ ๖ สถาน คือ

- (๑) ชักให้อ้างว่า หนาวนัก แล้วไม่ทำงาน
- (๒) ชักให้อ้างว่า ร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน
- (๓) ชักให้อ้างว่า เวลาเย็นแล้ว แล้วไม่ทำงาน
- (๔) ชักให้อ้างว่า ยังเช้าอยู่ แล้วไม่ทำงาน
- (๕) ชักให้อ้างว่า หิวนัก แล้วไม่ทำงาน
- (๖) ชักให้อ้างว่า ภาระหนัก แล้วไม่ทำงาน

เมื่อเรารู้ว่าอบายมุข คือทางแห่งความฉวยหนี่งมีอยู่ ๖ อย่าง
 ถ้าประพฤติเข้าก็จะเกิดโทษเป็นความเสียหาย ไม่ดีต่างๆ อย่างไร
 บ้างแล้ว เราก็ควรหลีกเลี่ยงอย่าประพฤติ ถึงแม้จะถูกความเขี้ยววน
 หรือเพื่อนฝูงบังคับอย่างไร ก็ต้องทำใจแข็งอย่าได้เห็นแก่ความ

เข้ายวน หรือทำใจอ่อนเกรงใจเพื่อนฝูงเป็นอันขาด มิฉะนั้นเราก็จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความพินาศฉิบหายไม่ได้ เราต้องรู้จักปฏิบัติให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ว่าในเวลาอย่างนั้นและสถานที่อย่างนั้นเราจะหลีกเลี่ยงอบายมุขให้พ้นได้ด้วย

๑๔. ความกลัวและละอายต่อบาป คำว่า บาป แปลว่า ความชั่วร้าย การมีความรู้สึกกลัวและละอายต่อบาป นับว่าเป็นความประพฤติที่ดีและถูกต้อง อีกอย่างหนึ่ง เช่นเรารู้ว่าการลักขโมยทรัพย์สินของใครนั้นเป็นความชั่วร้าย เรารู้สึกกลัวไม่กล้าขโมยของเขา ถึงแม้ไม่มีคนเห็น เราก็ไม่กล้าขโมย เพราะรู้สึกกลัวต่อเวรกรรม และเรารู้สึกอายในการที่จะทำการขโมย ซึ่งเรารู้ว่าเป็นการผิดต่อศีลธรรมและกฎหมาย ถึงแม้ไม่มีใครรู้เห็นเราก็อายต่อตัวเอง ความรู้สึกกลัวและอายต่อบาปเช่นนี้ ย่อมทำให้ไม่ทำความชั่ว เมื่อเราไม่กล้าทำความชั่วเสียแล้วเช่นนี้ ก็ไม่มีทางที่เราจะทำอะไรที่เป็นผิดกฎหมายและศีลธรรม เราก็จะเป็นคนมีความบริสุทธิ์แท้ทั้งจิตใจและความประพฤติ คนที่รู้สึกตัวว่า เป็นคนบริสุทธิ์ ย่อมมีความสบายใจไม่เกรงกลัวใครจะมาทำร้าย มีความภาคภูมิใจในความดีของตน ตรงกันข้ามกับคนที่ได้ทำผิดคิดร้าย มีบาปติดตัวมาแล้ว ซึ่งย่อมไม่มีความภาคภูมิใจในความดีของตนได้เลย จิตใจก็ไม่สบายเพราะรู้ว่าการทำความชั่วร้ายนั้น ผลของกรรมมันย่อมจะติดตามมาให้ผลร้าย แม้ตายไปแล้ว ผลกรรมที่ทำบาปไว้ก็ยังติดตามไปสนองให้วิญญูณไม่มีความสุขอีกด้วย

ตอบคำถามต่อไปนี้

๑. การทำอะไรไม่ตรงต่อเวลา มีผลเสียหายอย่างไร ให้ยกตัวอย่างประกอบคำตอบ
๒. การที่นักเรียนเล่นในเวลาเรียนนั้น เป็นการเสียหายอย่างไร
๓. เพื่อนที่ดีมีประโยชน์อย่างไร ยกตัวอย่างประกอบคำตอบ
๔. เพื่อนที่ชวนไปกินเหล้า เล่นการพนัน เป็นเพื่อนชนิดไหน
๕. ความสุภาพอ่อนน้อมเป็นคุณสมบัติที่ดีอย่างไร
๖. ทำไมคนใจร้ายชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต และชอบข่มเหงเบียดเบียนคนอื่น จึงเป็นคนไม่ค่อยมีความสุข
๗. ทำอย่างไรจึงจะมีคนรัก และยินดีช่วยเหลือเรา
๘. นักเรียนที่เรียนไม่เก่งหรือสอบไล่ตกนั้น เพราะนักเรียนคนนั้นขาดอะไรไป
๙. ทำอย่างไรเราจึงจะไม่กลัวความมืด
๑๐. คนที่มั่งมีนั้นเพราะมีความมั่งมีจริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
๑๑. วิธีรักษาความสามัคคีของหมู่คณะนั้น ตัวเราควรประพฤติอย่างไร
๑๒. การเล่นเกมมีประโยชน์อย่างไรบ้าง
๑๓. จงบอกชื่อคนที่ถือเอาประโยชน์ส่วนรวม ยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวมาสักห้าชื่อ

๑๔. การดื่มสุรามีโทษอย่างไรบ้าง
๑๕. การเล่นการพนันมีผลร้ายอย่างไรบ้าง
๑๖. อบายมุขมีอะไรบ้าง
๑๗. การกลัวและละอายต่อการทำความชั่วนั้น เป็นผลดีต่อเราอย่างไร

ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม

คำว่า ขนบ แปลว่า แบบอย่าง แผน ระเบียบ ธรรมเนียม แปลว่า ประเพณี แบบอย่างที่นิยมกัน ประเพณี แปลว่า ขนบธรรมเนียม แบบแผน

วัฒนธรรม แปลว่า ความเจริญ ความงอกงาม ธรรม แปลว่า คุณงามความดี ความชอบ คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา

รวมความว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึงแบบอย่างที่คนนิยมกันจนเป็นระเบียบของการปฏิบัติแล้ว และ วัฒนธรรมก็หมายความว่าสิ่งดีหรือคุณความดีที่แสดงถึงมีความเจริญงอกงาม ยกตัวอย่างเช่น

ผู้ชายตัดผมสั้น ผู้หญิงไว้ผมยาว ผู้ชายนุ่งกางเกง ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงหรือกระโปรง ผู้ชายใช้คำแทนชื่อตัวเองว่า “ผม” ผู้หญิงใช้คำแทนชื่อเรียกตัวเองว่า “ดิฉัน” เหล่านี้เป็นธรรมเนียมประเพณีของคนไทย เพราะคนไทยปฏิบัติเช่นนี้มานานจนมีความนิยมใช้ทั่วไป แต่การที่ผู้หญิงนุ่งกางเกง ยังเป็นของใหม่คนไทยยังไม่นิยมปฏิบัติทั่วไป การนุ่งกางเกงของผู้หญิงก็ยังไม่ใช่ประเพณีของคนไทย

ส่วนการที่คนไทย เวลาต้องการจะทำบุญเรือน เพื่อให้เรือนที่ตนอาศัยอยู่นั้นอยู่ได้อย่างสบายมีความสุขดี จึงนิมนต์พระมาสวดมนต์และเลี้ยงอาหาร เรียกว่า การทำบุญเลี้ยงพระ ผู้ชายแต่งกายสวมเสื้อชั้นนอก นุ่งกางเกงขายาว สวมรองเท้านวมชั้นในมีปกคอและผูกโบหรือมีผ้าผูกคอ ซึ่งเรียกว่า แต่งกายแบบสากล หรือความประพฤติเช่นกล่าวคำขอใจเมื่อได้รับ กล่าวคำขอโทษเมื่อทำอะไรผิดพลาดต่อผู้อื่น กล่าวคำสวัสดิ์เมื่อได้พบเหล่านี้น่าจะเป็นสิ่งที่ดีที่แสดงถึงความเจริญของคน จึงเป็นวัฒนธรรม

โดยมากสิ่งใดที่เป็นวัฒนธรรมแล้ว มักเป็นธรรมเนียมประเพณีด้วย เช่น การแต่งกายของสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง แต่งกายที่ไม่สุภาพแม้ว่าเป็นความนิยมของคนทั่วไป เช่น การที่ผู้ชายนุ่งโจงอยู่กับบ้านก็ไม่นับว่าเป็นวัฒนธรรมด้วย เพราะมิได้แสดงถึงความเจริญอย่างไร

ชาติต่าง ๆ ที่ตั้งเป็นประเทศมานาน ย่อมมีธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติตนเอง เช่น ลวดลายกนกโบสถ์วิหารของวัดไทย การทำบุญเลี้ยงพระ กิจที่กระทำในวันสงกรานต์ ตั๋วหนังสือไทย ภาษาไทย เป็นต้น วัฒนธรรมของชาติใด คนชาตินั้นควรช่วยกันรักษาไว้ เพื่อแสดงความเจริญรุ่งเรืองของชาติตนเอง ในที่นี้จะได้กล่าวถึงธรรมเนียมประเพณีของไทยอย่างหนึ่ง ซึ่งเราเห็นทำกันอยู่ทั่วไป คือ การทำบุญเลี้ยงพระ

เมื่อเราต้องการจะทำบุญเนื่องด้วยเรื่องอะไรก็ตาม เช่น ทำบุญเรือน ทำบุญอายุ หรือทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ชั้นแรก

เราก็ควรไปหาผู้จัดการวัดซึ่งเรียกว่า ไวยาวัจกร (อ่านว่า ไวยา-
 วัจจะกอน) แจ้งความประสงค์ให้ทราบ ไวยาวัจกรนี้เป็นฆราวาส
 (ไม่ใช่พระ) มีหน้าที่เป็นผู้จัดการทำธุระให้แก่พระสงฆ์ จะเรียก
 ว่าผู้รับใช้ของพระก็ได้ ไวยาวัจกรจะได้ให้คำแนะนำกิจที่เราต้อง
 ปฏิบัติให้ทราบ หรือเพื่อความสะดวก เราจะขอร้องให้ไวยาวัจกร
 มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกทำกิจพิธีให้เสร็จเลยก็ได้ แต่ถ้าเรารู้วิธีจัดการ
 แล้ว เราจะไม่ต้องไปหาไวยาวัจกรก่อนก็ได้ โดยการไปหาพระ
 ภิกษุสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่เรารู้จัก นิมนต์ท่านมาในพิธีตามวันที่เรา
 นัดไว้กับท่าน แต่ทางที่ดีแล้วในวันนั้นเราควรหายานพาหนะจะเป็น
 รถหรือเรือก็ได้แต่ ไปรับท่านมาจากวัดเสียเลยที่เดียว ในเวลา
 ไปนิมนต์ท่าน เราต้องบอกให้ท่านทราบว่าเราจะทำพิธีอะไร หรือ
 ทำบุญอะไร และจะต้องการนิมนต์สักกี่รูป เพื่อท่านจะได้เตรียม
 บทสวดมนต์ และตระเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าก่อน ให้ถูกต้องตาม
 พิธีนั้น ๆ

โดยปรกติกการทำบุญตามธรรมดา ก็มีการนิมนต์พระภิกษุมา
 สวดมนต์ในตอนเย็น แล้วรุ่งขึ้นมีการถวายอาหารเลี้ยงพระในตอน
 เช้า เรียกกันสั้น ๆ ว่า สวดมนต์เย็นฉันเช้า บางที่จะให้มีพิธีมาก
 ขึ้นอีก หลังจากเลี้ยงพระเช้าแล้วจะมีการเทศน์อีกด้วยก็ได้ ถ้ามี
 การเทศน์ด้วยก็ต้องมีการเลี้ยงพระตอนเพลอีกด้วย ตามธรรมดา
 ถ้าเป็นงานทำศพแล้ว ย่อมมีเทศน์ด้วยเสมอ

การนิมนต์พระมาสวดด้วยก็ดี การนิมนต์พระมานั่งอาหาร
 ก็ได้ ผู้เป็นเจ้าของพิธีซึ่งเรียกว่าเจ้าภาพ ต้องจัดสถานที่ให้ถูกต้อง
 เรียบร้อยไว้ก่อนทุกครั้ง กล่าวคือ ถ้ามีการสวดมนต์ก็ต้องตกแต่ง
 ห้องให้สะอาดเรียบร้อย นำพระพุทธรูปมาตั้งบนที่บูชา ซึ่งเป็นโต๊ะ
 หมู่มีกะธางรูป ๑ ใบ เชิงเทียนสำหรับปักเทียน ๑ คู่ ดอกไม้
 ใส่พานอีก ๑ คู่ หรือจะมากกว่านั้นก็ได้ กับต้องมีบาตร (อ่านว่า
 บาต) สำหรับใส่น้ำมนต์อีก ๑ ใบ ด้ายสายสิญจน์อีก ๑ กลุ่ม
 รูปสำหรับบูชาและเทียนขี้ผึ้ง (เหลือง) สำหรับทำน้ำมนต์อีก
 ๑ เล่ม ไม้ขีดอีก ๑ ถัง ในบาตรใส่น้ำสะอาดกับใบเงิน ใบทอง
 ใบนาคไว้ด้วย ส่วนสายสิญจน์นั้นก็โยงไปให้รอบบ้าน แล้วเอามา
 รวมไว้หน้าพระพุทธรูป

ต่อไปที่ตรงจะให้พระนั่ง ใช้พรมหรือเสื่อปูพื้นเสียก่อน แล้ว
 ใช้ผ้าขาวสะอาดปูทับอีกชั้นหนึ่ง เรียกว่าลาดอาสนะสงฆ์ (อ่านว่า
 อาดสะนะ-) เพราะพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีศีลจะนั่งเสมอกับผู้ที่
 มิได้เป็นพระนั้นไม่ได้ ต้องให้ท่านนั่งสูงกว่า เจ้าภาพนิมนต์พระ
 กี่รูป ก็ต้องจัดที่สำหรับพระให้ครบทุกรูป จำนวนพระที่นิมนต์มา
 ในพิธีนั้นย่อมใช้จำนวนกี่ เช่น ๓-๕-๗-๙ ฯลฯ ที่สำหรับ
 พระนั่งแต่ละที่ต้องมีหมอนสำหรับให้ท่านพิง ๑ ใบ ถ้วยน้ำร้อน
 ๑ ใบ ถ้วยน้ำเย็น ๑ ใบ พานใส่หมากพลูบุหรืไม้ขีดและผ้าเช็ดปาก
 ๑ พาน กับกระโถน ๑ ใบ เพราะพระท่านไม่ใช่ของสิ่งเดียวร่วมกัน
 การลาดอาสนะสงฆ์นี้ต้องให้อยู่ต่อจากโต๊ะบูชามาทางซ้าย คือ ให้

พระพุทธรูปอยู่ทางหัวแถว นอกจากนั้นต้องจัดน้ำและให้คนคอย
ล้างเท้าพระเวลาท่านมาถึงด้วย

สำหรับของที่ถวายพระก็ดี และอาหารจะเลี้ยงพระก็ดี
ต้องจัดไว้ให้เป็นชุด ๆ สำหรับพระแต่ละรูปไม่รวมกัน เช่น อาหาร
ก็ต้องมีสำรับของคาวกับสำรับของหวาน รูปละ ๒ สำรับ กับอย่า
ลืมสำรับอาหารสำหรับบูชาพระพุทธอีกชุดหนึ่งด้วย

ในการสวดมนต์เย็น เมื่อเวลาพระมาถึงแล้ว เจ้าภาพต้อง
ออกไปนิมนต์ พระท่านจะเข้านั่งประจำที่ ก่อนจะเริ่มสวดมนต์
จะต้องมีผู้อาราธนาศีลเสียก่อน เมื่อพระท่านให้ศีลแล้ว ผู้อาราธนา
คนนั้นจึงอาราธนาพระปริตรอีก เมื่ออาราธนาพระปริตรแล้วพระ
จะได้เริ่มสวดมนต์ ผู้ที่เป็นเจ้าภาพตลอดจนบุคคลอื่นซึ่งอยู่ในนั้นจะ
นั่งประนมมือฟังพระสวดมนต์ไปจนจบ เมื่อท่านสวดจบบทหนึ่ง ๆ
ผู้ฟังก็ไหว้ครั้งหนึ่ง ดำเนินไปดังนี้จนพระสวดจบ เมื่อพระสวด
จบแล้ว เจ้าภาพจะได้นำของเข้าไปถวายพระจนทั่วทุกรูป การ
ถวายของต่อพระนี้ ต้องใช้วิธีประเคน คือใช้มือทั้งสองจับยกไป
วางที่ตรงหน้าพระ พระจะใช้แต่เพียงเอามือแตะของนั้นเท่านั้น
บางทีก็ทอดผ้าเช็ดหน้าให้ผู้ประเคนเอาของวางบนผ้าเช็ดหน้านั้น
ในเมื่อผู้ประเคนเป็นผู้หญิง เมื่อพระรับของถวายแล้ว ท่านจะได้
สวดให้พรต่อทุกคนในที่นั้นอีก ในตอนนั้นผู้ที่บริจาขของถวายพระ
จะอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ที่ยายไปแล้วก็ได้ ด้วยวิธีกรวดน้ำ กล่าวคือ
เอาน้ำใส่ภาชนะเล็ก ๆ ไปค่อย ๆ เทลงที่ดิน กล่าวคำอธิษฐานขอให้
ผู้ตายไปแล้วนั้นได้รับส่วนบุญที่บริจาคครั้งนี้ด้วย ต่อจากนั้นพระ
ก็ลากลับ

คราวนี้ถึงตอนเลี้ยงพระในเวลาเช้าวันรุ่งขึ้น เจ้าภาพจะต้อง
 นิมนต์พระชุดที่มาสวดมนต์ในตอนเย็นนั่นเอง ให้มาฉันอาหารเช้า
 ณ ที่เดิม โดยมากเวลาที่นิมนต์ให้พระมามากจะเป็นระหว่าง ๗
 นาฬิกา ถึง ๘ นาฬิกา อย่าให้สายไป เมื่อพระมาถึงเจ้าภาพก็ทำ
 พิธีรับพระอย่างเดียวกับตอนเย็นนั่นเอง คือ มีการอาราธนาให้ท่าน
 ให้สวดสวดมนต์ เมื่อท่านสวดจบแล้ว เจ้าภาพจะนำอาหารไปถวาย
 โดยถวายของคาวก่อน ท่านฉันของคาวเสร็จแล้วจึงนำของหวาน
 ไปประเคนอีก เมื่อฉันเสร็จแล้ว เจ้าภาพก็จะเก็บของออกไป
 พระท่านจะสวดให้พรอีกครั้งหนึ่ง ตอนนี้ผู้ใดในที่นี้จะกรวดน้ำ
 อุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายคนใด ก็กระทำได้อย่างเดียวกับตอนสวดมนต์
 เย็น เสร็จแล้วพระก็ลากลับ

ตามที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นพิธีย่อ ๆ ผู้ที่จะทราบเรื่องดีก็ต้อง
 ศึกษา โดยหาโอกาสไปช่วยในการทำบุญของญาติมิตรหรือเพื่อน
 บ้าน แล้วก็จะดูแบบอย่างจำไว้ เมื่อสงสัยก็ถามผู้ใหญ่

บทต่าง ๆ เช่น คำอาราธนาสวด อาราธนาธรรม อาราธนา
 พระปริตรและกรวดน้ำ เป็นภาษาบาลี ซึ่งมีใช้เป็นแบบฉบับอยู่
 แล้วทั่วไป เราควรท่องให้จำได้และรู้คำแปลด้วย ถึงแม้บทที่พระ
 สวดก็มีคำแปลเหมือนกัน เราควรรู้คำแปลเหล่านั้นไว้ เพื่อว่าใน
 เวลานั้นฟังพระสวดมนต์ หรือในเวลาใช้สวดด้วยตนเองจะได้ทราบ
 ความหมายแห่งถ้อยคำในบทสวดนั้น ๆ จะได้ประโยชน์มากกว่าและ
 ดีกว่านั่งเฉย ๆ หรือท่องจำแต่ไม่รู้เรื่อง

พิธีต่าง ๆ ในพุทธศาสนายังมีอีกหลายอย่าง เช่น พิธีการถวายสังฆทาน พิธีทอดผ้ากฐิน พิธีอุปสมบท วิธีรักษาอุโบสถศีล วิธีทำวัตรเช้าทำวัตรค่ำ พิธีถวายผ้าป่า พิธีศพ พิธีถวายผ้าอาบนํ้า ฝน หรือที่เรียกว่าถวายผ้าจํานําพรรษา พิธีก่อพระเจดีย์ทราย พิธีตักบาตรข้าวสาร เป็นต้น พิธีเหล่านี้จะมีที่ไหน เขาย่อมมีประกาศให้รู้ ถ้าเรามีความสนใจอยู่ก็จะทราบได้ เราควรไปร่วมพิธีเหล่านั้นด้วย จะได้ประโยชน์ทั้งเป็นการกระทำความดี เป็นการบุญ การกุศล ซึ่งทำให้จิตใจเราผ่องใสสบายอกสบายใจ และยังได้ความรู้ด้วย ผู้ที่เป็นพุทธมามกไม่ควรเพิกเฉยละเลยเสีย

คุณสมบัติของผู้ดี และมรรยาทในสังคม

คำว่า คุณสมบัติ แปลว่า คุณความดีหรือลักษณะประจำตัว ที่คนมีอยู่ก่อนจะได้สิทธิหรือตำแหน่งอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นผู้จะสมัครเข้ารับราชการได้ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ มีสัญชาติเป็นไทย เป็นต้น

ส่วนคำว่า ผู้ดี หมายความว่าคนมีความประพฤติดี เช่นมีใจเมตตากรุณา ช่วยเหลืออุปการะผู้อื่น ไม่ทำการทุจริต เอาเปรียบเบียดเบียนข่มเหงฉ้อโกงผู้ใด เป็นคนอยู่ในศีลในธรรม ไม่ทำผิดกฎหมาย ไม่ทำการอย่างใดที่คนทั้งหลายรังเกียจ เป็นคนมีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อย เช่นที่เรียกกันว่า เป็นสุภาพบุรุษหรือสุภาพสตรี

คำว่า ผู้ดี มีความหมายตรงกันข้ามกับ ผู้ร้าย เพราะผู้ร้าย
หมายความว่าคนที่มีความประพฤติชั่วช้าเลวทราม ทำมาหากินทาง
ทุจริตผิดกฎหมายและศีลธรรม

เพราะฉะนั้นคำว่าคุณสมบัติของผู้ดี จึงหมายความว่าถึงลักษณะ
ของคนที่เป็นผู้ดี เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณสมบัติของผู้ดี
เป็นต้น

คำว่า มรรยาท หรือ มารยาท แปลว่า กิริยาวาจา ที่ถือว่า
เรียบร้อย

ส่วนคำว่า สังคม แปลว่า การพบปะกัน การคบค้ากัน การ
วิสาสะกัน

เพราะฉะนั้น มรรยาทในสังคม จึงหมายความว่าถึงการแสดง
กิริยาวาจาที่เป็นระเบียบเรียบร้อยในการพบปะคบค้าและวิสาสะกัน
เช่น การพบกันเป็นครั้งแรกในวันหนึ่ง ๆ คนที่รู้จักกันก็จะกล่าวคำ
ว่า สวัสดีต่อกันและยิ้มให้กันด้วย ถ้าเป็นผู้น้อยก็จะทำความเคารพ
ต่อผู้ใหญ่พร้อมกับกล่าวคำสวัสดีด้วย

ตามธรรมดาผู้ดีย่อมมีมรรยาทในสังคม เพราะฉะนั้นเรื่องคุณ-
สมบัติของผู้ดีจึงต้องเรียนพร้อมกันไปกับมรรยาทในสังคม เพราะ
ว่าถ้าคนใดไม่มีมรรยาทในสังคม คนนั้นก็ไม่ใช่เป็นผู้ดี

คุณสมบัติของผู้ดีนั้นมีมาก ข้อสำคัญก็ก็ต้องมีความประ-
พฤติดีไม่ทำผิดศีลธรรมและกฎหมาย กับทั้งต้องมีมรรยาทในสังคม
ด้วย ที่ว่าไม่ทำผิดศีลธรรมนั้นหมายความว่าผู้ดีควรประพฤติตัว

อย่าให้ผิดศีลห้าหรือเบญจศีล และต้องมีธรรมนั้น หมายความว่าให้มียุติธรรมหรือธรรมห้า สำหรับกฎหมายนั้น หมายความว่าผู้ดีต้องไม่ทำความผิดตามกฎหมายอาญา ส่วนที่ว่าต้องมีมรรยาทในสังคมนั้น มรรยาทในสังคมมีอยู่มากด้วยกัน เราจะปฏิบัติให้ถูกต้องก็ได้ก็โดยจดจำคำสั่งสอนของผู้ใหญ่และครูอาจารย์ไว้แล้วปฏิบัติตาม นอกจากนั้นเราก็ต้องรู้จักการสังเกตดูคนที่เป็นผู้ดีเขาปฏิบัติกัน แล้วเราปฏิบัติตามอย่างบ้าง ที่สำคัญคือก่อนจะทำอะไรให้นึกเสียก่อนว่า ถ้าทำลงไปจะทำให้ผู้อื่นเขาตำหนิติเตียนหรือไม่ จะเป็นการเสียหายต่อผู้ใดหรือไม่ หากรู้สึกว่าเป็นผู้อื่นบ้างจะรู้สึกไม่พอใจและนึกตำหนิติเตียนแล้ว เราก็จะอย่าได้ทำอย่างนั้น ยกตัวอย่างเช่น คนเขากำลังยืนพูดกันอยู่สองคน ถ้าเราจะเข้าไปพูดธุระของเราบ้าง ก็ย่อมเป็นการขัดจังหวะคนที่เขากำลังพูดกันอยู่จะทำให้เขาชะงักการพูดกัน อย่างนี้ถ้าเป็นเราขึ้นพูดอยู่บ้างเราก็คงไม่ชอบ เพราะฉะนั้นเราก็ไม่ควรทำ แต่ควรจะรอจนเขาพูดกันจบเรื่องของเขได้แล้วเราจึงจะเข้าไปพูดเรื่องของเร ถ้าหากเรามีธุระด่วนจำเป็นจะต้องพูดทันที เราก็ควรขอโทษเสียก่อนแล้วขออนุญาตพูดของเราบ้าง ถ้าเขานุญาตจึงค่อยพูด หรือเช่นเรากำลังรับประทานอาหารอยู่มีผู้มาส่งน้ำมูก และพูดเกี่ยวกับของสกปรกน่าเกลียดสะอิดสะเอียน เราย่อมไม่ชอบฉันใด คนอื่นเขาก็คงไม่ชอบฉันนั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรทำ อย่างนี้เรียกว่าให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

มรรยาทในสังคมมีมาก ในขั้นนี้มีมรรยาทที่ควรรู้จัก

เด็ก ๆ ควรรู้จักแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย คือ ไม่เปลือยกายทั้งตัว หรือเปลือยกายท่อนบนต่อหน้าคนอื่น หรือในที่ซึ่งมีคนอื่น ๆ แลเห็น เช่น บนถนน หรือในบ้านซึ่งอยู่ริมทางเดิน ควรสวมเสื้อผ้าให้เหมาะแก่เพศ เช่น เด็กหญิงนุ่งผ้าถุงหรือกระโปรง เด็กชายนุ่งกางเกง และทั้งเด็กหญิงเด็กชายควรสวมเสื้ออยู่เป็นปกติ นอกจากเวลาอยู่ในห้องน้ำ เสื้อผ้าที่สวมก็ควรให้สะอาด และสวมใส่ให้เรียบร้อย ปกปิดร่างกายให้มิดชิด เวลาเดินไปไหน นอกบ้านควรสวมรองเท้าเสมอ

เด็ก ๆ ควรพูดจาให้สุภาพ ไม่ใช่คำหยาบโตนพูดจាកัน ควรใช้คำแทนชื่อตัวเองว่า ผม ฉัน ใช้คำแทนชื่อผู้ที่พูดด้วยว่า เธอ คุณ เรียกพ่อแม่ว่า คุณพ่อ คุณแม่ เรียกครูว่า คุณครู เรียกปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา ว่า คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย คุณพี่ คุณป้า คุณน้า คุณอา อย่าใช้คำหยาบ เช่น กู มึง อ้าย อี ข้า เอง และคำอื่น ๆ ที่ถือกันว่าไม่สุภาพ ก็ไม่ควรใช้ อย่าพูดกระโชกกระชากหรือพูดห้วน ๆ ควรพูดด้วยสำเนียงเรียบ ๆ และอ่อนหวาน

เมื่อแรกพบกัน และเมื่อจากกัน ให้กล่าวคำอวยพรให้กัน ว่าสวัสดิ์ เมื่อได้รับอะไรจากใครให้ ให้กล่าวคำว่า ขอบคุณหรือขอบใจ เพื่อแสดงความรู้สึกดีต่อผู้ให้ และเมื่อทำผิดพลาดไปต่อผู้ใดก็ให้กล่าวคำขอโทษต่อเขา หรือเมื่อทำอะไรล่วงเกินต่อผู้ใดไป ก็ให้กล่าวคำขอโทษต่อเขาเช่นกัน ควรพูดด้วยหน้าตายิ้มแย้มแจ่ม

ใกล้กับคนอื่น

เด็กเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่หรือเข้าไปหาผู้อื่น ให้แสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่และผู้อื่น เช่น ไม่ยื่นเท้าเอวพูดกับผู้ใหญ่และผู้อื่น ไม่ยื่นมือโพล่หลังพูดกับผู้ใหญ่ ไม่นั่งไขว่ห้างเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่ ไม่ยื่นค้ำหัวผู้ใหญ่หรือผู้ใด เมื่อมีคนยืนพูดกันอยู่ ต้องไม่เดินผ่ากลางเข้าไปในระหว่างคนทั้งสองนั้น ให้เดินหลีกไป ถ้ามีคนอื่นหรือผู้ใหญ่ที่นั่งนอนอยู่เราจำเป็นจะเดินผ่านไปใกล้ ๆ ให้เดินก้มตัวหลีกไป อย่างนี้หรือนอนโดยเหยียดเท้าไปทางคนอื่น เวลาเดินบนอาคารบ้านเรือนอย่าเดินลงสั่นดัง ๆ ให้เดินค่อย ๆ เวลาอยู่ต่อหน้าผู้ใดแม้มีเรื่องราวไม่พอใจหรือโกรธเคืองใครมาาก็ดี ต้องเก็บความรู้สึกไว้ในใจ อย่าแสดงอาการโกรธเคือง เดินหรือกระแทกอะไรให้ตึงตังโครมคราม อย่าทำหน้าบึ้งหน้างอ หรือกล่าววาจาบั่นดา

เมื่อปิดเปิดประตูห้อง หรือประตูตู้และหน้าต่าง อย่าปิดให้ดังปังโครมคราม ให้ปิดค่อย ๆ อย่ากระโดดโลดเต้นบนเรือน หรือวิ่งเล่นบนเรือน เมื่อจะเข้าไปในห้องคนอื่น ให้เคาะประตูให้เขารู้ตัวเสียก่อน เมื่อจะพูดกับใครถ้าเขานั่งหรือนอนอยู่ ให้นั่งลงพูดด้วยกับเขา แต่ถ้าเขานอนหลับไม่ควรปลุกเขาขึ้นเพื่อพูดธุระของตน เว้นแต่เป็นเรื่องด่วนจึงปลุกเขาด้วยการเรียก

เด็ก ๆ เมื่อผู้ใหญ่พูดด้วย ต้องพูดด้วยถ้อยคำสุภาพและขัดถ้อยขัดคำ อย่าพูดอูบอิบอ้อมแอ้ม ขณะพูดก็ให้ดูตาท่านด้วยอาการเคารพนับถือ เมื่อผู้ใหญ่สั่งสอนว่ากล่าวให้ฟังอย่าได้เถียง

ถ้ามีข้อความจะชี้แจง ควรขอให้ผู้ใหญ่ว่ากล่าวจนจบเสียก่อน หรือ
เมื่อผู้ใหญ่อนุญาตให้พูดจึงค่อยพูด

เด็ก ๆ ทุกคนควรเป็นคนร่าเริงแจ่มใส เมื่อพบปะผู้อื่นควร
แสดงหน้าตาขี้มยิ้ม และทักทายอย่างยินดีที่ได้พบ อย่าเป็นคน
ตระหนั้วหรือแสดงกิริยาว่าจกตัวสูงกว่าคนอื่น ควรทำตัวเป็น
คนดีแก่คนทุกคน เมื่อเพื่อนเขาเล่นกีฬา ก็เล่นด้วยตามเวลาและ
สถานที่ซึ่งเป็นที่สำหรับเล่น เมื่อเขาทำงานกันควรช่วยเขาทำงาน
ด้วย อย่างนั่งดูตาย หรือแสดงความเกียจคร้าน

เด็ก ๆ ที่โตกว่าให้รู้จักช่วยเหลือเด็กที่อายุน้อยกว่า เด็กผู้ชาย
เมื่อเล่นกับเด็กผู้หญิงต้องคอยช่วยเหลือ และไม่เล่นรังแกเด็กหญิง
เด็ก ๆ ทุกคนไม่ควรเล่นรังแกสัตว์หรือทำลายสัตว์ เด็กทุกคนควร
รู้จักทำประโยชน์ให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น ช่วยหาของ
ที่หายไป ช่วยไปตามคนมาให้ ช่วนนำจดหมายไปใส่ตู้ไปรษณีย์

เด็กทุกคนต้องรู้จักแสดงความเคารพต่อเพลงชาติ ธงชาติ
ประมุขของชาติ เคารพต่อของสำคัญในศาสนาที่ตนนับถือ เคารพ
ต่อบิดามารดา ครูบาอาจารย์ และแสดงการระต่อคนที่สูงอายุ
เช่นถึงแม้คนสูงอายุนั้นไม่ได้เป็นญาติด้วย ก็ให้เรียกอย่างนับถือ
เป็นญาติของเรา โดยให้เรียกให้เหมาะกับอายุของเราและของท่าน
ผู้นั้น เช่น คนนั้นอายุคราวลุงหรือป้าเรา ก็ให้เรียกว่า คุณลุง
คุณป้า เป็นต้น

การแสดงกิริยาว่าจาสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ นั้น เป็นคุณ-

สมบัติของผู้ดี ดังมีคำกล่าวไว้ว่า “สำเนียงบอกภาษา กิริยาสื่อ
สกุล”

จงเติมข้อความที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ดี และมรรยาทใน
สังคมลงในช่องว่าง

๑. ผู้ดีหมายความว่าคนที่มี.....ดี
๒. ธรรมดาผู้ดีย่อมมี.....ในสังคม
๓. ผู้ดีย่อมไม่ทำผิด.....และกฎหมาย
๔. ผู้ดีควรประพฤติอยู่ในศีล.....และธรรม.....
๕. ผู้ดีก่อนจะทำอะไรย่อมนึกถึง.....ก่อนว่าการ
ที่ทำนั้นจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียหายหรือไม่
๖. เมื่อคนอื่นกำลังยืนพูดกันอยู่สองคน เรามีธุระจะพูดกับเขา
บ้างควร.....แล้วจึงค่อยพูด
๗. เด็ก ๆ ควรรู้จักแต่งกายให้.....
๘. เด็ก ๆ ควรพูดจาให้.....และไม่ใช้คำ.....
พูดกัน
๙. เมื่อเด็กอยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่ ควรแสดงกิริยา.....
๑๐. เมื่อผู้ใหญ่พูดด้วย เด็ก ๆ ควรพูดด้วยถ้อยคำ.....
และ.....
๑๑. เมื่อพบปะกับผู้อื่น เด็กควรแสดงหน้าตา.....
อย่างยินดีที่ได้พบ

๑๒. เด็กที่โตกว่าควรช่วยเด็กที่อายุ.....เด็กผู้ชาย
ควรช่วยเด็ก.....และไม่เล่นรังแก.....
๑๓. เด็ก ๆ ควรแสดงการระแวงต่อคนที่มีอายุ.....
๑๔. “สำเนียงบอกภาษา กิริยาสะท้อนสกุล” แปลว่าคนเราจะรู้ได้ว่าเป็นคนชาติใดก็จาก.....และจะรู้ว่าคนใดมีสกุลรุนชาติหรือไม่ก็รู้ได้จาก.....ที่เขาแสดงออกมา

หอสมุดแห่งชาติ
จันทบุรี

หอสมุดแห่งชาติ
หอสมุดแห่งชาติ
หอสมุดแห่งชาติ

แบบเรียนประโยคประถมศึกษาดอนปลาย

กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนได้

คณิตศาสตร์	ชั้นประถมปีที่ 5	ขุนประสงค์จรรยา	4.50
คณิตศาสตร์	„ 6	ขุนประสงค์จรรยา	5.00
คณิตศาสตร์	„ 7	ขุนประสงค์จรรยา	5.50
วิทยาศาสตร์เบื้องต้น	„ 5	บุญถิ่น อัตถากร	5.00
วิทยาศาสตร์เบื้องต้น	„ 6	บุญถิ่น อัตถากร	5.75
วิทยาศาสตร์เบื้องต้น	„ 7	บุญถิ่น อัตถากร	6.00
ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์	„ 5	เจริญ ไชยชนะ	4.50
ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์	„ 6	เจริญ ไชยชนะ	4.50
ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์	„ 7	เจริญ ไชยชนะ	4.50
ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์	„ 5	พ.อ. พูนพล อาสนจินดา	9.00
ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์	„ 6	พ.อ. พูนพล อาสนจินดา	9.50
ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์	„ 7	พ.อ. พูนพล อาสนจินดา	9.50
หน้าที่พลเมือง	„ 5	เอื้อ บุษปะเกษ หงสกุล	2.50
หน้าที่พลเมือง	„ 6	เอื้อ บุษปะเกษ หงสกุล	2.50
หน้าที่พลเมือง	„ 7	เอื้อ บุษปะเกษ หงสกุล	2.50
สุขศึกษา	„ 5	จำลอง สว่างมั่งคั่ง	3.00
สุขศึกษา	„ 6	จำลอง สว่างมั่งคั่ง	3.00
สุขศึกษา	„ 7	จำลอง สว่างมั่งคั่ง	3.30
ศีลธรรม ประโยคประถมศึกษาดอนปลาย	เอื้อ บุษปะเกษ หงสกุล		3.50
ศีลธรรม ประโยคประถมศึกษาดอนปลาย	แปลก-เปลื้อง		3.50

มีจำหน่ายที่

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

ไทยวัฒนาพานิช 599 ถนนไมตรีจิต พระนคร โทร. 20807
28241

และตามร้านจำหน่ายแบบเรียนทั่วไป

ใบอนุญาตให้ใช้แบบเรียน

ฉบับที่ ๑๓๓/๒๕๐๔

วันที่ ๑๕ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕ ๐๔

หนังสือ ศีลธรรม ประถมศึกษาตอนปลาย

ของ นายเอื้อ เพียร เกศ หงสกล

พิมพ์ครั้งที่ ๕ จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ ฉบับ ใน พ.ศ. ๒๕ ๐๔

เจ้าหน้าที่ได้ตรวจแล้ว อนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้

นายอภัย พัทธมธ
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

(ให้ใช้เฉพาะในการพิมพ์ครั้งนี้นี้เท่านั้น และไม่ให้拿來ใบอนุญาตไปพิมพ์ในหนังสือเรื่องอื่นตามได้
รับอนุญาตเป็นอันขาด)